

การทดลองการถ่ายทอดกรรมจากวันธรรมทองคืน
แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปริญญานิพนธ์

ของ

จุไร รังสิกรรพุม

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

18 พ.ย. 2524

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2524

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและกรรมการสอบ ได้พิจารณา
ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

ศาสตราจารย์ ดร. ...

ประธาน

ศาสตราจารย์ ดร. ...

ประธาน

ศาสตราจารย์ ดร. ...

กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. ...

กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. ... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

การทำปฏิญานีพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยของภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลางประสานมิตร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย โดยทำการทดลองศึกษาทุกภาคทั่วประเทศ การวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวนา พรพัฒน์กุล ประธานโครงการไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งกรุณาอนุญาตให้ดำเนินการวิจัยตามโครงการนี้ได้ อีกทั้งช่วยกรุณาแก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยชี้แนะแนวทางให้การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โครงการวิจัยนี้คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงให้ความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนส่วนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย พร้อมกันนี้ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คงเดือน ศาสตรภักดิ์ และอาจารย์ประณต เค้าฉิม ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปฏิญานีพนธ์ และให้ความช่วยเหลือแนะนำ เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สุเทพ ชูมาลัยวงศ์ อาจารย์อมรา กล้าเจริญ และคณะนักศึกษาวិทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา อาจารย์ภิรมย์ จินะเจริญ และนักโบราณคดี อาจารย์หวล ชูมาลัย อาจารย์อุจน์ สุตราภา อาจารย์ ม.ร.ว.จรุณสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ที่กรุณาสละเวลาเพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้และช่วยเหลือในด้านการจัดหาสถานที่ เพื่อให้ นักเรียนได้เข้าชมการทำงานในสาขาบางฝีมือ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ อาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ทุกคน ที่กรุณาให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการทดลองอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอาจารย์ กมขำ คิวงษา ที่กรุณาสละเวลาช่วยเหลือผู้วิจัยทำการทดลองมาโดยตลอด

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ สาขาจิตวิทยาพัฒนาการรุ่น 5 ร่วมรุ่นทั้ง 7 คน และคุณวุฒิชัย วัยวุฒิเกียรติ และ คุณยงยุทธ อภัยจิรรัตน์ ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำปฏิญานีพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ พ่อ และ แม่ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้กำลังใจ และ
กำลังใจทรัพย์เป็นทุนอุดหนุนในการเขียน และการทำปฏิญานิพนธ์เล่มมา

จุไร รังสิกรรพุม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	16
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน	18
วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม	20
วิธีสอนในห้องเรียน	22
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและการเปลี่ยนทัศนคติ	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	27
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	29
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	30
กลุ่มตัวอย่าง	30
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	30
วิธีดำเนินการทดลอง	34
ลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล	34

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	35
4 ผลการศึกษาถกเถียง	38
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	39
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	39
5 บทย่อ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	47
ความมุ่งหมายในการศึกษาถกเถียง	47
กลุ่มตัวอย่าง	47
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	47
การดำเนินการทดลอง	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
สรุปผล	49
อภิปรายผล	49
ข้อเสนอแนะ	52
บรรณานุกรม	54
ภาคผนวก	62
ภาคผนวก ก ตารางกำหนดน้ำหนัก เนื้อหาและข้อสอบ	
ภาคผนวก ข ตารางวิเคราะห์ข้อทดสอบและแบบสอบถาม	
ภาคผนวก ค โครงการสอนความรู้ในมรคททางวัฒนธรรม ท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
ภาคผนวก ง วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 คำสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และ
หลังดำเนินการทดลอง 40
- 2 คำสถิติพื้นฐานของ คะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และ
หลังดำเนินการทดลอง 41
- 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ใน
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม 42
- 4 คำสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย
ที่ปรับแล้วของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ระหว่าง กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่ 43
- 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของ คะแนนทัศนคติ
ต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม 45
- 6 คำสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย
ที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ระหว่าง กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่ 46

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชาติ เปรียบเสมือนกระจกเงา
ส่องความเป็นมาของชาตินั้น ๆ วัฒนธรรมของชาติใด ๆ จะมีการถ่ายทอดสะสมจาก
บรรพบุรุษของตน ซึ่งอาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้เหมาะสมตามกาลสมัย ซึ่ง
อาจเรียกได้ว่าเป็น "มรดกทางสังคม" วัฒนธรรมจะเป็นมรดกทางสังคมที่แสดงให้เห็น
ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมนั้น ๆ เพราะฉะนั้นทุกชาติทุกภาษาก็มีนโยบายในการ
รักษาและเชิดชูวัฒนธรรมของตนเองไว้โดยทุกวิถีทาง เพื่อเป็นเครื่องแสดงให้สังคมอื่น ๆ
ได้รู้ และตระหนักถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดี ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมี
วัฒนธรรมเป็นของตนเองที่ได้รับการถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาช้านาน ถึงแม้จะมีวัฒนธรรม
จากสังคมอื่นเข้ามาผสมกลมกลืนก็ตาม แต่ลักษณะที่เด่นชัด โดยเฉพาะของวัฒนธรรมนั้นก็
ยังคงอยู่ ชาติไทยจึงมีเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมแปลกออกไปจากสังคมอื่นดัง อานนท์
อาภาภิรม (อานนท์ อาภาภิรม 2514 : 132 - 133) ได้แบ่งเอกลักษณ์ของ
วัฒนธรรมไทยไว้ 4 ประการ ประการแรกเกี่ยวกับการทำบุญและประกอบกรการกุศล
คนไทยเชื่อในกฎแห่งกรรมและสังสารวัฏ จึงนิยมทำบุญเพื่อให้ความสุขทางใจ และสะสม
กรรมดี เพื่อประโยชน์ในกาลข้างหน้า ประการที่สองเกี่ยวกับความเป็นไท ความเป็น
ชาติเอกราช หรือความเป็นไทเป็นรากฐานมั่นคงของวัฒนธรรมไทย คนไทยมีเสรีภาพ
กว้างขวางในการเลือกทาง การดำเนินชีวิตอันเป็นวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ประการที่สามได้แก่
ความสนุกสนานอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นไท คือไม่ขึ้นแก่ใคร ทำให้การดำเนินชีวิต
เป็นไปอย่างเสรี คนไทยจึงอยู่ด้วยความเบิกบานใจ ประกอบกับความสมบูรณ์ของประเทศ
ทำให้คนไทยไม่ต้องเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ ประการสุดท้าย พิธีกรรมงานพิธีแสดง
ถึงการมีหน้ามีตา เช่น งานวันเกิด งานศพ เป็นต้น

โดยเหตุที่วัฒนธรรมแสดงออกถึงการเป็นเอกลักษณ์ของชาติดังกล่าวแล้ว ทุกชาติจึงหาทางดำรงรักษา หรืออนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้เพื่อถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ และเพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจต่อคนในชาติ รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญนี้ จึงกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งนายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2519 เกี่ยวกับการปฏิรูปวัฒนธรรม คือ (อ้างจาก เต็มศักดิ์ สุวรรณประกาศ 2521 : 56) "รัฐบาลกำหนดนโยบายเร่งเร้าพิเศษให้บัณฑิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปตระหนัก และเห็นคุณค่าของระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและให้มีความรัก ความเคารพศรัทธาในสถาบันหลักทั้ง 3 ของประเทศ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้มีความภูมิใจในวัฒนธรรมไทยเน้นเรื่องวัฒนธรรมไทยเป็นกรณีพิเศษให้รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในกรอบแห่งกฎหมายให้ตระหนักถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ปรับปรุงและส่งเสริมกระบวนการการศึกษาทุกระดับทุกประเภททั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ตามความต้องการอันจำเป็นของสังคมไทย เน้นให้มีการเรียนการสอน ให้ประชาชนได้ใช้ภาษาให้ถูกต้องเพราะการใช้ภาษาที่ถูกต้องนั้น เป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และช่วยสร้างเสถียรภาพทางการเมืองด้วย นักเรียน นิสิต นักศึกษา การเริ่มตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง ครูอาจารย์จะต้องเอาใจใส่กับการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ด้านระเบียบวินัย การเคารพครู อาจารย์ การเป็นผู้ริเริ่มทำตามระบบอาวุโสเป็นตัวอย่างก่อน แล้วจึงให้นักศึกษานักเรียนปฏิบัติตามต่อไป ในระดับอุดมศึกษาให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และดำรงไว้ถ่ายทอดพัฒนาอารยธรรมทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ นโยบายของรัฐยืนยันว่า ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จะดำรงอยู่ด้วยความมั่นคงถาวร คู่ไปกับเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย

ปัจจุบันสภาพของสังคมและวัฒนธรรมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะ

ทางประเทศแถบตะวันตก จึงมีการรับเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาเป็นแบบแผน ทั้ง
 ขบวนการเมืองการปกครอง ระบบการศึกษาและระบบเศรษฐกิจ ก็จะพบได้จาก
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ที่เริ่มในปี พ.ศ. 2504 ก็มีนโยบาย และจุด
 มุ่งหมายส่วนใหญ่ที่จะเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจให้ เป็นไปตามแบบชาติที่เจริญแล้วทางตะวันตก
 ด้วยสาเหตุเหล่านี้จึงทำให้อารยธรรมตะวันตกหลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว
 และมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดปัญหาขึ้นกับสังคมไทย
 ในหลาย ๆ ด้าน ทั้ง พงษ์พันธุ์ มณีรัตน์ (พงษ์พันธุ์ มณีรัตน์ 2516 : 97) ได้
 แสดงความคิดเห็นไว้ว่า "อย่างไรก็ตาม ประเพณีและวัฒนธรรมย่อมไม่อยู่ยงคง ที่ต้องการ
 เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงนี้เองที่ทำให้วัฒนธรรมในสังคมนั้นยังคงมีอยู่ได้
 แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นทำไปโดยรวดเร็วก็จะเปลี่ยนบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ
 ให้หมดเอกลักษณ์ของตัวเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของตนและของส่วนรวมจะเคลื่อน
 ไปมาก จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไป"
 อาจกล่าวได้ว่าการยอมรับวัฒนธรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ เข้ามา โดยขาดการพิจารณา
 กลั่นกรองให้ดีเสียก่อน จะเป็นเหตุให้วัฒนธรรมต่าง ๆ อันเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติมีแนว
 ไ้มเสื่อมถาลลงทุกขณะ และมีผลกระทบกระเทือนต่อความเป็นเอกภาพทางวัฒนธรรมและ
 ความมั่นคงของชาติได้

ด้วยเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อ
 ธำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยเอาไว้ เพื่อแก้สภาวะเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม
 ให้กลับคืนซึ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลง
 ไปอยู่ตลอดเวลา และยังเป็นการทำให้อารยธรรมไทยมีเสถียรภาพในสังคม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า
 การส่งเสริมโดยการเผยแพร่และปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้กับประชาชนของชาติ โดยเฉพาะ
 วัยรุ่นจะมีอุปประโยชน์อย่างมาก เพราะเป็นวัยที่เหมาะสมในการปลูกฝังความคิดต่าง ๆ
 เนื่องจากเด็กเริ่มพัฒนาความคิดเห็นของตนเอง รู้จักใช้ความคิดและเหตุผลที่ลึกซึ้งกว้าง
 ขวางขึ้นมากกว่าในวัยเด็ก (ชัยนาท นาคบุญพา 2515 : 72) การวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากว่าเป็นจังหวัดที่เคยมีวัฒนธรรมรุ่งเรืองในอดีตมาแล้ว และยังคงเหลือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันหลายอย่าง อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่เคยเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยมาก่อน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เช่น ประวัติศาสตร์ของจังหวัดตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง จนกระทั่งถึงสมัยรุ่งเรืองจนเข้าสู่ยุคเสื่อม และเสียกรุงให้แก่พม่าในที่สุด สภาพโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปกรรมท้องถิ่น สำหรับวิธีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมนั้นผู้วิจัยใช้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เพื่อทดลองสอนแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบกับวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม โดยผู้วิจัยคาดหมายว่าการสอนทั้ง 3 วิธีดังกล่าวนี้ จะให้ผลที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้น ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างใกล้ชิด มีโอกาสสัมผัสของจริง นอกจากนั้นการศึกษากายนอกห้องเรียนยังทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในห้องเรียน จึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ และทัศนคติแตกต่างไปจากวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุมได้ ซึ่งวิธีสอนในห้องเรียนนั้น ผู้เรียนมีโอกาสดูเพียงฟังคำบรรยายจากผู้สอน ประกอบกับอุปกรณ์การสอนบางอย่าง เช่น รูปภาพ แดบบันทึกเสียง และวิธีสอนแบบควบคุมนั้น ผู้เรียนจะไม่ได้รับความรู้จากผู้สอนเลย ผู้เรียนจะเกิดความรู้ด้วยตนเอง หรือเกิดจากประสบการณ์เดิมของตนเอง ซึ่งผลการทดลองนี้จะนำประโยชน์ให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุมที่มีต่อความรู้และทัศนคติของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการศึกษากันคว่า

1. ทำให้ทราบการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุมว่าวิธีใดจะทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่ากัน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก่ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กวัยรุ่น ตลอดจนสถานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย ได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้เพื่อประกอบการวางแผน และส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่นมีความรู้และทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบต่อไป

3. ทำให้ได้โครงการสอนสำหรับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ทำให้ได้แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการศึกษากันคว่า

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนในห้องเรียน 20 คน และกลุ่มสอนแบบควบคุม 20 คน

2. ตัวแปรที่จะศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือวิธีถ่ายทอดซึ่งแบ่งออกเป็น 2 วิธี

ก. วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

ข. วิธีสอนในห้องเรียน

ค. วิธีสอนแบบควบคุม

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ

ก. ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข. ทักษะคิดต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. เนื้อหาที่จะใช้ในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา มีหัวข้อต่อไปนี้

3.1 สาขาศิลปะ (The Arts) ศึกษา

3.1.1 สถาปัตยกรรม ได้แก่ พระปรางค์วัดมหาธาตุ พระปรางค์วัด
ราชบูรณะ เจดีย์หัววัดพระศรีสรรเพชญ์ เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล เจดีย์ศรีสุริโยทัย เจดีย์
ภูเขาทอง

3.1.2 ประติมากรรม ได้แก่ หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง พระมงคลบพิตร
พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชธานีภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3.1.3 จิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนสีภายในผนังกรุพระปรางค์
องค์ใหญ่ในวัดราชบูรณะ ภาพเขียนสีภายในซุ้มพระปรางค์วัดมหาธาตุ

3.1.4 ประณีตศิลป์ ได้แก่ เครื่องไม้จำหลัก เครื่องถ้วยชาม
ลายรดน้ำ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3.2 สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ศึกษา

3.2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัด

3.2.2 ประวัติศาสตร์ได้แก่ ตำนานเมือง

3.2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ งานไหว้พระบิณฑอง ประเพณี
ที่เกี่ยวข้องกับการทำนา ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์

3.2.4 โบราณสถาน โบราณวัตถุ ได้แก่ พระราชวังโบราณ
วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัด
ภูเขาทอง วัดสุวรรณาการาราม หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง หลวงพ่อมงคลบพิตร คู่มุขแผน
พระที่นั่งเพ็ญฯ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3.3 สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation)

ศึกษา

3.3.1 การละเล่นพื้นเมือง ได้แก่ เพลงเรือ เพลงเถี่ยวขาว
เพลงฉ่อย ลิเก ลำตัด

3.3.2 เพลงกล่อมเด็ก

3.3.3 นิทานชาวบ้าน ได้แก่ ชุนแผนปราบกระหัง วัคพญูเซิง

3.4 สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ศึกษา

3.4.1 การทำมีดอรัญญิก

3.4.2 การสานปลาทะเพียน

3.4.3 การสานงอบ

3.4.4 เครื่องปั้นดินเผา

3.4.5 การทำพัดขนนก

3.4.6 การทำหัว โขน

นิยามศัพท์เฉพาะ

มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งหัวข้อโดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งตาม แนวของคณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. สาขาศิลปะ (The Arts)

2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities)

3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation)

4. สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts)

5. สาขาศิลปกรรมศิลป์ (Domestic Arts)

การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิธีการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีการสอน วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคู่กัน ซึ่งจะวัดได้โดยแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

วิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การดูแผนภาพ แผนที่ การฟังตัวอย่างจากแถบบันทึกเสียง ในระยะเวลาที่กำหนด โดยมีกิจกรรมตามโครงการสอนที่ได้จัดไว้ โดยผู้สอนและผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกันเป็นกลุ่ม และกิจกรรมทุกอย่างจัดขึ้นในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน

วิธีสอนในห้องเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การดูแผนภาพ แผนที่ การฟังตัวอย่างจากแถบบันทึกเสียง ในระยะเวลาที่กำหนด โดยมีกิจกรรมตามโครงการสอนที่ได้จัดไว้ โดยกิจกรรมทุกอย่างต้องจัดขึ้นภายในห้องเรียน ในโรงเรียนเท่านั้น

วิธีสอนแบบควบคู่กัน หมายถึง วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนไม่ได้รับการสอนจากทั้ง 2 วิธี คือ ทั้งวิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม และวิธีสอนในห้องเรียน

กลุ่มสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม

กลุ่มสอนในห้องเรียน หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดคุณธรรมทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน

กลุ่มสอนแบบควบคู่ หมายถึง กลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดคุณธรรมทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี คือทั้งวิธีสอนโดยผู้ถ่ายทอด และวิธีสอนในห้องเรียน

ความรู้ หมายถึง ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ทัศนคติ ความรู้สึก ความคิดเห็น
เฉพาะตัวของเด็กวัยรุ่นที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเด็กวัยรุ่นสามารถแสดง
ออกมาได้ 2 ลักษณะ คือ เห็นด้วย ซึ่งมีลักษณะนิมาน (Positive) จะอยู่ในรูปแสดง
ความสนใจ พอใจ สนับสนุน ปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ หรือลักษณะนิเสธ (Negative)
คือไม่เห็นด้วย จะแสดงความเบื่อหน่ายไม่พอใจ ชักแ้ง ไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งวัดได้จาก
แบบสอบถามวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เด็กวัยรุ่น หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของ โรงเรียนรัฐบาลใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีช่วงอายุ 13 - 19 ปี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรม

คำว่า "วัฒนธรรม" ถอดศัพท์มาจาก "Culture" ของภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก "Cultura" ในภาษาละติน โดยมีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง อาจอธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม คำว่าวัฒนธรรมนี้ มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายแบ่งแยกไปตามสาขาที่ตนได้เรียนรู้มา ดัง สุกตรางู สุภาพ (สุกตรางู สุภาพ 2518 : 118) ได้รวบรวมไว้ดังนี้ เทเลอร์ (Taylor) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่มีขึ้นประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม บรูม (Broom) และ เซลซนิก (Zelznick) อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และความชำนาญานที่คนเราได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ไบเออร์สเตดท์ (Bierstedt) มีฮาน (Meehan) และ แซมูเอลสัน (Samuelson) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือ ส่วนทั้งหมดอันมีขึ้น ประกอบทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาคิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ส่วน กรอบเปอร์ (Krober) (อ้างจาก อรรถิย ธีรนมนุษย์ 2519 : 26) ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นความรู้ ความเชื่อ ศิลปกรรม ศีลธรรมจรรยา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม และนิสัยความสามารถอื่น ๆ ที่เกิดจากมนุษย์ ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหนึ่ง ผจจจิตต์ อธิคมนันทะ (ผจจจิตต์ อธิคมนันทะ 2519 : 4) ได้รวบรวมสรุปแนวคิดของนักมนุษยวิทยาสานใหญ่ที่ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ วัฒนธรรม คือ กระสวนหรือรูปแบบของความประพฤติทั้งหมดที่ได้มา อันได้แก่ แนวความคิด ค่านิยมหรือคุณธรรม และสิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นมรดกทางสังคมที่บรรพบุรุษของเราได้สละสลว และตกทอดมาถึงคนรุ่นต่อมาได้โดยการเรียนรู้จากสัญลักษณ์อื่น ๆ วัฒนธรรมหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นผลงานของกลุ่มคน เช่น ภาษา การทำเรื่องมีอุตสาหกรรม ศิลปะ

วิทยาศาสตร์ กฎหมาย รัฐบาลศีลธรรมและศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยการสื่อสารต่อกัน ขนบธรรมเนียม จารีต และสถาบันต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นที่รวมของบันทัดฐาน (Norm) ค่านิยม (Value) ความเชื่อ (Belief)

ในประเทศไทยนั้น คำว่า "วัฒนธรรม" เป็นคำที่ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครานุรักษ์ฯ ทรงบัญญัติขึ้น โดยทรงแปลมาจากภาษาอังกฤษจากคำว่า "Culture" วัฒนธรรมเป็นคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แยกให้เห็นได้ดังนี้ คำว่า "วัฒน" มาจากคำบาลีว่า "วทุณ" ซึ่งมีความหมายทั่วไปว่า เจริญงอกงาม รุ่งเรือง คำว่า "ธรรม" มาจากสันสกฤตว่า "ธรม" ซึ่งหมายถึง กฎ ระเบียบ หรือปฏิบัติ นำ 2 คำมาสมาสกัน ดังนั้นความหมายของคำว่าวัฒนธรรมในภาษาไทยนั้น อาจให้ความหมายได้ง่าย ๆ ว่า หมายถึงความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น และกระทำสืบต่อกันมาเป็นมรดกตกทอดไปสู่ชนรุ่นหลัง และ พระยาอนุนามราชธนะ (อนุนามราชธนะ 2514 : 87) ได้อธิบายว่า "วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลป ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม"

ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 (อ้างจาก เฉลิม จันปฐมพงศ์ และคณะ 2520 : 465) ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

1. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม คือ

ก. ความเจริญทางวัตถุ หมายถึง การกินดีอยู่ดี มีเครื่องใช้ดี มียารักษา

โรคดี

ข. ความเจริญงอกงามทางจิตใจ หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต ความ
มีเมตตากรุณา ความไม่เห็นแก่ตัว และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2. ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ก. การแต่งกาย กิริยามารยาทเรียบร้อย

ข. การปฏิบัติตน เช่น การปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปรับปรุงบ้านเรือน
ของตนให้สะอาดเรียบร้อย

ค. การประพฤติตนในการนำเกียรติยศมาสู่ประเทศชาติบ้านเมือง

3. ลักษณะที่แสดงถึงความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ คือ

ก. ความสามัคคีกลมเกลียวของหมู่คณะ

ข. ความเจริญก้าวหน้าทางวรรณกรรม และศิลปกรรม

ค. ความนิยมไทยอันเป็นชาติบ้านเมืองของตน

4. ลักษณะที่แสดงถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน คือ

ก. การทำตนให้เป็นคนมีศาสนา

ข. การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา

ค. การรักษาระเบียบประเพณีทางศาสนา

สรุปแล้ววัฒนธรรมหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงการเจริญงอกงาม ทั้งกายและ
จิตใจของคนในสังคม ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านาน อันจะเป็นแนวทางในการ
ดำเนินชีวิตของกลุ่มชนภายในสังคมนั้น ให้อยู่ร่วมกันต่อไปอย่างสันติสุข

การแบ่งประเภทหรือเนื้อหาของวัฒนธรรมได้มีการแบ่งออกได้หลายแบบ สุดแต่
แต่เหตุผลของผู้แบ่งแต่ละคน ดังที่ ออกเบิร์น (Ogburn) (อ้างจาก สุพัตรา สุภาพ
2518 : 119 - 120) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. วัฒนธรรมวัตถุ (Material Culture) ซึ่งได้แก่สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ตู้เย็น หม้อหุงข้าว แลวน้ำ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non-material Culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม ประเพณีในการปฏิบัติต่อกันมา และเป็นที่ยอมรับกันในชนกลุ่มของตน ว่าดีงาม เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ทักษะ

ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทย (อ้างจาก จรัญ พรหมอยู่ 2523 : 43 - 44) คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ ศาสนา ศิลปะ จรรยา ระเบียบประเพณี ซึ่งแบ่งย่อยออกได้เป็น

2.1 ค่านิยม

2.2 ค่านิยม

2.3 ค่านิยม

แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดถือ การแบ่งตามคณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ในคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (แนวนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ 2521 : 42 - 43) ดังนี้

1. สาขาศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี ฟ้อนรำ วรรณศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม ฯลฯ

2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ชนบทธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ มารยาทในสังคม ฯลฯ

3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation) ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่กระบอง ฯลฯ

4. สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน ฯลฯ

5. สาขากหกรรมศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร

ความรู้เรื่องเสื้อผ้า การแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน การดูแลบ้านที่อยู่ ความรู้เรื่องยา การรู้จักใช้ยา ความรู้ในการคอยดูแลเด็ก ฯลฯ

วัฒนธรรมมีลักษณะดังนี้ คือ (สุพัตรา สุภาพ 2518 : 122 - 123)

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ วัฒนธรรมมีลักษณะที่มีการเรียนรู้กันได้ มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน ลักษณะอันนี้เองทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์ปราศจากการเรียนรู้มาก่อน แต่เกิดจากการเร้าของสัญชาติเวก (Instinct) ส่วนมนุษย์มีสมองอันทรงคุณภาพ จึงสามารถรู้จักคิด ถวายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม

2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้กัน ได้กล่าวมาแล้ว เครื่องมือที่ใช้ในขบวนการดังกล่าวคือ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ ได้แก่การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง ๆ คำเน้นต่อกันมามิขาดสายเพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น "มรดกแห่งสังคม"

3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต วัฒนธรรมแต่ละกลุ่มแต่ละสังคมจะแตกต่างกันไป เป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่างของตน เพราะบุคคลเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น และปฏิบัติตามสังคมนั้นจนเป็นวิถีชีวิตของตน โดยนัยนี้วัฒนธรรมไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกชาติหรือทุกยุคทุกสมัย

4. เป็นสิ่งไม่คงที่ เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และสังคมวิทยาพบว่า (อ้างจาก อานนท์ อาภาภิรม ม.ป.ป. : 49) การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนั้นมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ อันได้แก่ สภาพของดินฟ้าอากาศ ซึ่ง

เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติดังกล่าวกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์
สิ่งใหม่ ๆ เพื่อควบคุมการผันแปรเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อันทำให้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม
ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

2. การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ โดยเหตุที่มนุษย์มีเชาวน์
ปัญญาสูง ความนึกคิดของมนุษย์จึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง ความนึกคิดนี้ได้นำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ ฉะนั้นมนุษย์จำต้องแสวงหาสิ่งตอบสนองความ
ต้องการของตนที่เพิ่มขึ้นโดยลำดับ อันเป็นผลให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่
จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่ม
มากขึ้นอันเป็นปัญหาทางสังคม มนุษย์จึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไข
ปัญหาอยู่อย่างยากดังกล่าว ดังนั้นวัฒนธรรมของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4. การแลกเปลี่ยนหิบบัณฑิตวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้มีการติดต่อ
สื่อสารอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อกระทำโดย
สะดวกรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงหิบบัณฑิตวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง และมักจะ
ปรากฏว่ามนุษย์ในสังคมที่กำลังพัฒนายืมหิบบัณฑิตวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้วคือสังคม
ตะวันตก การหิบบัณฑิตมีทั้งทางวิชาการ ภาษา การแต่งกาย ศิลปกรรม การกีฬาและ
การปฏิบัติตนในสังคม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า วัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ถ้าวการ
เปลี่ยนแปลงนั้นทำไปโดยรวดเร็ว ก็จะเปลี่ยนบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้หมด
เอกลักษณ์ของตนเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของตนและของส่วนรวมจะเคลื่อนไ้ไปมาก
จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไป ฉะนั้น
การที่วัฒนธรรมจะมีความเจริญงอกงามได้ก็ตอ้งมีหลักในการเปลี่ยนแปลง คือต้องมีการ
เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยอย่างสม่ำเสมอ แต่ในคราวเดียวกันต้องมีเสถียรภาพ
อยู่ด้วย (ผ่องพันธุ์ มลิรัตน์ 2516 : 95) แต่สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาวะที่รับเอา

วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มที่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจ โดยเหตุนี้วัฒนธรรมไทยจึงมีเสถียรภาพในลักษณะไม่มั่นคง จึงควรได้มีการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่คนในประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและหวงแหนในวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ระงับ วัณนะสิงห์ (ระงับ วัณนะสิงห์ 2521 : 18 - 19) ที่ว่า การให้นักเรียน ประชาชน มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมโดยทั่วถึง การเผยแพร่วัฒนธรรมมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ของสโตนัทสันศึกษา เนื้อหาของวัฒนธรรมควรบรรจุไว้ในหลักสูตรทั้งระบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน อีกทั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (คึกฤทธิ์ ปราโมช 2521 : 12 - 13) กล่าวว่า หลักในการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมควรทำดังนี้

ประการแรก ให้เด็กเห็นว่าศิลปหรือวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชีวิตและชาติอย่างไร

ประการสอง ชี้แจงให้เด็กรู้ว่า จะสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมไปทำไม

ประการสุดท้าย มีวิธีการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมอย่างไร การสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมนั้นทำเฉพาะในโรงเรียนไม่พอ จะต้องมีส่วนแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย ให้มีประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างเพียงพอ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ดีขึ้น อีกทั้งการเรียนควรมีการเสริมสร้างทัศนคติ ความสนใจให้แก่เด็กด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ในปี พ.ศ. 2522 วิมล คำศรี (วิมล คำศรี 2522 : ง - จ) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมขึ้นเรื่องหนึ่งชื่อว่า "การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้" ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์และมองเห็นคุณค่าหรือ

ความสำคัญของคติชนวิทยา นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเรียนวิชานี้ด้วยความสมัครใจ ครู
 อาจารย์ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องภาษากัน ประติมา ศิลปะ เพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ มากแต่ให้
 ความรู้เรื่องสถาปัตยกรรมชาวบาน ละครชาวบาน ระบายชาวบานน้อย สำคัญที่
 ครูอาจารย์เน้นมากเป็นอันดับแรก ๆ คือ ความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหา
 ของข้อมูลประเภทต่าง ๆ วิธีการเก็บรวบรวมและประโยชน์ของข้อมูลประเภทต่าง ๆ
 ทางคติชนวิทยา ทั้งครูอาจารย์ และนักศึกษาต่างเห็นว่า หลักสูตรและเนื้อหาวิชาคติชน
 วิทยาน่าสนใจ น่าศึกษา เพราะก่อให้เกิดคุณค่าในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก คือช่วยให้
 นักศึกษา เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจรูปแบบของ
 วัฒนธรรม และพฤติกรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มชนในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเป็นคนใจกว้าง
 สามารถปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในกลุ่มชน และ
 ช่วยให้นักศึกษาได้อนุรักษ์และพัฒนาตลอดจนเผยแพร่วัฒนธรรมให้กว้างขวางออกไป
 เป็นต้น แต่การปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องเหมาะสมกับเวลาเรียน ด้านวิธีสอน
 และกิจกรรม ครูอาจารย์และนักศึกษาต่างเห็นว่า การเรียนการสอนคติชนวิทยา จะมี
 ประสิทธิภาพสูงหากใช้วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติจริง แบบศูนย์การเรียน แบบสาธิต แบบอภิปราย
 รายงาน และมีกิจกรรมหลายอย่าง แต่ในทางปฏิบัติครูอาจารย์ยังใช้การบรรยายและบอก
 จดอยู่มาก ไม่ค่อยมีกิจกรรมอื่น ด้านเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ ครูอาจารย์และนักศึกษาต่าง
 เห็นความสำคัญและคุณค่าของเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ แต่มีเอกสารและวัสดุอุปกรณ์น้อย
 แหล่งวิชาการในท้องถิ่น ผลงานของนักศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมของวิทยาลัย เป็นแหล่ง
 เอกสารและวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอนคติชนวิทยามากที่สุด แต่ครูอาจารย์
 ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะมีปัญหาหลายประการ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน

วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

จากความหมายเดิมของค่ายพักแรม (Camps) ตามคำจำกัดความของหนังสือสารานุกรมบริแทนนิกา (Encyclopaedia Britannica) นั้น (อ้างจาก จรินทร์ ธาณิรัตน์ ม.ป.ป. : 38) กล่าวว่า "Camp" เป็นคำมาจากภาษาละตินว่า "Campus" ซึ่งแปลว่า "Field" หรือหมายถึงทุ่งนา หรือโล่งแจ้ง หรือบริเวณแต่โบราณมา "Camp" ใช้เฉพาะในทางทหารเท่านั้น ต่อมาพลเรือนสามัญก็นำมาใช้ ซึ่งหมายถึง "การที่บุคคลออกนอกบ้านไปค้างแรมหรือใช้ชีวิตในป่า หรือในบริเวณที่โล่งแจ้งชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับการอยู่บ้าน" การออกนอกบ้านไปค้างแรมในป่านี้ อาจจะเพื่อกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจก็ได้ การออกไปค้างแรมนั้นโดยการจัดเตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับที่พัก เครื่องใช้และอาหารการกินไปค้างแรม นอนกลางดินกินกลางทรายจริง ๆ แต่ในความหมายของค่ายพักแรมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิม กล่าวคือ ค่ายพักแรมในปัจจุบันได้มีการจัดระบบและกระบวนการวิธีดำเนินงานสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นจากเดิม ฉะนั้นค่ายพักแรมในปัจจุบันจึงเป็นค่ายพักแรมที่มีการจัดการอย่างมีระเบียบ เบ็นสัน (Benson) และ โกลเบิร์ก (Goldberg) (อ้างจาก จรินทร์ ธาณิรัตน์ ม.ป.ป. : 39) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ค่ายพักแรมที่จัดระเบียบ (Organized Camps)" ไว้ว่า "การอยู่ค่ายพักแรมที่จัดระเบียบหมายถึง การผจญภัยเกี่ยวกับการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้เข้าร่วม (ชาวค่าย) ได้ทำงาน ได้พักผ่อนหย่อนใจทางสันตนาการ และได้ดำเนินชีวิตทางสังคมเป็นหมู่คณะในสิ่งแวดล้อมนอกเมือง" ในความหมายของค่ายพักแรมข้างต้นนี้มีลักษณะที่เด่นควรทำความเข้าใจ กล่าวคือ ค่ายพักแรมนั้นจำเป็นต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในทางเกี่ยวกับการศึกษา การทำงาน การสันตนาการ และการใช้ชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นคณะมิใช่รายบุคคล ทั้งนี้เพื่อบรรลุจุดหมาย

ร่วมกัน และต้องเป็นสถานที่นอกเมืองเป็นหลักร่วมสำคัญในการอยู่ค่ายพักแรม

ในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองที่มีผู้คนหนาแน่นต้องแข่งขัน ต้องทำงานแข่งกับเวลาไม่มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ การอยู่ค่ายพักแรมมีส่วนช่วยในการดำเนินชีวิตและการปรับตัว เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น เยาวชนในยุคนี้ปฏิบัติไม่ค่อยสอดคล้องเข้ากับสังคมมากนัก ซึ่งอาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ในเรื่องกิจกรรมใช้เวลาว่างให้เป็นได้ กิจกรรมค่ายพักแรมเป็นกิจกรรมเวลาว่าง หรือสันทนาการ (Recreation) ที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน เพราะค่ายพักแรมจะช่วยสร้างอุปนิสัยใจคอ และพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นที่สังคมปรารถนาได้เป็นอย่างดี อีกประการหนึ่ง ค่ายพักแรมยังใช้เป็น "วิธีการ" ให้การศึกษาได้วิธีหนึ่ง การให้การศึกษาแก่เยาวชนนั้น ให้ได้หลายวิธีหาใช่เฉพาะการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้นได้ และเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักการศึกษาว่า การเรียนเฉพาะในห้องเรียนนั้น นักเรียนไม่ได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงเท่าใดนัก การอยู่ค่ายพักแรมเป็นการเรียนการสอนหรือวิธีการ (Method) ให้การศึกษาอย่างหนึ่งซึ่งการเรียนโดยอยู่ค่ายพักแรมจะสอนให้รู้จักใช้ธรรมชาติต่าง ๆ เป็นเสมือนห้องเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการปฏิบัติจริง ๆ เกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติศึกษา กีฬา เศรษฐศาสตร์ ศิลปหัตถศึกษา เป็นต้น ซึ่งทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง และเป็นฐานที่จะเรียนสิ่งจำเป็นให้ได้รับผลสำเร็จ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างแท้จริง อีกทั้ง (สมบัติ กาญจนกิจ และ คำรัส คาราสักดิ์ 2520 : 149) การอยู่ค่ายพักแรมยังได้รวมการฝึกทักษะ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความพอใจอย่างสูง ฉะนั้นการอยู่ค่ายพักแรมจึงมีความสำคัญ ในด้านวิธีการให้การศึกษาอีกด้านหนึ่งด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้น จากการค้นคว้าไม่พบว่า ได้มีผู้ใดทำการวิจัยเรื่องนี้ไว้โดยตรงในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้เน้นถึงส่วนสำคัญของการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมวิธีหนึ่งคือ ผู้เรียนได้เรียน โดยมีโอกาสออกไปสัมผัสกับของจริง เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในมากที่สุด อันจะเป็นการก่อให้เกิดความรู้โดยตรงและสร้างสมทัศนคติใหม่ด้วย ซึ่งการเรียนโดยวิธีนี้แบบหนึ่งคือการได้ออกไปศึกษานอกสถานที่นั่นเอง จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีงานวิจัยของ สิริมา วรยิ่งยง (สิริมา วรยิ่งยง 2499 : 58) ได้วิจัยเรื่อง "โครงการจัดและดำเนินการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์แผนใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะปรับปรุงวิธีการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น การวิจัยใช้วิธีศึกษาค้นคว้าจากหนังสือทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รับ พอสรุปได้ว่า แนวการสอนแผนใหม่นี้ จะช่วยในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์สนุกกว่าที่จะสอนโดยให้นักเรียนเป็นฝ่ายรับฟังครูอธิบายแต่ผู้เดียว ผู้วิจัยได้เน้นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเสนอแนะว่าครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและซักถามบ้าง ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่เพื่อช่วยให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อารีรัตน์ ศุภเมธี (อารีรัตน์ ศุภเมธี 2505 : 52) ในเรื่อง "การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" พบว่าการศึกษานอกสถานที่เป็นการช่วยสอนวิธีหนึ่ง แต่ยังมีการจัดการศึกษานอกสถานที่ที่น้อยมากและจะไปศึกษานอกสถานที่เป็นไปอย่างรีบเร่ง นักเรียนไม่มีโอกาสทำการศึกษาอย่างทั่วถึง และอุปสรรคอย่างหนึ่งคือพาหนะเดินทางไม่สะดวก แต่นักเรียน 80% ต้องการให้มีการจัดการศึกษานอกสถานที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยุทธวีรวิทย์ วณิชจินดา (ยุทธวีรวิทย์ วณิชจินดา 2513 : 3 - 4) วิจัยเรื่อง "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา กับผลการเรียนวิชา

สังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร ผลพบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ครูนิยมจัดกันมากได้แก่ การให้นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การเชิญวิทยากรบรรยาย การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมกับผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนแสดงว่า การเข้าร่วมกิจกรรมมีผลต่อการเรียนวิชานี้มาก ซึ่งการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ จิรินันท์ ศรีอุทอง (จิรินันท์ ศรีอุทอง 2518 : 36 - 37) โดยทำกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรกับสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กัน และในปี พ.ศ. 2514 สุรัชย์ ประเสริฐสรวย (สุรัชย์ ประเสริฐสรวย 2514 : 46 - 47) ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพของการศึกษานอกสถานที่ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย" เพื่อศึกษาว่า การใช้การศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมเสริมบทเรียนนั้น ย่อมทำให้การเรียนการสอนได้ผลดีกว่าการสอนในชั้นตามปกติ รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ของการสอน แบบการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมประกอบการสอน การวิจัยทำโดยการทดลองแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 120 คนกลุ่มหนึ่งเรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว อีกกลุ่มหนึ่งพาไปศึกษานอกสถานที่ภายหลังจากการเรียนในชั้นเรียนแล้ว ในบทเรียนเดียวกัน ผลพบว่า การใช้การศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมเสริมบทเรียนนั้นมีประสิทธิภาพดีกว่าการสอนในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียว และไม่ว่าจะเป็นเวลานานเท่าใด การใช้การศึกษานอกสถานที่ประกอบการเรียนการสอนย่อมทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มากและจดจำได้นานกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของต่างประเทศ โดย เบรานิส (Beranis. 1974 : 1892 - A) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมระหว่างปิดภาคเรียนว่า ทำให้ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อชีวิตและธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษระหว่างปิดภาคเรียนมีความต้องการที่จะไปอยู่ค่ายพักแรม หรือเดินทางท่องเที่ยว โดยให้ครอบครัวเข้าร่วม

กิจกรรมด้วย นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนเหล่านั้นมีทัศนคติต่อฤดูกาลดีขึ้นมาก และนักเรียนเองก็เชื่อว่าเขาสามารถจำและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเรียนรู้อยู่ในโรงเรียน และในห้องเรียนได้ดีขึ้นด้วย แต่ทัศนคติเหล่านี้จะไม่ปรากฏกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นในระหว่างปีภาคนี้เลย

วิธีสอนในห้องเรียน

เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนและผู้เรียนจัดขึ้นภายในห้องเรียน ผู้ที่จะมีบทบาทมากที่สุดคือครู ซึ่งหน้าที่ของครูในห้องเรียนส่วนใหญ่ก็คือพูด เพราะครูถือว่าสิ่งที่พูดไปนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนการรู้ นักเรียนจึงมีหน้าที่เพียงฟังและจดจำในสิ่งที่ครูพูด ต้องทบทวนความรู้ที่ครูให้อยู่เสมอ เพื่อนำสิ่งที่ครูพูดนั้นไปใช้ในการสอบได้ ดังนั้นวิธีสอนของครูในห้องเรียนจึงมักเป็นแบบบรรยาย ทวี ท่อแก้ว และ วรชัย เขียวปาลี (ทวี ท่อแก้ว และ วรชัย เขียวปาลี 2515 : 22) กล่าวว่า "การบรรยายหมายถึงการสอนโดยการที่ครูพูดหรืออธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนให้เด็กฟัง" ซึ่งแต่เดิมนั้นการสอนในห้องเรียนของครูเคยชินกับการใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น ๆ โดยเฉพาะครูที่ใช้หลักสูตรเก่า เพราะวิธีสอนแบบบรรยายเป็นวิธีที่ครูใช้ได้สะดวก มักไม่มีการเตรียมตัวก่อนสอน หรือไม่มีการเตรียมการสอน ครูอาศัยความรู้ที่เคยเรียนมาแต่อย่างเดียว (ประกอบ ระกิติ 2519 : 67) การสอนแบบบรรยายนี้จึงถือว่าเป็นการสอนที่ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง (ชาญชัย อินทรประวัตติ 2522 : 75) เพราะครูมุ่งที่จะป้อนเนื้อหาวิชาให้แก่ผู้เรียนเพียงฝ่ายเดียว ถ้าครูมีความสามารถและเทคนิคการสอนดีพอ หรือมีความรู้ในเนื้อหาบทเรียนมีการเตรียมตัวมาอย่างดีพอ ก็อาจจะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนได้ดี หรือก่อให้เกิดความพึงพอใจ เกิดผลผลิตส่วนบุคคลไปด้วย แต่ถ้าครูไม่มีศิลปะในการพูด หรือเตรียมตัวมาไม่ดีพอก็จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะจะต้องฟังติดต่อกันไปตลอด ถ้านักเรียนขาดความสนใจก็อาจทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาที่บรรยาย เนื่องจากเป็นฝ่ายฟังเท่านั้น (สุลัพร นิเมศกุล 2522 : 23)

และการสอนแบบบรรยายยังอาจเป็นวิธีสอนที่ไม่สามารถยึดเหนี่ยวให้นักเรียนเกิดความสนใจ กระทั่งวิธีสอนที่จะเรียนในบทเรียนนั้นต่อไปด้วย ดัง เนลสัน เอค บอสลิง (Nelson L. Bossing) (อ้างจาก อัจฉรา ประไพตระกูล ม.ป.ป. : 36) มีความเห็นว่าวิธีสอนแบบบรรยายนี้จะไม่สามารถยึดเหนี่ยวความสนใจของนักเรียนได้ โดยมีสาเหตุมาจาก

1. ครูไม่เข้าใจเทคนิคที่ถูกต้องของการบรรยาย
2. ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากเกินไป และวิธีสอนแบบนี้จะไม่บังเกิดผล

เลียดา

2.1 นักเรียนไม่รู้จักจัดโน้ต

2.2 นักเรียนยังแยกไม่ออกว่าเนื้อหาที่ครูบรรยายนั้นอะไรสำคัญ อะไร

ไม่สำคัญ

2.3 นักเรียนยังไม่รู้จักวิเคราะห์และสรุป

อีกทั้งการสอนแบบบรรยายนี้ นักเรียนยังไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ตลอดเวลา นักเรียนจะได้รับความคิดเห็นในวงแคบ ไม่ส่งเสริมความสามารถในการคิดให้แก่ นักเรียน (ชาอุชัย อินทรประวัติ 2522 : 79) เพราะเป็นฝ่ายฟังความคิดเห็นจากครูเท่านั้น โอกาสที่เด็กจะพัฒนาความคิดมีน้อย เนื่องจากกิจกรรมและประสบการณ์ตรงแก่เด็กมีน้อย ซึ่งขัดกับแนวความคิดของ จอห์น ดีวี่ ที่ว่า "Learning by doing" อย่างยิ่ง ดังนั้นการที่ครูจะใช้วิธีสอนแบบบรรยายให้ได้ผลดีนั้น นับได้ว่าเป็นศิลปะแบบหนึ่ง กล่าวคือ การบรรยายต้องมี (อัจฉรา ประไพตระกูล ม.ป.ป. : 34) โครงเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้บรรยายอธิบายได้ชัดเจนแจ่มแจ้งทุกหัวข้อ นอกจากนั้นการจะได้ลำดับความยากง่ายของเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนในชั้น ครูควรมีการใช้วัสดุอุปกรณ์บางประเภทขณะที่นำวิธีสอนนี้ไปใช้ เช่น การใช้ภาพ แผนภูมิ หรือแผนผังประกอบการบรรยาย เพื่อเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ (สุลีพร นิมิตรกุล 2522 : 31) เพราะการฟังการบรรยายและการอ่านประกอบการบรรยายช่วยให้ผู้เรียน

เกิดความรู้และเข้าใจในหัวข้อที่ผู้สอนได้บรรยาย อีกทั้งวิธีสอนในห้องเรียนถ้าจะใช้การบรรยายควรใช้ร่วมกับวิธีอื่น ๆ เช่น ใช้ร่วมกับการสาธิต การอภิปราย และฝึกถามแบบบทบาทสมมติ แบบสืบสวนสอบสวน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนมากขึ้น (วินิจ เกตุขำ และ ชาญชัย ศรีไสยเพชร 2522 : 140) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีวิบูลย์ จปานนท์ (ศรีวิบูลย์ จปานนท์ 2516 : 49) ที่ศึกษาในเรื่อง "การทดลองสอนวิชาการเปรียบเทียบวิธีสอนทั่วไป" ผลพบว่าถ้าผู้สอนใช้กิจกรรมหลายประเภทซึ่งผู้เรียนจะทำด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2520 : 81 - 86) กล่าวว่า การบรรยายนั้นควรจะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. มีการทบทวนที่ศึกษาโดยกว้างขวางและมีผลงานวิจัยที่ทันสมัย
2. พิจารณา กลั่นกรองวินิจฉัยดีให้แตกถึงแก่นสาระ และสัจจะของสิ่งนั้น ๆ
3. สรุปเป็นแนวคิด และมองเห็นถึงบทบาทความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสิ่งนั้น ๆ กับชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม
4. บรรยายให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มองเห็นตามหรือเห็นแย้ง และมีความพยายามที่จะคิดค้นศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและการเปลี่ยนทัศนคติ

ความหมายของทัศนคตินั้นมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้มากมาย ดังเช่น
 คาร์เทอร์ วี กูด (Carter V. Good. 1959 : 48) กล่าวว่า ทัศนคติคือ
 ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่จะเป็นการสนับสนุน หรือต่อต้าน
 สถานการณ์บางอย่าง บุคคล หรือสิ่งใด ๆ
 เออร์เนสต์ อาร์ ฮิลการ์ด (Ernest R. Hilgard. 1962 : 214) กล่าวว่า
 ทัศนคติคือพฤติกรรม หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นครั้งแรกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิด หรือสถาน
 การณ์ใดในทางเข้าหาหรือออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในครั้งต่อ ๆ ไปใน
 แนวที่เอนเอียงไปในลักษณะเดิมเมื่อพบกับสิ่งนั้นอีก

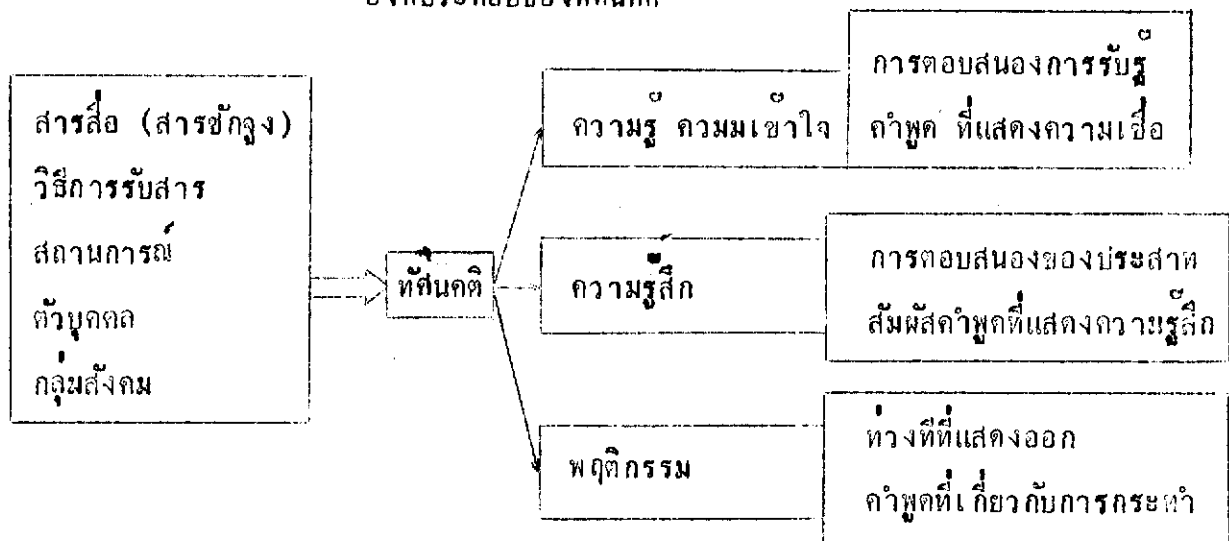
โฮเวอร์ต เอช เกนเลอร์ (Howard H. Kendler. 1963 : 572) กล่าวว่า ทักษะคือภาวะความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสังคมที่ล้อมรอบตัวอยู่ หรือคือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่าง บุคคล สถาบัน แนวความคิด ซึ่งให้ความหมายเหมือนกับ รามอน เจ โรน (Robert L. Thorndike and Elizabeth Hagen. 1957 : 23 citing Ramon J. Rhine) ที่ว่า ทักษะคือภาวะความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งจะหมายความว่าแต่ละคนจะมีปฏิกิริยาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อสิ่งต่าง ๆ และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับ

ดวงเดือน พันธมนาวิน (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2518 : 3) กล่าวว่า ทักษะคือความรู้สึกที่แสดงออกอย่างมั่นคงต่อบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางที่ดี (Positive) หักแยะ (Negative) หรือเป็นกลาง (Neutral) ก็ได้ ซึ่งเป็นผลของการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีหรือเลวของบุคคลหรือสถานการณ์นั้น

เชิดศักดิ์ ไผาสินธุ์ (เชิดศักดิ์ ไผาสินธุ์ 2520 : 38) กล่าวสรุปไว้อย่างครอบคลุมว่า ทักษะคือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปได้ในทางสนับสนุนหรือหักล้างก็ได้ ขึ้นอยู่กับขบวนการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบวิธีของสังคม (Socialization) ซึ่งทักษะนี้จะแสดงออกหรือปรากฏให้เห็นได้ชัดในกรณีที่สิ่งเร้านั้นเป็นสิ่งเร้าทางสังคม

จากนิยามข้างบนนี้ อาจแบ่งองค์ประกอบของทักษะได้เป็น 3 ประการ คือ ความรู้ ความเข้าใจ (Cognition) ความรู้สึก (Affect) และพฤติกรรมที่แสดงออกมา (Behavior) ดังนั้นการวัดทักษะจึงสามารถวัดได้จากองค์ประกอบ 3 อย่างนี้ เพื่อให้เห็นอย่างเด่นชัด จะแสดงในรูปของแผนภูมิต่อไปนี้

องค์ประกอบของทัศนคติ

ดัดแปลงจาก Triandis (อ้างจาก บังอร ชินกุลกิจนิวัฒน์

2520 : 4)

ทัศนคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ดังนั้นทัศนคติจึงสามารถก่อตั้งและเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมทางสังคมประสบการณ์ส่วนตัวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนทัศนคติอาจเป็นผลมาจากประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม (Triandis. 1971 : 142) ซึ่งแผนกจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (แผนกจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ 2513 : 169 - 171) เสนอวิธีการอันอาจจะทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้ คือ

1. โดยการจัดประสบการณ์ให้ใหม่ คนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนอื่นसान คือ คิดว่าเป็นคนชั่ว เกียจจนอกจากทำนาแล้วก็ไม่ทำอะไรเลย จึงทำให้ยากจนตลอดไป เลยสมน้ำหน้าที่ไม่กระตือรือร้นที่จะช่วยตนเอง ถ้าคน ๆ นั้นได้ไปคลุกคลีกับคนอื่นसानไปพบสภาพการณ์ที่แท้จริง เช่น ไม่มีน้ำใช้ แม้แต่จะดื่มก็ไม่ค่อยจะมี ทำการเพาะปลูกต้นไม้ได้เฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น ต้องช่วยตนเองทุกอย่างแม้แต่เสื้อผ้า และอาหารการกินก็ต้องจัดหาตัวเอง

หลังสิ้น ทักษะคติของคน ๆ นั้นต่อชาวอีสานอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีความเข้าใจ และเห็นใจชาวอีสานมากขึ้น

2. โดยให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เด็กที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนเพราะว่าไม่เห็นประโยชน์ เพราะตนเองต้องถูกครูหรือผู้ปกครองคอยจับให้เรียน ให้ทำการบ้าน จึงเกิดความเบื่อหน่าย แต่ทัศนคติของเด็กอาจเปลี่ยนไปได้อาเขาเข้าใจถึงประโยชน์ของการเรียนที่ครู ผู้ปกครองชี้แจง

3. โดยการเราให้เกิดอารมณ์กลัว ถ้าต้องการไม่ให้เกิดรับประทานท้อฟี่ ให้หารูปคนกำลังถูกกลอนพัน หรือพันหลอมมาให้เด็กดู หรือนำเด็กไปดูจริง ๆ ที่ร้านหมอ เด็กจะเกิดความกลัว เราก็บอกเด็กว่านั่นเป็นผลของการรับประทานท้อฟี่ เด็กอาจจะไม่ชอบรับประทานท้อฟี่อีก นั่นคือเด็กเปลี่ยนทัศนคติไปจากเดิมแล้ว

งานวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยใช้วิธีการสอนนั้นพบว่า ในปี พ.ศ. 2520 พิธิษฐุ์ สร้อยอุร่า (พิธิษฐุ์ สร้อยอุร่า 2521 : 49) ได้ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการสอนแบบเดิม กับการสอนแบบสอส่วนสืบสวนที่ส่งผลต่อทัศนคติแบบธรรมาธิปไตย โดยมีจุดมุ่งหมายว่า เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแบบธรรมาธิปไตย ของนักศึกษาภายหลังจากการได้รับการสอนแบบเดิมและแบบสอส่วนสืบสวน พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอนแบบเดิมและนักศึกษที่ได้รับการสอนแบบสอส่วนสืบสวน มีทัศนคติแบบธรรมาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลของงานวิจัยครั้งนี้ว่า อาจเป็นเพราะการเรียนเพียงบทเรียนเดียวยังไม่เปลี่ยนทัศนคติไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุนันทา ลิ้มอารีย์ (สุนันทา ลิ้มอารีย์ 2521 : 64) ซึ่งทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และเปรียบเทียบทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นประถม

ศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ พบว่าทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ แต่นักเรียนกลุ่มทดลองมีแนวโน้มสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่สอดคล้องกับ อัสนีย์ ศรีสุข (อัสนีย์ ศรีสุข 2521 : 30) ซึ่งวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยบทเรียนสำเร็จรูป ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนที่เรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม และหลังสอนเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม พบว่า ทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง สูงขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ทัศนคติของกลุ่มควบคุมสูงกว่ากลุ่มทดลองและทัศนคติมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ วิเชียร คำจันทร์ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 : 54) ซึ่งทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง (ม.1) โดยใช้การสอนแบบศูนย์การเรียน กับการสอนแบบปกติ พบว่าเจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยสรุปได้ว่า การเรียนการสอนโดยให้ความรู้สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างได้

จากผลของเอกสารและงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ นำไปใช้ในการตั้งสมมติฐานในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ดังนี้ คือ

สมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่าง กันดังนี้

1.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

1.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

1.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนมี
ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่าง กันดังนี้

2.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

2.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

2.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนมี
ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน . ๒๕

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบ Simple Random Sampling ดังนี้

1. สุ่มโรงเรียนที่จะเป็นตัวแทนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามา 1 โรงเรียน
2. เมื่อได้โรงเรียนที่จะเป็นตัวแทนของจังหวัดแล้ว จึงทำการสุ่มนักเรียนจากโรงเรียนนั้นมา 3 ห้อง เป็นจำนวนห้องละ 20 คน เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้แบ่งชั้นเรียนโดยใช้ผลการเรียนเป็นเกณฑ์ กล่าวคือนักเรียนในแต่ละห้องในชั้นเดียวกันมีความสามารถทางการเรียนที่ทัดเทียมกัน แล้วแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนโดยวิธีสอนในห้องเรียน 20 คน และกลุ่มไม่รับการสอนจากทั้ง 2 วิธี ซึ่งถือเป็นกลุ่มสอนแบบควบคุมอีก 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีเนื้อหาตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

2. สร้างตารางกำหนดน้ำหนักของเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่อง แล้วสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับตารางกำหนดค่าน้ำหนักนั้น เป็นข้อสอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน

85 ข้อ

3. นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ วิทยากรคืออาจารย์ที่สอนในวิทยาลัย 3 คน เพื่อพิจารณาว่าครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่

4. การทดลองเครื่องมือนี้ทำโดยนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นแล้วนี้ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 100 คน โดยให้นักเรียนอ่านข้อความในแบบทดสอบทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อใดถูก ให้กาเครื่องหมาย ✕ ลงบนตัวเลือกว่าข้อความที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้องที่สุด ดังตัวอย่าง

(0) ดอกไม้ประจำจังหวัดชื่อ

✕ ดอกโสน

ข. ดอกบานบุรี

ค. ดอกชัยพฤกษ์

ง. ดอกหมัน

แล้วนำมาตรวจให้คะแนนสำหรับข้อที่ถูกต้องให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน ข้อผิดให้ 0 คะแนน ต่อจากนั้นนำคะแนนทั้งหมดจากการทดสอบมาวิเคราะห์ผลดังนี้

4.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ

นำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเรียงจากสูงที่สุดไปจนถึงต่ำสุด แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เทคนิค 27% แบ่งกลุ่ม ให้ 27% ของผู้ใดคะแนนสูง เป็นกลุ่มสูง และ 27% ของผู้ใดคะแนนต่ำ เป็นกลุ่มต่ำ ส่วนผู้ใดคะแนนในช่วงกลางที่ไม่อยู่ในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำไม่นำมาคิด แล้วทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยเปิดตารางวิเคราะห์ของ Chung Teh Fan คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง .2 ถึง .8 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า .2 ได้แบบทดสอบฉบับนี้ทั้งหมด 58 ข้อ (ดูภาคผนวก ข)

4.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

หลังจากได้เลือกข้อทดสอบตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว นำ

มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี KR-20 ของ Kuder Richardson (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 138) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8012

แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีเนื้อหาตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า แล้วสร้างตารางกำหนดน้ำหนักของเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่อง แล้วสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับตารางกำหนดน้ำหนักนั้น โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ใช้มาตราส่วนทัศนคติของลิเกอ์ท (Likert) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่อง (Scale) ซึ่ง 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 หมายถึง เห็นด้วย 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน 112 ข้อ

2. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาว่าครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่

3. การทดลองเครื่องมือนี้ทำโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นแล้วนี้ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 100 คน โดยให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ พิจารณาว่ามีความเห็นตรงกับข้อความในแต่ละข้ออย่างไร แล้วให้ทำเครื่องหมาย X ลงบนตัวเลขใดตัวหนึ่งให้ตรงกับข้อความแต่ละข้อนั้น ดังตัวอย่าง

(๑) โบราณสถาน เช่นวัด พระราชวังเก่าในจังหวัด X 4 3 2 1

พระนครศรีอยุธยา เป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่ดูแล

ให้คงสภาพเดิมไว้

หลังจากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ ตัดสินว่ามีพฤติกรรมตรงกับข้อความนั้นมากน้อยเพียงใด แบ่งเป็น 2 กรณี (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2520 : 28) ดังนี้

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางลบ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน

ต่อจากนั้นนำคะแนนทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลดังนี้

3.1 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

นำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเรียงจากสูงที่สุดไปจนถึงต่ำสุด แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เทคนิค 25% แบ่งกลุ่ม ให้ 25% ของผู้ใดคะแนนสูง เป็นกลุ่มสูง และ 25% ของผู้ใดคะแนนต่ำ เป็นกลุ่มต่ำ ส่วนผู้ใดคะแนนในช่วงกลางที่ไม่อยู่ในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำไม่นำมาคิด แล้วทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อโดยใช้สถิติ t-test (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 130) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกสูง ซึ่งในที่นี้เลือกข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบสอบถามฉบับนี้ทั้งหมด 60 ข้อ

(ดูภาคผนวก ข)

3.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

หลังจากได้เลือกข้อสอบตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว นำ

มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน จากสูตร

(วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 141) ได้ว่า

$$r_{tt} = 1 - \frac{MS_{error}}{MS_{ind}}$$

ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8257

วิธีดำเนินการทดลอง

ทำตามลำดับขั้นดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ทำการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เป็นเวลา 4 วัน 3 คืน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 2 ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนสอนในวันจันทร์ พุธ และเสาร์ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 3 ไม่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี ถือเป็นกลุ่มสอนแบบควบคุม

3. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุดเดิมไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้ง หลังจากทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นตามที่กำหนดแล้ว

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

ลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งหลังทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม

3. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม

เมื่อทำวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมมีนัยสำคัญ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ด้วย t -test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาคะแนนเฉลี่ยใช้สูตร (สมสรร วงษ์น้อย 2521 : 26)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. หากความแปรปรวน (สมสรร วงษ์น้อย 2521 : 35)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

3. หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ใช้วิธีของ Kuder Richardson โดยใช้สูตร K-R-20 (วิเชียร เกตุสิงห์
2522 : 138)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum Pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ
 S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ
 r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่น
 P แทน สัดส่วนของคนทำถูกในแต่ละข้อ
 q แทน $1 - p$ คือ สัดส่วนของคนตอบผิดในแต่ละข้อ

4. หาวัดอำนาจจำแนกของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
โดยวิเคราะห์รายข้อ โดยใช้ t-test (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 138)

$$t = \frac{\bar{X}_{\text{สูง}} - \bar{X}_{\text{ต่ำ}}}{\sqrt{\frac{S_{\text{สูง}}^2 + S_{\text{ต่ำ}}^2}{n}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่พิจารณาใน t - distribution
 $\bar{X}_{\text{สูง}}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มสูง
 $\bar{X}_{\text{ต่ำ}}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มต่ำ
 n แทน จำนวนคนซึ่งได้จาก 25% ของคนทั้งหมด
 $S_{\text{สูง}}^2$ แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนสูง
 $S_{\text{ต่ำ}}^2$ แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ

5. หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้ (วิเชียร เกตุสิงห์ 2522 : 141)

$$r_{tt} = 1 - \frac{MS_{\text{error}}}{MS_{\text{ind}}}$$

เมื่อ r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่น
 MS_{error} แทน ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน
 MS_{ind} แทน ค่าเฉลี่ยกำลังสองของแบบสอบถามแต่ละข้อ

6. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของผลการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) โดยใช้คะแนนจากการทดสอบก่อนเป็นตัวแปรร่วม เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1, 2 (Lindquist. 1953 : 323)

$$\text{สูตร} \quad F = \frac{MS'_A}{MS'_W}$$

เมื่อ F แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
 MS'_A แทน Mean Square ของคะแนนที่ปรับแล้วของ
 ตัวแปรระหว่างกลุ่ม
 MS'_W แทน Mean Square ของคะแนนที่ปรับแล้วของ
 ตัวแปรภายในกลุ่ม

7. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วที่ละคู่ โดยใช้ t -test (Lindquist. 1953 : 327)

$$t = \frac{\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2}{\sqrt{S^2(\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2)}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t -distribution
 $\bar{X}'$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนที่ปรับแล้ว
 $S^2(\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2)$ แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนที่ปรับแล้ว

ผลการศึกษาค้นคว้า

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้กำหนดสัญลักษณ์ขึ้นใช้ดังนี้

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}'$	แทน คะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
S.D.	แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS_X	แทน Sum Square ของคะแนนก่อนการทดลอง
SS_Y	แทน Sum Square ของคะแนนหลังการทดลอง
SP	แทน Sum Product ของคะแนนก่อนการทดลอง และ หลัง การทดลอง
SS'	แทน Sum Square ของคะแนนที่ปรับแล้ว
MS	แทน Mean Square ของคะแนนที่ปรับแล้ว
F	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
*	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
กลุ่มทดลอง 1	แทน กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยครูกายพักแรม
กลุ่มทดลอง 2	แทน กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน
กลุ่มควบคุม	แทน กลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

ตอนที่ 1 หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งที่ 2 ทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

เมื่อค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายคู่ด้วย t -test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งที่ 2 ทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการนำข้อสอบไปทดสอบกับ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และหลัง การทดลอง แล้วนำมาหาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบทั้ง 2 ครั้ง ดังแสดงในตาราง 1 และตาราง 2

ตาราง 1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่ม
ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และหลังดำเนินการทดลอง

การทดลอง	ค่าสถิติ	กลุ่มทดลอง 1	กลุ่มทดลอง 2	กลุ่มควบคุม
ก่อนดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	37.45	34.35	28.65
	S.D.	5.11	3.73	5.27
หลังดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	42.70	39.80	30.60
	S.D.	2.41	2.76	4.55

จากตาราง 1 แสดงว่า ภายหลังจากดำเนินการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้กลุ่มทดลอง 1 กลุ่มทดลอง 2 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มขึ้นก่อนดำเนินการทดลอง โดยที่คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกัน แต่กลุ่มควบคุมเพิ่มคะแนนเฉลี่ยเพียงเล็กน้อย

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง และหลังดำเนินการทดลอง

การทดลอง	ค่าสถิติ	กลุ่มทดลอง 1	กลุ่มทดลอง 2	กลุ่มควบคุม
ก่อนดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	209.90	201.60	198.25
	S.D.	19.00	14.28	11.20
หลังดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	261.65	235.00	210.95
	S.D.	19.88	13.20	17.00

จากตาราง 2 แสดงว่า ก่อนดำเนินการทดลองคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มทดลอง 1 กลุ่มทดลอง 2 และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันเล็กน้อย ภายหลังจากดำเนินการทดลองพบว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันมาก โดยที่กลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมาก แต่กลุ่มควบคุมเพิ่มคะแนนเฉลี่ยเพียงเล็กน้อย

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ดังตาราง 3

เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันดังนี้

1.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

1.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

1.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

ทั้งนี้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

	Source of Variation			F
	between	within	total	
SS _X	796.93	1507.05	2303.98	
SS _Y	1596.40	648.20	2244.60	
SP	1119.40	673.30	1792.60	
SS'	502.33	347.39	849.72	
df	2	56	58	
MS'	251.33	6.20		40.5*

$$F_{.05} = 3.166 \quad df \ 2, \ 56$$

จากตาราง 3 แสดงว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี
ทำให้ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 และเพื่อดูว่า
กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ใ้ใดมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากัน จึงคำนวณ

หาค่าคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม แล้วนำไปทดสอบด้วย t -test ปรากฏผลเปรียบเทียบในตาราง 4

ตาราง 4 ค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	$\bar{X}'$	$S^2_{\bar{X}' - \bar{X}_2}$	t
กลุ่มทดลอง 1	42.70	40.93	0.65	1.87*
กลุ่มทดลอง 2	39.80	39.41		
กลุ่มทดลอง 1	42.70	40.93	0.93	8.51*
กลุ่มควบคุม	30.60	32.75		
กลุ่มทดลอง 2	39.80	39.41	0.75	7.74*
กลุ่มควบคุม	30.60	32.75		

$$t_{.05} = 1.68 \quad df = n - 1 - 1 = 38$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.2

3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.3

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม ดังตาราง 5

เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันดังนี้

2.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

2.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

2.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม

ทั้งนี้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

	Source of Variation			F
	between	within	total	
SS _X	1323.70	13121.15	14444.85	
SS _Y	25727.43	16315.50	42042.93	
SP	5650.45	11633.15	17283.60	
SS'	15361.09	6001.60	21362.69	
df	2	56	58	
MS'	7680.54	107.17		71.66*

$$F_{.05} = 3.16 \quad df \ 2, \ 56$$

จากตาราง 5 แสดงว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ทำให้ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2 และเพื่อที่ว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ภูมิทัศน์ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูง กว่ากัน จึงคำนวณ หาค่าคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ กลุ่มตัวอย่าง แต่ละกลุ่ม แล้วนำไปทดสอบด้วย t-test ปรากฏผลเปรียบเทียบในตาราง 6

ตาราง 6 ค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
ของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มเป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	$\bar{X}'$	$S^2_{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}$	t
กลุ่มทดลอง 1	261.65	255.93		
กลุ่มทดลอง 2	235.00	236.63	11.27	5.76*
กลุ่มทดลอง 1	261.65	255.93		
กลุ่มควบคุม	210.95	215.02	11.71	11.96*
กลุ่มทดลอง 2	235.00	236.639		
กลุ่มควบคุม	210.95	215.02	10.77	6.59*

$$t_{.05} = 1.68 \quad df = n - 1 - 1 = 38$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.1
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่า วิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.2
3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.3

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ที่มีต่อความรู้ และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนในห้องเรียน 20 คน และกลุ่มสอนแบบควบคุม 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างละ 1 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

การดำเนินการทดลอง

1. ทดสอบครั้งแรกกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างขึ้นก่อนดำเนินการทดลอง
2. ดำเนินการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เป็นเวลา 4 วัน 3 คืน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 2 ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน สอนในวันจันทร์ พุธ และเสาร์ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 3 ไม่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี ถือเป็นกลุ่มสอนแบบควบคุม

3. นำแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุดเดิม ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้งหลังการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นตามที่กำหนดแล้ว

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการสอบครั้งหลังทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

3. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี ตามสมมติฐาน โดยการทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม

เมื่อค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญจึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายคู่ด้วย t -test

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ทำให้ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่าง เป็นรายคู่พบว่า กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม อีกทั้งกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม ทำให้ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่าง เป็นรายคู่พบว่า กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม อีกทั้งกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูง กว่ากลุ่มสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม และกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้นเป็นวิธีการสอนที่ใหม่สำหรับนักเรียน จึงทำให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียน นอกจากนี้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมยังมีการเพิ่มประสบการณ์ตรงจากตัวอย่างของจริงให้กับนักเรียนด้วย ซึ่งแตกต่างจากวิธีสอนในห้องเรียนที่ใช้สื่อการสอนเพียงของตัวอย่าง และครูส่วนใหญ่ใช้การสอนโดยวิธีบรรยายซักถาม การบรรยายนี้นักเรียนจะได้ความรู้จากครูเพียงด้านเดียว ย่อมไม่พัฒนาความคิด และความอยากรู้อยากเห็นให้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม นักเรียนอาจเกิดความเบื่อหน่ายจากการเป็นเพียงฝ่ายฟังเท่านั้น ทำให้บางคนของเนื้อหาที่นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะกลุ่มสอนแบบควบคุมซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดจากทั้ง 2 วิธี พบว่าเป็นกลุ่มที่มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยกว่าทั้ง 2 กลุ่ม อาจกล่าวได้ว่าเพราะเป็นกลุ่มที่เกิดความรู้ด้วยตนเอง และจากประสบการณ์เดิมของตนเองเท่านั้น หรืออาจเป็นเพราะว่า กลุ่มสอนแบบควบคุมไม่เห็นความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเห็นว่าเนื้อหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดของตนเป็นสิ่งไม่สำคัญ เห็นอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งใกล้ตัวก็เป็นได้ อีกทั้งวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม นักเรียนยังได้เปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียน โดยพาไปศึกษาตามแหล่งตัวอย่าง ความรู้โดยตรงซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการศึกษานอกสถานที่นั่นเอง ย่อมจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการประกอบกิจกรรม สนใจจะรับความรู้มากกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชย์ ประเสริฐสรวย (สุรัชย์ ประเสริฐสรวย 2514 : 46 - 47) ที่ว่า การใช้การศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมเสริมบทเรียนนั้นยอมทำให้การเรียนรู้การสอบได้ผลดีกว่าการสอนในชั้นตามปกติ และไม่ว่าจะเป็นเวลานานเท่าใด การใช้การศึกษานอกสถานที่ประกอบการเรียนการสอนย่อมทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มาก และจดจำได้นานกว่า

2. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี พบว่า วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน

และวิธีสอนแบบควบคุมมีผลทำให้ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มสอน
โดยอยู่ค่ายพักแรม กลุ่มสอนในห้องเรียน มีทัศนคติสูงกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม อาจเป็น
เพราะว่าวิธีสอนทั้ง 2 วิธีนี้ เป็นการเพิ่มความรู้ให้แก่เด็กนักเรียนโดยตรง และการให้ความรู้
ที่ถูกต้องนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้สูงขึ้นได้ (ถวิล ธาราโกชน 2522 : 81)
ซึ่งสอดคล้องกับ อัทธินัย ศรีสุข (อัทธินัย ศรีสุข 2521 : 30) ที่ทดลองสอนเรื่อง
สิ่งแวดล้อมควบคู่กับเรียนสำเร็จรูปกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ทัศนคติในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมสูงขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้เรียนอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติ และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวกอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ วิเชียร คำจันทร์ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 : 54)
ที่ทดลองสอนวิชาสังคมศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง พบว่าเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อน
เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งถ้าเปรียบเทียบเป็นรายกลุ่มยังพบว่าการถ่ายทอดมรดก
ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
สูงกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุม และกลุ่มสอนในห้องเรียนมีทัศนคติต่อ
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมนั้น นักเรียนและผู้สอนได้ใช้ชีวิตร่วมกันภายใน
ค่ายก่อให้เกิดความใกล้ชิด ความเป็นกันเองต่อกัน อันอาจเป็นแนวทางในการสร้างทัศนคติ
ที่ดีต่อผู้สอน และวิชาที่เรียนก็เป็นได้ เพราะการเกิดทัศนคติต่อสิ่งใดนั้น เกิดได้หลายวิธี
เช่น เกิดจากประสบการณ์ที่นำความพอใจ หรือทุกข์ใจมาให้ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 :
56) นอกจากนี้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมยังเสนอสิ่งเร้าที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากวิธีสอน
ในห้องเรียน ที่ว่าให้นักเรียนมีการวางตัวตามสบาย ซึ่งต่างจากรายการภายในห้องเรียน
ที่จะต้องเป็นระเบียบแบบแผน และนักเรียนยังได้มีกิจกรรมผ่อนคลายภายในค่ายด้วย เพื่อ
ความสนุกสนาน และได้หาไปศึกษาจากตัวอย่างของจริงตามสถานที่นั้น ๆ ซึ่งอาจเรียกได้ว่า
เป็นการศึกษานอกสถานที่นั่นเอง อันเป็นการก่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้องจากประสบการณ์ตรง
ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย นักเรียนเกิดความรู้สึกรื่นเริง เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด

ผู้สอนและผู้เรียนต่างก็รู้สึกรว่าจะต้องมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องกระทำร่วมกัน ดังนั้นการเรียนการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมจึงเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้กับนักเรียน ทั้งในแง่ต่อความรู้และต่อวิธีการสอนก็เป็นได้ สำหรับกลุ่มสอนแบบควบคุมซึ่งไม่ได้รับการถ่ายทอดจากทั้ง 2 วิธี มีทัศนคติต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนั้น อาจเนื่องมาจากผู้เรียนไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้องจากทางใด ๆ เลย หรือไม่มีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไปในทางใด ๆ ที่แตกต่างไปจากปกติเดิมที่มีอยู่แล้วก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ถวิล ธาราโกชน (ถวิล ธาราโกชน 2522 : 81) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปจากเดิมได้นั้นอาจทำได้โดยการเปลี่ยนกิจกรรมนี้โดยการให้ความรู้ที่ถูกต้องหรือบอกเล่าชักชวน เพื่อให้ทุกคนมีความเห็นเปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทัศนคติมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม จึงควรที่จะส่งเสริมให้มีการนำวิธีการนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนกับวิชาอื่น ๆ ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางสูงขึ้น เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จริยธรรม เป็นต้น ต่อไป โดยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรได้มีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงกระบวนการเรียนการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม ว่าแนวทางใดจึงจะทำให้มีการเพิ่มความรู้และเปลี่ยนทัศนคติได้ดีที่สุด
2. ผู้เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรมไทยควรได้นำเอาวิธีการถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมไปปรับปรุงให้ได้นแนวทางที่ดี แล้วนำไป เป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการทดลอง แบบนี้ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน หรือระดับชั้นเรียนต่างกัน หรือระดับอายุต่างกัน เพื่อจะได้พบว่าวิธีการนี้จะเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง เพศใด หรือระดับชั้นเรียนใด หรือระดับอายุใดมากที่สุด

2. จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมค่าย เช่น เวลาทำค่าย วิทยากร สถานที่และแหล่งศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรได้คำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

3. ควรได้นำเอาแนวทางการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปเพื่อสร้างเป็นแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีสภาพใกล้เคียงกันกับของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น ในภาคกลาง เป็นต้น

4. ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มเป็นนักเรียนจากโรงเรียนเดียวกัน จึงอาจมีการพบปะพูดคุยกันได้ ทำให้รู้ว่ากลุ่มตนแตกต่างจากกลุ่มอื่นโดยเฉพาะกลุ่มสอนแบบควบคุม ซึ่งอาจให้ความร่วมมือในการตอบแบบทดสอบได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากคิดว่ากลุ่มตนไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ เลย แตกต่างจาก 2 กลุ่ม ที่ได้รับการสอนในแต่ละวิธี จึงตั้งใจร่วมมือในการตอบแบบทดสอบด้วยดี อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คะแนนการทดสอบในตอนเริ่มต้นก่อนการทดลองของทั้ง 2 กลุ่ม มีค่าสูงกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุม แต่อย่างไรก็ดีผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้ใช้สถิติที่มีประสิทธิภาพเป็นเครื่องพิจารณาตัดสินคะแนนการทดสอบหลังการทดลอง เพื่อขจัดความคลาดเคลื่อนในการเริ่มต้นของคะแนนที่ไม่เท่ากันนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลการวิจัยในครั้งนี้เชื่อถือได้ตามการวิเคราะห์ดังตารางข้างตน

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาทดสอบพร้อมกันเสียก่อน แล้วจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง เพื่อแยกเป็นกลุ่มสอนในแต่ละวิธี โดยไม่ให้กลุ่มตัวอย่างรู้ว่ตนอยู่ในกลุ่มสอนโดยวิธีใด หรือให้กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนต่าง โรงเรียนกัน เพื่อควบคุมตัวแปรด้านนี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุนานนท์ "เพลงพื้นบ้าน" ใน ที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 11
หน้า 92 - 100 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521
- กุหลาบ มลลิกะมาส "คติชาวบ้าน" พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณหญิงवास ประสาทธาตุการย 11 กันยายน 2516 โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
273 หน้า
- ถึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. "การศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม"
วัฒนธรรมไทย 1 : 3 - 18 กุมภาพันธ์ 2521
- จรินทร์ ธาณรัตน์ การจัดค่ายพักแรม ชาวสะแกการพิมพ์ 2513, 254 หน้า
- จรัสสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. "ศิลปวัฒนธรรมไทยกับหัวโขน" หน้า 62 - 68
ในเอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอยุธยา 2520
- จัด ฤทธิ์ไธสง และคนอื่น ๆ นิทานพื้นเมืองของไทย ม.ป.ท. ม.ป.ป., 438 หน้า
- เฉลิม จันปฐมพงศ์ และคนอื่น ๆ ประวัติศาสตร์สังคมไทย สำนักพิมพ์เสถียรไทร
2520, 673 หน้า
- เฉลิม สุขเกษม อยุธยาที่น่ารู้ จุฬารัตน์การพิมพ์ 2520, 268 หน้า
- ชัยนาถ นาคบุปผา โลกของวัยรุ่น โรงพิมพ์แสงศิลป์ 2515, 328 หน้า
- ชาญชัย อินทรประวัติ วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุลภาค โครงการบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 2522, 177 หน้า
- เชิดศักดิ์ โฆหาสินธุ์ การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2520, 130 หน้า
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น รายงานการวิจัย
ฉบับที่ 18 โรงพิมพ์จุรัสภา 2518, 136 หน้า
- ศรี อมาตยกุล ศิลปสมัยอยุธยา พิมพ์เนื่องในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร 25 พฤษภาคม 2510 โรงพิมพ์พิภพร 105 หน้า

เต็มศักดิ์ สุวรรณประทีป สังคมและวัฒนธรรมไทย ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษย

ศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก 2521, 104 หน้า

ถวิล อาราทโกชน จิตวิทยาสังคม ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะวิชา

ครูศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี 2522, 172 หน้า

ทวี ทอแก้ว และ วรชัย เขียวปาลี "หลักการสอน" ใน เอกสารประกอบการเรียน
วิชาการศึกษา หน้า 22 วิทยาลัยนครศรีธรรมราช 2515

เทพ สุจริตนี้ "วัตถุเขาทอง" ใน พระราชวังและวัดโบราณในจังหวัดพระนคร
ศรีอยุธยา หน้า 121 - 127 กรมศิลปากร 2521

นที (นามแฝง) "ปลาคะเพียนและพักผ่อนก" ใน เอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทย
อยุธยา หน้า 90 - 96 วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา 2520

นิคม มุสิกคามะ "สถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา" ใน รวมปรากฏงานอนุสรณ์
อยุธยา 200 ปี หน้า 114 - 139 โรงพิมพ์สุรสภา 2511

นิพนธ์ ทวีกาญจน์ "ปลาคะเพียนล้าน" ครูปริทัศน์ 11 : 38 - 42 พฤศจิกายน
2522

บังอร ชินกุลกิจนิวัฒน์ อิทธิพลของการอ่านและการฟังสารขั้กึ่งที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติ ในสถานการณ์กลุ่ม เครือ ปริญญาณินธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2520, 88 หน้า อัดสำเนา

ประกอบ ระกิติ "การสอนแบบบรรยายนั้นคือไฉน" ครูปริทัศน์ 9 : 67 - 70
กันยายน 2519

ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ เพลงกล่อมเด็ก พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ
เสถียร ศิริภักดิ์ และ ค.ช. นพดล ศิริภักดิ์ 4 พฤษภาคม 2517 โรงพิมพ์
สุทธิสารการพิมพ์ 97 หน้า

รอยกรองข้าวบาน สุทธิสารการพิมพ์ 2522, 254 หน้า

ประไพ์ เทพธรรานนท์ การแสดงและการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง
โรงพิมพ์กรมการศาสนา 2522, 242 หน้า

ประภาเพ็ญ สุวรรณ ทัศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย

ไทยวัฒนาพานิช 2520, 143 หน้า

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม รามคำแหง 2519,

138 หน้า

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ "การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมไทย" วารสารธรรมศาสตร์

1 : 92 - 102 มิถุนายน - ตุลาคม 2516

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521,

151 หน้า

ผะอบ โปษะภุชณะ เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการเล่นของเด็กภาคกลาง

16 จังหวัด งานวิจัยของคณะอาจารย์วิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศิลปากร 2520, 234 หน้า

พิมพ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ "เพลงเรือ" ใน เอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอยุธยา

หน้า 71 - 80 วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา 2520

พิทักษ์ สร้อยอุร่า การเปรียบเทียบการสอนแบบเดิมกับการสอนแบบสืบสวนสอบสวน

ที่ส่งผลต่อทัศนคติแบบธรรมาธิปไตย ปริญญาพันธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

วิโรฒ ประสานมิตร 2520, 51 หน้า อัดสำเนา

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2520, 70 หน้า

มงคล บุษปฤกษ์ "การป็นหม้อที่คลองสระบัวอยุธยา" กุรุปรทัศน์ 10 : 49 - 52

ตุลาคม 2523

มนตร์ ตราโมท การละเล่นของไทย พระจันทร์ 2497, 122 หน้า

การละเล่นของไทย โรงพิมพ์คุรุสภา พระสุเมรุ 2514, 47 หน้า

ยุทธรงค์ จารุเงินทอง "ปลาตะเพียนโบราณ" เอกลักษณ์ไทย 1 : 22 - 23

มกราคม 2520

ยุทธวิทย์ วณิชจินดา ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

กับผลสำเร็จในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์

ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513, 129 หน้า อัดสำเนา

ระงับ วณิชสิงห์ "แนวนโยบายวัฒนธรรม" วัฒนธรรมไทย 1 : 16 - 19

มกราคม 2521

รัชณี ฉันทะกุล "มิตอร์ญญิก" ข่าวพาณิชย์ 8 กรกฎาคม 2521 หน้า 9

รัฐ จันทรเดช ประวัติศาสตร์ศิลป์ บพิธการพิมพ์ 2523, 123 หน้า

รัตน อูทัยผล หัตถกรรมประจำถิ่น เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 225

กระทรวงศึกษาธิการ 2523, 247 หน้า

วิเชียร เกตุสิงห์ สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย ม.ป.ท. 2522, 145 หน้า

วิเชียร คำจันทร์ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่หนึ่ง (ม.1) โดยใช้การสอนแบบศูนย์การเรียนกับการสอนแบบปกติ

ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 136 หน้า

อัดสำเนา

วิทย์ พินตันเงิน ศิลปความรู้เกี่ยวกับศิลปวิจิตร บริษัทสารสวัสดิ์อุปกรณ์การศึกษา

จำกัด 2509, 141 หน้า

วินิต เกตุขำ และ ชาญชัย ศรีไสยเพชร หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์

ภาคปฏิบัติ โอเคียนสโตร 2522, 472 หน้า

วิมล คำศรี การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้ วิทยานิพนธ์ ก.ม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522, 126 หน้า อัดสำเนา

วิระ อำนวยสุข กรุงศรีอยุธยา โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว 2521, 220 หน้า

ศิรินันท์ ศรีอุทอง ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับ

สัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์

ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518, 82 หน้า

- ศิลปากร, กรม ศิลปกรรมสมัยอยุธยา โรงพิมพ์การศาสนา 2514, 60 หน้า
 ศรีวิบูลย์ จปานนท์ การทดลองสอนวิชาระเบียบวิธีสอนทั่วไปด้วยแบบกิจกรรมแก่นักศึกษาภาคค่ำ ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร วิทยานิพนธ์ แผนกมัธยมศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร 2516, 51 หน้า
 ศึกษาธิการ, กระทรวง คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม แผนนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ม.ป.ท. 2521, 43 หน้า
 สุทธิพร นิมิตรกุล "จะใช้วิธีสอนแบบบรรยายอย่างไรจึงจะได้ผล" ประชาศึกษา 1 : 27 - 31 ธันวาคม 2522
 สมบัติ กาญจนกิจ และ คำรัส คารากักดิ์ สันตนาการขนาน โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520, 294 หน้า
 สัมสร ราชอยู่น้อย วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 89 หน้า
 สมหวัง คงประชูร ศิลปพื้นบ้าน โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ ม.ป.ป., 267 หน้า
 สวัสดิ์ นิเทศารวิทย์ "งอบบางปะหัน" มิตรครู 3 : 22 - 24 กุมภาพันธ์ 2518
 สิริมา วรยิ่งยง โครงการจัดและดำเนินการสอนวิชาภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์แผนใหม่ วิทยานิพนธ์ ค.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2499, 62 หน้า พิมพ์ดีด
 สุนันทา ลิมอารีย์ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 127 หน้า อัดสำเนา
 สุพจน์ พุกกะวัน "เพลงเรือ" ใน เอกสารนิทรรศการวัฒนธรรมไทย หน้า 92 - 96 วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิมพ์โลก 2520
 สุพัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2518, 182 หน้า
 สุรัชย์ ประเสริฐสรวย ประสิทธิภาพของการศึกษานอกสถานที่ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514, 65 หน้า อัดสำเนา

- เสนอ นิลเดช ศิลปไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2516, 82 หน้า
- หวาน พันธุ์พันธ์ ศิลปะกับมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก 2520,
100 หน้า
- อรทัย ชื่นมนุษย์ จิตวิทยาสังคมขั้นสูง รามคำแหง 2519, 238 หน้า
- อนุমানราชธน, พระยา ประเพณีเกี่ยวกับครุฑสารท โดย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง)
โรงพิมพ์สมาคมสังคมาศแห่งประเทศไทย 2516, 311 หน้า
- วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย โดย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง)
คลังวิทยา 2514, 613 หน้า
- อัจฉรา ประไพตระกูล "วิธีสอนแบบบรรยาย" ใน ประมวลบทความประกอบการ
เรียนวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา หน้า 33 - 38
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520
- อติณัย ศรีสุข การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
เรื่องสิ่งแวดล้อมควยบทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้น ป.4 วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 90 หน้า อติสำเนา
- อานนท์ อาภาภิรม มนุษย์กับสังคม . สังคมและวัฒนธรรมไทย โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ
2514, 157 หน้า
- สังคมวิทยา ม.ป.ป., 182 หน้า
- อารีรัตน์ สุกเมธี การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี วิทยานิพนธ์ ก.บ. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2505, 61 หน้า พิมพ์ดีด

- Beranis, Theodore Andrew. "A Study of the Effects of A 45 - 15 Continuous School Year Experience On Student Vacation Activities and Attitudes" Dissertation Abstracts. 35 : 1892-A, October, 1974.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. New York, McGraw-Hill Book Company Inc., 1959. 676 p.
- Hilgrad, Ernest R. Introduction to Psychology. New York, Harcourt Brace and World, Inc., 1962. 678 p.
- Triandis, Harry C. Attitude and Attitude Change. New York, John Wiley & Sons Inc., 1971. 232 p.
- Kendler, Howard H. Basic Psychology. New York, Appleton Century Crofts Company, 1963. 750 p.
- Lindquist, E.F. Design and Experiments in Psychology and Education. Boston Houghton Mifflin 1953. 373 p.
- Robert L. Thorndike and Elizabeth Hagen. Measurement and Evaluation in Psychology and Education. New York, John Wiley & Sons, Inc., 1957. 575 p.

การผนว ก

ภาคผนวก ก

ตารางกำหนดน้ำหนัก เนื้อหา และข้อสอบ

ตารางกำหนดน้ำหนักเนื้อหาและข้อสอบ

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามที่ทันคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
สาขาศิลปะ สถาปัตยกรรม -ความหมาย -การแบ่งยุคของสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาโดยพิจารณาจากลักษณะเจดีย์ และตัวอย่างเจดีย์ในแต่ละยุค ประติมากรรม -ความหมาย -การแบ่งยุคของประติมากรรมในสมัยอยุธยาโดยพิจารณาจากลักษณะพระพุทธรูปและตัวอย่างพระพุทธรูปในแต่ละยุค จิตรกรรม -ความหมาย -ลักษณะของจิตรกรรมไทย	3	9	9	1.บอกเจดีย์ในสมัยอยุธยาแต่ละยุคใด 2.บอกลักษณะพระพุทธรูปในสมัยอยุธยาแต่ละยุคใด 3.บอกความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนังใด 4.บอกประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนังใด 5.บอกลักษณะจิตรกรรมฝาผนังใด 6.บอกความหมายของประณีตศิลป์ใด 7.บอกงานประณีตศิลป์ใด	ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 แบบสอบถามที่ทันคติ ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามที่สนกติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
-ความมุ่งหมายในการ เขียนจิตรกรรมฝาผนัง --ประโยชน์ของจิตรกรรม ฝาผนัง --ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ในสมัยอยุธยาและ ทวารวดี ประณีตศิลป์ --ความหมาย -ประณีตศิลป์บางประเภท ที่ศึกษาได้แก่ เครื่องไม้อ่าหลัก ลายรดน้ำ เครื่องขามเบญจรงค์ และถ้วยเขียนสี <u>สาขามนุษยศาสตร์</u> --สภาพทางภูมิศาสตร์ของ จังหวัด -ประวัติศาสตร์	3	9	10	1.บอกสภาพทาง ภูมิศาสตร์ของ จังหวัดพระนคร ศรีอยุธยาได้	ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามที่สนกติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
-ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ งานไหว้พระเปิดทอง ประเพณีเกี่ยวกับการ ทำนา ประเพณีเกี่ยวกับพุทธ ศาสนา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์				2.บอกประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ได้ 3.บอกจุดประสงค์ ของประเพณีต่าง ได้	แบบสอบถาม ที่สนกติ ข้อ 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19
โบราณสถาน โบราณวัตถุ -พระราชวังโบราณ -วัดพระศรีสรรเพชญ์ -วัดมหาธาตุ -วัดราชบูรณะ -วัดใหญ่ชัยมงคล -วัดพนัญเชิงวรวิหาร -วัดกุฎีเขาทอง -วัดสุวรรณดาราราม -หลวงพอมงกุฎพิตร	3	10	10	1.บอกความสำคัญ ของโบราณสถาน โบราณวัตถุได้ 2.บอกวิธีช่วยกัน รักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุได้	ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 แบบสอบถาม ที่สนกติ ข้อ 20, 21, 22, 23, 24,

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ตามทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
- คู่มือแผน - พระที่นั่งเพนียด - พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ - เจ้าสามพระยา - สำนักฟ้าและนันทนาการ - การละเล่นพื้นเมือง - เพลงเรือ - เพลงเกี่ยวข้าว - เพลงฉ่อย - ลิเก - ลำตัด	2	6	6	1. บอกแนวทางการ รักษาการละเล่น พื้นเมืองได้ 2. บอกลักษณะสำคัญ ของการละเล่น พื้นเมืองได้	25, 26, 27, 28, 29 ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 29, 30, 31, 32, 33, 34 แบบสอบถาม ทัศนคติ ข้อ 29, 30, 31, 32, 33, 34
เพลงกล่อมเด็ก	1	3	3	1. บอกจุดมุ่งหมาย ของเพลงกล่อม เด็กได้	ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 35, 36, 37

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
นิทานชาวบ้าน - ขุนแผนปราบกระเทิง - วัดพนัญเชิง	1	3	3	2. บอกคุณค่าของ เพลงกล่อมเด็ก ได้ 1. บอกลักษณะนิทาน ชาวบ้านได้ 2. บอกประโยชน์ ของนิทานชาว บ้านได้ 3. บอกคุณค่าที่ได้ จากนิทานชาว บ้านได้	แบบสอบถาม ทัศนคติ ข้อ 35, 36, 43 ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 38, 39, 40 แบบสอบถาม ทัศนคติ ข้อ 37, 38, 44
<u>สาขางานฝีมือ</u> การทำมีดอรัญญิก	6	18	19	1. บอกประวัติความเป็นมาของการ ทำมีดอรัญญิกได้ 2. บอกกรรมวิธีการ ผลิตมีดอรัญญิก ได้	ข้อทดสอบความรู้ ข้อ 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 51, 52, 53,

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	จำนวน ข้อทดสอบ ความรู้	จำนวน แบบสอบ ถามที่ต้นคดี	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
การสานปลาตะเพียน				3.บอกจุดมุ่งหมายใน การสานปลา ตะเพียนได้	54, 55, 56, 57, 58 แบบสอบถาม
การสานงอบ				4.บอกกรรมวิธีการ ผลิตปลาตะเพียน สานได้	ข้อ 39, 40, 41, 42, 45,
				5.บอกชนิดของงอบ ได้	46, 47, 48, 49, 50, 51,
				6.บอกกรรมวิธีการ ผลิตงอบได้	52, 53, 54, 55, 56, 57,
เครื่องปั้นดินเผา				7.บอกกรรมวิธีการ ผลิตเครื่องปั้น ดินเผาได้	58, 59
การทำพัดขนนก				8.บอกกรรมวิธีการ ผลิตพัดขนนกได้	
การทำหัวโขน				9.บอกกรรมวิธีการ ผลิตหัวโขนได้	

ภาคผนวก ข

ตารางวิเคราะห์ข้อทดสอบ และแบบสอบถาม

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา = 0.8012

ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความรู้
ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีดังนี้

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
1	.76	.34	19	.76	.25
2	.63	.31	20	.67	.33
3	.61	.35	21	.55	.45
4	.66	.25	22	.68	.41
5	.71	.26	23	.52	.37
6	.59	.38	24	.45	.34
7	.69	.30	25	.49	.41
8	.58	.41	26	.62	.57
9	.76	.62	27	.71	.26
10	.76	.48	28	.44	.31
11	.52	.37	29	.62	.57
12	.38	.35	30	.47	.37
13	.56	.38	31	.68	.41
14	.66	.45	32	.61	.68
15	.52	.45	33	.60	.53
16	.66	.25	34	.42	.36
17	.59	.31	35	.69	.39
18	.66	.45	36	.68	.49

စာ အမှတ်	P	r	စာ အမှတ်	P	r
37	.59	.38	48	.49	.33
38	.56	.38	49	.67	.48
39	.70	.46	50	.56	.65
40	.74	.64	51	.60	.53
41	.67	.33	52	.71	.68
42	.40	.31	53	.66	.45
43	.47	.45	54	.38	.35
44	.63	.40	55	.71	.56
45	.67	.33	56	.31	.50
46	.71	.26	57	.65	.74
47	.77	.44	58	.54	.68

แบบทดสอบวัดความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจงในการตอบแบบทดสอบ

แบบทดสอบฉบับนี้ต้องการถามความรู้ทั่วไปในวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้นักเรียนอ่านแล้วพิจารณาจากความรู้ที่นักเรียนเคยทราบมาว่าควรจะเป็นข้อความใดที่ถูกต้อง โดยตอบตามความรู้จริงที่เป็นอยู่มากที่สุดผลคะแนนของการสอบถามในแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการเรียนของตัวนักเรียนแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบทดสอบ

วิธีตอบแบบทดสอบ

ให้เขียนเครื่องหมาย X บนตัวอักษร ก หรือ ข หรือ ค หรือ ง ในข้อที่ท่านเห็นว่าถูกต้องมากที่สุด

ตัวอย่าง

- ๐) พระนครศรีอยุธยาอยู่ใน ของประเทศไทย
ก. ภาคเหนือ	ข. ภาคใต้
ค. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	✗. ภาคกลาง

- ๑๖
1. เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยายุคใด

ก. ยุคที่ 1	ข. ยุคที่ 2
ค. ยุคที่ 3	ง. ยุคที่ 4
 2. ตัวอย่างการก่อสร้างเจดีย์ย่อไม้สิบสอง คือ

ก. เจดีย์ศรีสุริโยทัย	ข. เจดีย์วัดราชบูรณะ
ค. เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล	ง. เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์
 3. พระพุทธรูปซึ่งเป็นศิลปะแบบอู๋ทองที่ทราบแน่นอน คือ

ก. หลวงพ่อโตวัดมณฑลพิตร	ข. หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง
ค. พระประธานในวัดชุมพลนิกายาราม	ง. พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช
 4. พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช มักนิยมสร้างในยุค

ก. ยุคที่ 1	ข. ยุคที่ 2
ค. ยุคที่ 3	ง. ยุคที่ 4
 5. ข้อใดไม่ใช่ความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนัง

ก. เพื่อยกย่องเชิดชูศาสนา พระมหากษัตริย์
ข. เพื่อประดับตกแต่งให้สวยงาม
ค. เพื่อเป็นการแสดงออกหา ความคิด
ง. เพื่อเป็นงานอาชีพอย่างหนึ่ง
 6. จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง ทำให้เราทราบถึง ยกเว้นข้อใด

ก. จินตนาการของผู้เขียน	ข. นิสัยใจคอของผู้เขียน
ค. ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคนั้น ๆ	ง. แหล่งถิ่นกำเนิดทางประวัติศาสตร์
- หมายเหตุ ข้อสอบฉบับเต็มอยู่ที่ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตกลาง ประสานมิตร

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา = 0.8257

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็น
รายข้อมีดังนี้

ข้อ	t	ข้อ	t	ข้อ	t
1	2.50	21	4.46	41	2.37
2	3.04	22	5.52	42	2.80
3	2.86	23	3.60	43	2.88
4	5.78	24	3.87	44	4.20
5	3.03	25	2.67	45	3.95
6	4.83	26	3.27	46	3.53
7	5.41	27	3.27	47	5.26
8	4.52	28	3.54	48	5.98
9	2.67	29	4.90	49	6.95
10	5.86	30	4.00	50	6.00
11	6.53	31	4.73	51	6.30
12	5.33	32	6.15	52	2.88
13	5.90	33	4.12	53	5.54
14	4.73	34	4.05	54	3.73
15	4.55	35	3.83	55	7.80
16	5.70	36	4.37	56	5.47
17	5.82	37	4.32	57	4.08
18	3.00	38	4.42	58	6.06
19	2.55	39	3.52	59	4.00
20	3.83	40	3.38	60	4.59

แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. คำแนะนำ แบบสอบถามนี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด แต่ผู้ตอบแต่ละคนจะตอบแตกต่างกันไปตามความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์เฉพาะตัว ขอให้ท่านอ่านข้อความอย่างช้า ๆ แล้วพิจารณาว่าท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด แล้วเลือกตอบตามความรู้สึกจากใจจริงของท่าน
2. วิธีตอบ ให้ขีดเครื่องหมาย (X) ลงบนตัวเลขที่ท่านเลือก ในแต่ละข้อ โปรดตัดสินใจให้แน่ชัด แล้วขีดเพียงตัวเดียว มิฉะนั้นจะนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้เลย ถ้าไม่เข้าใจคำแนะนำนี้ให้ถามได้
3. แบบสอบถามนี้ไม่เกี่ยวข้องกับคะแนนประจำภาคของท่านแต่อย่างใด แต่การตอบตามความรู้สึกที่แท้จริงของท่านจะมีประโยชน์อย่างมากในการที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้แก่เยาวชนไทยในรุ่นต่อไป และยังมีผลในการช่วยกันรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทย อันมีคุณค่ายิ่งไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ดังนั้นจึงขอให้ท่านตอบคำถามทุกข้ออย่างจริงจัง

หมายเหตุ	หมายเลข 5	หมายความว่า	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	หมายเลข 4	หมายความว่า	เห็นด้วย
	หมายเลข 3	หมายความว่า	ไม่แน่ใจ
	หมายเลข 2	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วย
	หมายเลข 1	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1. เจดียต่าง ๆ ในจังหวัดเป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่ดูแล 5 4 3 2 1
2. ท่านรู้สึกว่ายเจดียของไทยก่อสร้างมาอย่างสวยงาม 5 4 3 2 1
3. ท่านรู้สึกไม่พอใจที่อ่านข่าวพบคนลักลอบตัดเศียรพระ 5 4 3 2 1
4. คณนิยมสะสมพระพุทธรูปในสมัยอยุธยา เป็นสมบัติส่วนตัว
ท่านรู้สึกชื่นชม 5 4 3 2 1
5. ควรช่วยกันป้องกันการทำลายภาพจิตรกรรมฝาผนัง 5 4 3 2 1
6. ภาพเขียนฝาผนังวัดราชบูรณะงามมากแล้วควรลบ
แล้วเขียนใหม่ให้ชัดเจน 5 4 3 2 1
7. ควรเพิ่มความรู้ด้านประวัติศาสตร์เข้าในวิชาศิลปศึกษา
มากกว่าเดิม 5 4 3 2 1
8. เครื่องขามเบญจรงค์นั้นแตกบิ่นก็ควรรักษาไว้ 5 4 3 2 1
9. ท่านภูมิใจที่เกิดในจังหวัดอันมีประวัติศาสตร์น่าสนใจ 5 4 3 2 1
10. ขาดความต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ
ชนบทรรมนิยมประเพณีให้มากขึ้น 5 4 3 2 1
11. การปล่อยยี่หชนบทรรมนิยมประเพณีท้องถิ่นสูญหายไป
เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย 5 4 3 2 1
12. จังหวัดควรฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์ให้มีคุณค่ากว่าใน
ปัจจุบัน 5 4 3 2 1
13. เจดียเก่า ๆ บางองค์ควรทำลายลงบ้าง 5 4 3 2 1
14. ในปัจจุบันงานลอกกระทงเป็นงานไร้ประโยชน์ 5 4 3 2 1
15. การทำบุญลานเป็นประเพณีที่ทำให้คนจนรวย 5 4 3 2 1
16. ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการทำบุญ 5 4 3 2 1

หมายเหตุ แบบทดสอบฉบับนี้จัดทำขึ้นที่ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิทยาเขตกลางประสานมิตร

ภาคผนวก ก

โครงการสอนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการสอนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในแฟ้ม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
2 $\frac{1}{2}$	-ปฐมนิเทศ -จุดมุ่งหมายของการทำวิจัย -ความหมายของวัฒนธรรม -ประเภทของวัฒนธรรมตามขอบเขตของการวิจัย -สภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมท้องถิ่นและความสำคัญที่ต้องช่วยกันรักษาไว้	1. เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจในขบวนการทำวิจัยและเห็นความสำคัญของการวิจัย 2. ให้นักเรียนถูกทดสอบครั้งแรกก่อนการทดลองสอน 3. ให้นักเรียนและครูคุ้นเคยกัน	-ครูแนะนำตนเองต่อนักเรียน บอกชื่อครู จุดมุ่งหมายของการทำวิจัยครั้งนี้ อธิบายขบวนการทำวิจัย แล้วให้นักเรียนทุกคนแนะนำชื่อตนเอง -ทดสอบก่อนสอนด้วยแบบทดสอบความรู้ 1 ฉบับ และแบบสอบถามทัศนคติ 1 ฉบับ -ครูนำเสนอถึงความหมายของวัฒนธรรมให้นักเรียนแต่ละคนให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" -ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความหมายคำว่า "วัฒนธรรม"	กิจกรรมเหมือนการสอนโดยอยู่ภายในแฟ้ม

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
3	<u>สาขาศิลปะ</u> <u>สถาปัตยกรรม</u> - ความหมาย - การแบ่งยุคของสถาปัตยกรรม ในสมัยอยุธยาโดยพิจารณาจากลักษณะเจดีย์และตัวอย่างเจดีย์ในแต่ละยุค	1. บอกเจดีย์ในสมัยอยุธยาแต่ละยุคได้ 2. บอกลักษณะพระพุทธรูปในสมัยอยุธยาแต่ละยุคได้ 3. บอกความมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนังได้	- ครูอธิบายรายละเอียดประเภทของวัฒนธรรมตามขอบเขตที่จะศึกษา - ครูสนทนากับนักเรียนถึงสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรม รวมทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสำคัญที่จะต้องช่วยกันรักษาไว้ - ครูนำนักเรียนไปที่วัดมหาธาตุ และวัดราชบูรณะ เพื่อให้ดูปรากฏการณ์ประธานของวัด แล้วให้วิทยากรอธิบายความหมายของสถาปัตยกรรม พร้อมทั้งอธิบายการแบ่งยุคสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาทั้ง 3 ยุค โดยพิจารณาจากทรวดทรง	- ครูให้นักเรียนดูภาพเจดีย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3 รูป บอกว่าสิ่งเหล่านี้คือสถาปัตยกรรม แล้วให้นักเรียนบอกความหมายของสถาปัตยกรรมจากรูปโดย

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในแฟ้ม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
		4.บอกประโยชน์ ของจิตรกรรม ฝาผนังได้ 5.บอกลักษณะจิตร กรรมฝาผนังได้ 6.บอกความหมาย ของประณีตศิลป์ ได้ 7.บอกงานประณีต ศิลป์ได้	การก่อสร้างเจดีย์เป็น หลัก วิทยากรอธิบาย ลักษณะสถาปัตยกรรมใน สมัยอยุธยาที่เจดีย์ใน ยุคต่าง ๆ ดังนี้ ยุคที่ 1 โดยอธิบาย ประกอบภาพของจริง คือปราสาทวัดราชบูรณะ ยุคที่ 2 โดยอธิบาย ประกอบภาพของจริง คือเจดีย์วัดพระศรีสรร เพชญ์ และเจดีย์วัดใหญ่ ชัยมงคล ยุคที่ 3 โดยอธิบาย ประกอบภาพของจริง คือเจดีย์ศรีสุริโยทัยและ เจดีย์ภูเขาทอง	ครูถามแนะนำ และช่วยสรุปให้ เข้าใจความ -ครูอธิบายสถา ปัตยกรรมในสมัย อยุธยาทั้ง 3 ยุค โดยการพิจารณา จากการสร้าง เจดีย์เป็นหลัก -ครูแนะนำ วิทยากรที่จะ อธิบายและให้ รายละเอียดเกี่ยว กับสถาปัตยกรรม ในสมัยอยุธยา แต่ละยุคประกอบ ตัวอย่างเจดีย์ แต่ละยุคโดยใช้ รูปภาพประกอบ

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	ประติมากรรม - ความหมาย - การแบ่งยุคของ ประติมากรรมใน สมัยอยุธยา โดย พิจารณาจาก ลักษณะพระพุทธรูป และตัวอย่างพระพุทธรูปในแต่ละยุค		- ครูนำนักเรียนไปดู หลวงพ่โตวัดพนัญเชิง แล้วให้วิทยากรอธิบาย ความหมายของประติมากรรม พร้อมทั้งอธิบายการแบ่งยุคประติมากรรมในสมัยอยุธยาทั้ง 3 ยุค โดยพิจารณาจากลักษณะพระพุทธรูป - วิทยากรอธิบายลักษณะประติมากรรม ยุคที่ 1 โดยดูประกอบของจริงคือหลวงพ่โตวัดพนัญเชิง - วิทยากรอธิบายลักษณะประติมากรรม ยุคที่ 2 โดยดูประกอบของจริงคือหลวงพ่อมงคลบพิตร	- ครูกล่าวถึงหลวงพ่อมงคลบพิตรและหลวงพ่โตวัดพนัญเชิง พร้อมบอกว่า 2 สิ่งนี้เป็นประติมากรรมให้นักเรียนออกความเห็นว่าเป็นประติมากรรมมีความหมายอย่างไร โดยครูถามแนะและช่วยสรุปให้เข้าใจ - ครูแนะนำวิทยากรที่จะอธิบายและให้รายละเอียดเกี่ยวกับประติมากรรมทั้ง 3 ยุคประกอบด้วยตัวอย่างโดยดูจากรูปภาพประกอบ

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	จิตรกรรม - ความหมาย - ลักษณะของจิตรกรรมไทย - ความมุ่งหมายในการเขียนจิตรกรรมฝาผนัง - ประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนัง - ลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาและตัวอย่าง		- วิทยากรอธิบายลักษณะประติมากรรมยุคที่ 3 โดยดูประกอบของจริงคือพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราชภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา - นำนักเรียนไปชมภาพของจริงของภาพจิตรกรรมที่กรุปรางค์วัดราชบูรณะ และที่ขุมปรางค์วัดมหาธาตุแล้วให้วิทยากรอธิบายถึงความหมาย ลักษณะความมุ่งหมาย และประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนังให้นักเรียนฟัง	- ครูแนะนำวิทยากร - วิทยากรให้นักเรียนดูรูปจิตรกรรมฝาผนัง แล้วให้นักเรียนช่วยกันให้ความหมายและลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง โดยวิทยากรช่วยถามแนะ แล้วสรุปให้เข้าใจความ - ถามนักเรียนว่าใครเคยชมภาพจิตรกรรมในสมัยอยุธยาที่กรุปรางค์

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	ประเพณีศิลป - ความหมาย - ประเพณีศิลปบาง ประเภทที่ศึกษา ได้แก่ - เครื่องไม้ม้า หลัก - ลายรดน้ำ - เครื่องขาม เบญจรงค์ และถ้วยเขียนสี		- นำนักเรียนไปชมงาน ประเพณีศิลปดังนี้ คือ เครื่องไม้ม้าหลัก ลายรดน้ำ และเครื่อง ขามเบญจรงค์และถ้วย เขียนสี ภายในพิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติเจ้าสาม พระยา แล้วให้วิทยากร อธิบายและสนทนากับ นักเรียนถึงความหมาย ของประเพณีศิลป ลักษณะ	วัดราชบูรณะและ ชุมพรางค์วัด มหาธาตุ พร้อม สนทนากับนักเรียน ถึงความหมาย และประโยชน์ ของจิตรกรรม - ครูแนะนำวิทยากร - วิทยากรนำภาพ เครื่องไม้ม้าหลัก ลายรดน้ำ และ เครื่องขามเบญจ รงค์ และถ้วย เขียนสี ให้นักเรียน ดู แล้วอธิบายความ หมายของงาน ประเพณีศิลป ลักษณะ ของงานประเพณีศิลป

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในแฟ้ม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
3	สาขามนุษยศาสตร์ -สภาพทางภูมิ ศาสตร์ของ จังหวัด -ประวัติศาสตร์	1.บอกสภาพทาง ภูมิศาสตร์ของ จังหวัดพระนคร ศรีอยุธยาได้	งานประณีตศิลป์ 3 ประเภทที่ศึกษาและ สถานที่เก็บรักษาและ ชมงานประณีตศิลป์ 3 ประเภทนี้ คือที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา หมายเหตุ -วิทยากรที่สอนด้านศิลปะ เป็นคน ๆ เดียวกัน ตลอด -ขณะวิทยากรและครู สอนนักเรียนซักถามขอ สงสัยได้ -ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม พร้อมอุปกรณ์ ดังนี้	ทั้ง 3 ประเภทนี้ พร้อมทั้งกล่าวถึง สถานที่ที่จะชมและ ศึกษางานประณีต ศิลป์ทั้ง 3 ประเภท นี้ คือ พิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา หมายเหตุ -เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในแฟ้ม เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ภายในแฟ้ม

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยผู้ถ่ายทอดแฟ้ม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	-ชนบธรรณนิยม ประเพณีใดแก งานไหวพระ บิตทอง ประเพณีเกี่ยว กับการทำนา ประเพณีเกี่ยว กับพุทธศาสนา ประเพณีลอย กระทง ประเพณี- สงกรานต์	2.บอกประวัติ ศาสตร์เกี่ยวกับ จังหวัดพระนคร ศรีอยุธยาได้ 3.บอกจุดประสงค์ ของประเพณี ต่าง ๆ ได้	-แผนที่จังหวัด -เอกสารเกี่ยวกับสภาพ ภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้ง อาณาเขต -เอกสาร หนังสือเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ -เอกสารและหนังสือ เกี่ยวกับงานไหวพระ บิตทอง , ประเพณีเกี่ยว กับการทำนา ประเพณี เกี่ยวกับพุทธศาสนา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เพื่อ ให้นักเรียนศึกษาอภิปราย กันภายในกลุ่มพร้อม ประสบการณ์เดิม ประกอบอุปกรณ์การศึกษา ที่นำมาให้ โดยกลุ่ม 1 อภิปรายเรื่องสภาพทาง ภูมิศาสตร์ของจังหวัด	

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
			และประวัติศาสตร์ กลุ่ม 2 อภิปรายเรื่อง งานไหว้พระปิดทอง และประเพณี เกี่ยวกับ ศาสนา กลุ่ม 3 อภิปรายเรื่อง ประเพณีเกี่ยวกับการ ทว่านา ประเพณีลอย กระทง ประเพณี สงกรานต์ หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่ม มาเสนอผลการอภิปราย หน้าชั้นให้เพื่อน ๆ ฟัง และซักถามข้อสงสัยโดย ครูและวิทยากรช่วยสรุป และแก้ไขปัญหาคำ นักเรียนกลุ่มอภิปราย ตอบไม่ได้	

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
3	โบราณสถาน โบราณวัตถุ -พระราชวัง โบราณ -วัดพระศรี สรรเพชญ์ -วัดมหาธาตุ -วัดราชบูรณะ -วัดใหญ่ชัยมงคล -วัดพนัญเชิงวร- วิหาร -วัดกุฎีเขาทอง -วัดสุวรรณหงคารา ราม -หลวงพ่อมงคล บพิตร -คุ่มขุนแผน -พระที่นั่งเพนียด -พิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติเจ้าสาม พระยา	1.บอกความ สำคัญของ โบราณสถาน โบราณวัตถุได้ 2.บอกวิธีช่วยกัน รักษาโบราณ สถานโบราณ วัตถุได้	-ครูนำนักเรียนไปชมของ จริงตามโบราณสถาน โบราณวัตถุที่จะศึกษา ทุกแห่งพร้อมวิทยากร -วิทยากรอธิบายประวัติ ความเป็นมาและความ สำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุตามหัวข้อ ที่จะศึกษาทั้งหมด โดย ขณะวิทยากรอธิบายให้ นักเรียนซักถามข้อสงสัย ได้ -ครูสนทนากับนักเรียนถึง วิธีช่วยกันรักษาโบราณ สถานโบราณวัตถุใน จังหวัด หมายเหตุ วิทยากร ที่สอนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ทั้งกิจกรรม	-ครูกล่าวสนทนากับ นักเรียนถึงสถานที่ และแหล่งที่ของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ต่างๆ ในจังหวัดพระนครศรี อยุธยา โดยให้ นักเรียนตอบคนละ 1 แห่ง -ครูแนะนำวิทยากร ที่จะมาอธิบาย ประวัติความเป็น มาและความสำคัญ ของโบราณสถาน โบราณวัตถุตาม หัวข้อที่จะศึกษา ทั้งหมด -ครูให้นักเรียนชม ภาพยนตร์เกี่ยวกับ โบราณสถาน

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
			การสอนโดยอยู่ค่าย พักแรมและการสอนใน ห้องเรียนเป็นกัน ๆ เดียวกัน	โบราณวัตถุใน จังหวัด 1 ม้วน ชื่อ "เที้ยวกรุงเก่า" -ครูให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า ข้อสงสัยจากวิทยากร -ครูสนทนากับนักเรียน ถึงวิธีช่วยกันรักษา โบราณสถาน โบราณ วัตถุในจังหวัด
2	สาขากีฬาและ นันทนาการ การเล่นพื้น- เมือง -เพลงเรือ -เพลงเกี่ยวข้าว -เพลงฉ่อย -ลิเก -ลำตัด	1.บอกแนวทาง การรักษาการ เล่นพื้นเมือง ได้ 2.บอกลักษณะ สำคัญของการ เล่นพื้นเมือง ได้	-ครูแนะนำวิทยากรที่จะ มาสอนการเล่น พื้นเมืองทั้ง 5 หัวข้อ ให้นักเรียน -วิทยากรอธิบายลักษณะ ของการเล่นพื้นเมือง ทั้ง 5 หัวข้อ โดยแบ่ง ชุดที่ละหัวข้อนหลังจากจบ แต่ละหัวข้อแล้ว	-เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม แต่จัดสอนในเวลา กลางวัน

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
1	เพลงกล่อมเด็ก	1.บอกจุดมุ่งหมาย ของเพลงกล่อม เด็กได้ 2.บอกคุณค่าของ เพลงกล่อมเด็ก ได้	วิทยากรแจกเนื้อร้อง ของเพลงแต่ละการละ เล่นให้นักเรียนฝึกหัด ร้องโดยวิทยากรควบคุม และแก้ไขให้ถูกต้อง โดยจัดการสอนในเวลา กลางคืน -ครูให้นักเรียนฟังเทป ตัวอย่างคำร้องบทเพลง กล่อมเด็ก 3 เพลง เมื่อฟังจบแล้วถามความ รู้สึกของนักเรียน -ครูสนทนาและอธิบายกับ นักเรียนถึงจุดมุ่งหมาย และคุณค่าของเพลง กล่อมเด็ก -ครูเปิดเทปฆานเดิมให้ นักเรียนฟังอีก 1 รอบ โดยจัดสอนในเวลา กลางคืน	เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม แต่จัดสอนในเวลา กลางวัน

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
1	นิทานชาวบ้าน - ตำนานปราบ กระหัง - วัตถุนิยุงเซิง	1. บอกลักษณะ นิทานชาวบ้าน ได้ 2. บอกประโยชน์ ของนิทานชาว บ้านได้ 3. บอกคุณค่าที่ได้ จากนิทานชาว บ้านได้	- ครูแจกเอกสารนิทาน ชาวบ้านให้นักเรียนอ่าน ทั้ง 2 เรื่อง - ครูถามนักเรียนถึงคุณค่า ของนิทานชาวบ้านจาก นิทาน 2 เรื่องที่อ่าน - ครูอธิบายถึงลักษณะของ นิทานชาวบ้าน - ครูถามวิธีการถ่ายทอด นิทานชาวบ้านจาก นักเรียนโดยครูช่วยสรุป ให้ได้ใจความอีกครั้ง โดยจัดสอนในเวลา กลางวัน	เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม แต่จัดสอนในเวลา กลางวัน
6	สาขาช่างฝีมือ การทำมีดอรัญญิก	1. บอกประวัติ ความเป็นมา ของการทำมีด อรัญญิกได้	- ครูแนะนำวิทยากรให้แก่ นักเรียน - วิทยากรเล่าประวัติ ความเป็นมาของมีด อรัญญิกให้แก่นักเรียน	- ครูแนะนำวิทยากร ให้แก่นักเรียน - วิทยากรเล่าประวัติ ความเป็นมาของ มีดอรัญญิกให้แก่

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
		2.บอกกรรมวิธี การผลิตมีด อรัญญิกได้	-ครู วิทยากรนำนักเรียน ไปยังหมู่บ้านต้นโพธิ์- ไผ่หนอง ซึ่งเป็นแหล่ง ทำมีดอรัญญิก -วิทยากรให้เจ้าของบ้าน ซึ่งมีอาชีพทำมีดอรัญญิก สาธิตกรรมวิธีการผลิต มีดประกอบคำอธิบาย ให้แก่ นักเรียน -ขณะสาธิตให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัยได้ -ครู วิทยากรและนักเรียน ให้เจ้าของบ้านนำชมมีด ที่ทำเสร็จแล้ว หมายเหตุ วิทยากรที่ สอนการทำมีดอรัญญิก ทั้งกิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรมและ ในห้องเรียน เป็นคน ๆ เดียวกัน	นักเรียน -วิทยากรอธิบาย กรรมวิธีการผลิต มีดอรัญญิกประกอบ รูปภาพ และการ เขียนรูปบน กระดานดำให้แก่ นักเรียน -ครูให้นักเรียนดูมีด อรัญญิกที่ทำสำเร็จ แล้ว -ครูให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัย จากวิทยากร

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	การสานปลา ตะเพียน	1.บอกจุดมุ่งหมาย ในการสานปลา ตะเพียนได้ 2.บอกกรรมวิธีการ ผลิตปลา ตะเพียนสานได้	-ครูนำนักเรียนไปยังบ้าน วิทยากร -วิทยากรให้นักเรียนดู พวงปลาตะเพียนสาน พร้อมทั้งอธิบายถึงส่วน ประกอบของพวงปลา ตะเพียนสาน -วิทยากรอธิบายถึง อุปกรณ์และกรรมวิธีการ ผลิตพวงปลาตะเพียน ให้นักเรียนฟัง -วิทยากรสาธิตการสาน ลูกปลาให้นักเรียนดู -วิทยากรแจกใบลาน ให้นักเรียนฝึกหัดสาน ลูกปลา -วิทยากรอธิบายถึงจุด มุ่งหมายการสานปลา ตะเพียนในระยะเริ่ม แรกและในระยะปัจจุบัน	- ครูแนะนำวิทยา กรให้แก่นักเรียน - กิจกรรมต่อไป เช่นเดียวกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม โดยวิทยากรคน เดียวกัน แต่จัด สอนในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	การสานงอบ	1. บอกชนิดของ งอบได้ 2. บอกกรรมวิธี การผลิตงอบ ได้	- ครูเล่าประวัติและบอก ถึงชนิดของงอบให้แก่ นักเรียน - ครูแนะนำวิทยากร - ครู วิทยากร นำ นักเรียนไปยังบ้านที่มี อาชีพผลิตงอบที่อำเภอ บางปะหัน - เจ้าของบ้านให้นักเรียน ดูอุปกรณ์การผลิตงอบ เช่น ใบลาน ตอกไม้ไฟ - เจ้าของบ้านสาธิตการ กรูใบลานบนงอบให้ นักเรียนดู - ให้นักเรียนซักถามขอ สงสัยจากเจ้าของบ้าน และวิทยากร หมายเหตุ วิทยากรที่ สอนการสานงอบทั้ง กิจกรรมการสอนโดยอยู่	- ครูนำงอบมาให้ นักเรียนดู - ครูเล่าประวัติและ บอกถึงชนิดของ งอบให้แก่ นักเรียน - ครูแนะนำวิทยากร - วิทยากรอธิบายถึง อุปกรณ์ในการผลิต งอบพร้อมตัวอย่าง เช่น ใบลาน ตอกไม้ไฟ - วิทยากรอธิบาย กรรมวิธีการผลิต งอบ และสาธิต วิธีกรูใบลานบน งอบให้นักเรียนดู - ครูให้นักเรียน ซักถามขอสงสัย จากวิทยากร

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	เครื่องปั้นดินเผา	บอกกรรมวิธีการ ผลิตเครื่องปั้น ดินเผาได้	ค่ายพักแรมและในห้องเรียนเป็นกัน ๆ เดียวกัน -ครูแนะนำวิทยากรแก่นักเรียน -ครูวิทยากรนำนักเรียนไปยังเจ้าของบ้านที่มีอาชีพทำหม้อดินเผา -เจ้าของบ้านอธิบายกรรมวิธีการผลิตโดยสาธิตการปั้นหม้อให้นักเรียนดู -ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยจากเจ้าของบ้านและวิทยากรได้ หมายเหตุ วิทยากรที่สอนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาทั้งกิจกรรมการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม	-ครูแนะนำวิทยากรให้นักเรียน -วิทยากรอธิบายกรรมวิธีการผลิตหม้อดินเผาให้นักเรียนฟังประกอบรูปภาพและการเขียนบนกระดานประกอบ -ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยจากวิทยากร

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท้ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
	การทำทัศนชนก	บอกกรรมวิธีการ ผลิตทัศนชนกได้	และในห้องเรียน เป็น คน ๆ เดียวกัน -ครูให้นักเรียนดูทัศนชนก ที่สำเร็จแล้ว -ครูนำอุปกรณ์การผลิตทัศน ชนก เป็นของจริงและ รูปภาพให้นักเรียนดู -ครูอธิบายกรรมวิธีการ ผลิตทัศนชนกให้แก่ นักเรียนประกอบรูปภาพ -ครูสรุปแล้วให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัย	เช่นเดียวกันกับ กิจกรรมการสอน โดยอยู่ท้ายพักแรม
	การทำหัว ไขน	บอกกรรมวิธีการ ผลิตหัว ไขนได้	-ครูนำนักเรียนไปยัง บ้านวิทยากรที่ผลิต หัว ไขน เป็นอาชีพพร้อม ทั้งแนะนำวิทยากรให้ แก่นักเรียน -วิทยากรอธิบายกรรม วิธีการผลิตประกอบ การผลิตหัว ไขนของจริง	-ครูแนะนำ วิทยากรให้แก่ นักเรียน -วิทยากรอธิบาย กรรมวิธีการผลิต หัว ไขน ประกอบ รูปภาพให้แก่ นักเรียน

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
2	ปัจฉิมนิเทศ	1. ให้นักเรียน ประเมินผลการ ทดลองสอน 2. ให้นักเรียนถูก ทดสอบหลัง การทดลองสอน	ภายในบ้านของวิทยากร เอง - วิทยากรนำนักเรียนชม หัวโขนที่ผลิตสำเร็จแล้ว - นักเรียนซักถามข้อสงสัย จากวิทยากรได้ - ครูสนทนากับนักเรียน ถึงชอบหรือไม่ ชอบ ข้อเสียจากการสอนโดย อยู่ค่ายพักแรม และ ประโยชน์ของความรู้ที่ ได้รับจากการสอน - นักเรียนทำข้อสอบวัด ความรู้และแบบสอบถาม ทัศนคติชุดเดิมอีก 1 ครั้ง	- ครูซักถาม วิทยากรถึงปัญหา การผลิตหัวโขน ให้นักเรียนฟัง - ครูให้นักเรียน ซักถามข้อสงสัย จากวิทยากร - ครูสนทนากับ นักเรียนเกี่ยวกับ ข้อบกพร่อง ประโยชน์ของ ความรู้ที่ได้รับ จากการสอน - นักเรียนทำข้อ สอบวัดความรู้ และแบบสอบถาม ทัศนคติชุดเดิมอีก 1 ครั้ง

จำนวน ชั่วโมง ที่สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมการสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม	กิจกรรมการสอน ในห้องเรียน
			หมายเหตุ 1. ให้อุทธยาละเอียด เกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ ในมรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นของจังหวัด พระนครศรีอยุธยาใน ภาคผนวก ง 2. แบบทดสอบความรู้ และแบบสอบถามทัศนคติ ต่อมรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นอยู่ในภาค ผนวก ก	

ภาคผนวก ง

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. สาขาศิลปศึกษา

1.1 สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแปลว่า ศิลป หรือวิชาที่ว่าด้วยการก่อสร้าง หมายถึงสิ่ง ก่อสร้างใด ๆ ซึ่งสร้างขึ้นอย่างมีศิลปะและถูกต้องตามหลักวิชา เพื่อสนองความประสงค์ของมนุษย์โดยให้ความสวยงาม สะดวกและเหมาะสมในการใช้ รวมทั้งคุณค่าทางความมั่นคงแข็งแรง

สถาปัตยกรรม เป็นศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดศาสตร์หนึ่ง อันมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา และได้มีวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าไปตามลำดับของกาลเวลา จนมีลักษณะทรวดทรงแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของดินฟ้าอากาศ จารีตประเพณี และลัทธิศาสนา จนสามารถพิจารณาศึกษาและกำหนดระยะเวลาของสถาปัตยกรรมได้ พระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีงานสถาปัตยกรรม ประกอบด้วยคุณค่าลักษณะ ทรวดทรงงดงาม แสดงให้เห็นถึงความเพียรพยายาม รวมทั้งความสามารถอย่างสูงของช่างมาแต่โบราณ ฉะนั้นสถาปัตยกรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีต ดังเช่น โบราณสถานต่าง ๆ ที่ยังปรากฏอยู่หลายแห่งทุกวันนี้ จึงเป็นสิ่งที่เราควรสนใจและเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ ในการที่จะบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมให้ดำรงอยู่ตลอดไป ดังกระแสพระราชดำริสตอนหนึ่งของล้นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันว่า (อ้างจาก กรมศิลปากร 2514 : 1) "การสร้างอาคารสมัยนี้คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่เรื่อง โบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อริยเก่า ๆ แผ่นดินนี้ มีค่าที่เราควรจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อยุธยา และกรุงเก่าแล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย"

ศิลปการก่อสร้างที่สำคัญและเด่นที่สุดของอยุธยา คือ พุทธสถานและ

รองลงมาคือพระราชวังต่าง ๆ ด้วยเหตุที่ไทยเรามีความเคารพนับถือในพุทธศาสนา และสถาบันกษัตริย์เป็นอย่างมาก ดังนั้นสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับสองสิ่งนี้ย่อมกระทำขึ้น อย่างสุกกำลังความกตัญญู และใช้วัสดุที่ดีที่สุด สถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาอาจแยก เป็นยุคสมัย และกำหนดเวลาได้เป็น 3 ระยะ โดยพิจารณาจากลักษณะทรวดทรงสิ่ง ก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งแต่ละแห่งแต่ละยุคก็มีฝีมือ แบบอย่าง และ ความนิยมแตกต่างกันไป ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 เริ่มตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1893 มาจนถึงสิ้นรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ใน พ.ศ. 2031 แบบอย่างของสถาปัตยกรรมในยุคนี้เห็นชัดว่าได้อิทธิพลทางศิลปะจากขอม อย่างไรก็ดีตาม แนวว่าไทยจะได้รับอิทธิพลมาจากขอม แต่ได้ดัดแปลงและเพิ่มเติมจนเป็นลักษณะทรวดทรง และอุดมคติตามแบบของไทยจนไม่เหมือนทั้งของขอมและอินเดีย เช่น การสร้างปราสาท ให้เป็นประธานของวัดอยู่ทางด้านหน้าตามแบบขอม แต่ไทยสร้างให้มีลักษณะทรวดทรง สูงกว่าปราสาทของขอม ห้ายี่สิบถึงสามสิบชั้น ขอมนิยมทำฐานด้วยหินแต่ไทยใช้วิธีก่ออิฐถือปูน หรือก่อด้วยแลงแทน ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในยุคนี้ได้แก่ พระปรางค์วัดมหาธาตุ พระปรางค์วัดราชบูรณะ

सनโบสถ์วิหารในยุคนี้ นิยมสร้างแบบตึบ ๆ คือไม่เจาะบานหน้าต่าง คงเจาะเป็นช่องกระจกที่ผนังตอนบน พอให้แสงสว่างลอดเข้าไปข้างในได้เพียงสลัว ๆ ที่เชิงผนังก็ไม่นิยมทำลวดลายอย่างใด ตัวอย่างโบสถ์วิหารในยุคนี้คือ ซากผนังวัด มหาธาตุ เป็นต้น

ยุคที่ 2 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ใน พ.ศ. 2034 จนถึงสิ้นรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ใน พ.ศ. 2171 สถาปัตยกรรมยุคนี้ได้รับอิทธิพล ของสุโขทัย ดังนั้นความนิยมในการสร้างปราสาทแบบยุคที่ 1 เลือนหายไป และหันมาสร้าง เจดีย์ตามแบบอย่างที่เราสร้างกันแพร่หลายในสุโขทัย ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงกลมที่เรียกกันว่า ทรงลังกา หรือทรงระฆัง แต่ช่างสมัยอยุธยาได้แก้ไของค์ระฆังให้สูงกว่าของสุโขทัย

ซึ่งทำผายกว้าง และที่เป็นลักษณะเฉพาะของเจดีย์ทรงระฆังของอยุธยา คือ สร้างบัลลังก์ เป็นแปดเหลี่ยม และเพิ่มเสาดวงหรือเสากลมหวด แล้วจึงต่อเป็นปล้องโถง และมีหยาด น้ำต่างไวบนยอด ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในยุคนี้ได้แก่ เจดีย์ใหญ่สามองค์ในวัดพระศรี สรรเพชญ์ เจดีย์ใหญ่ชัยมงคล

ยุคที่ 3 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 จนถึง รัชกาลพระเจ้าเอกทัศจนเสียกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2315 สถาปัตยกรรมในยุคนี้ ได้มีแบบการสร้างเจดีย์ขึ้นมาใหม่ มีรูปทรงแตกต่างไปจากเจดีย์ที่สร้างในยุคที่ 1 และ ยุคที่ 2 คือ เจดีย์ที่เรียกกันว่า เจดีย์เหลี่ยมย่อไม้สิบสอง คือ ทำเป็นเหลี่ยมย่อมุมตั้งแต่ ฐานขึ้นไปจนถึงกระโถง สันนิษฐานว่าช่างที่คิดสร้างคงเอาแบบเจดีย์แบบต่าง ๆ มาผสม กัน ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในยุคนี้ได้แก่ เจดีย์ศรีสุโยทัย เจดีย์ภูเขาทอง

1.2 ประติมากรรม

ประติมากรรม หมายถึง การปั้น การแกะสลัก และการหล่อเป็นรูปต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป รูปเทวดา มนุษย์ สัตว์ เป็นต้น จะขอกล่าวถึงประติมากรรม ประเภทพระพุทธรูปในยุคต่าง ๆ ดังนี้

ยุคที่ 1 เริ่มตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1893 มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ใน พ.ศ. 2031 ประติมากรรมในพุทธศาสนาสมัยอยุธยาตอนต้น นิยมสร้างพระพุทธรูปเป็นสกุลศิลป์ (สกุลช่าง) แบบอู่ทอง ซึ่งเป็นสกุลช่างสกุลหนึ่งที่มีอยู่ก่อนที่พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี พระพุทธรูปศิลปะแบบอู่ทองมีลักษณะทรวดทรงอู้งอ ขี้กราว วรกายหนา พระพักตร์แสดงความเกร่งเกรียด มีสมาธิอย่างมั่นคง มักนิยมทำพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ ปางมารวิชัย ห่มทอง เส้นพระศกคล้ายหนามขนุน สันยาภิ เป็นแผ่นยาวปลายตัดตรง ตัวอย่างประติมากรรมในยุคนี้ได้แก่ หลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง หรือพระพุทธรูปรัตนนายก วัดพนัญเชิง

ยุคที่ 2 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ใน พ.ศ. 2034

จนถึงสิ้นรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ใน พ.ศ. 2171 การสร้างพระพุทธรูปในยุคนี้ได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย นำมาผสมกับศิลปะแบบอู่ทองในยุคแรก ๆ แล้วดัดแปลงเป็นศิลปะแบบอยุธยาเอง โดยมีลักษณะของพระพุทธรูปที่อมักท้าวพระพักตร์ และพระรัศมีตามแบบอย่างศิลปะสุโขทัย ส่วนสิ่งสำคัญนั้นทำให้สูงกว่าสิ่งสำคัญแบบสุโขทัย นิยมทำตัดเป็นเส้นตรงเหมือนเดิม หรือทำเป็นสองแถวห้อยชายตรงลงมาข้าง ๆ ประทับนั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย ตัวอย่างประติมากรรมในยุคนี้ได้แก่ พระมงคลบพิตร

ยุคที่ 3 เริ่มตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 จนถึงรัชกาลพระเจ้าเอกทัศ จนเสียกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2315 ในยุคที่ 3 นี้ ปรากฏว่ามีช่องว่างในการสร้างพระพุทธรูปไม่ต่อเนื่องเท่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากในยุคนี้ศิลปะต่างประเทศทั้งในด้านสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมได้เข้ามามีอิทธิพลอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นอันมาก ช่วงไทยจึงหันไปนิยมศิลปะในด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ศิลปะในด้านประติมากรรมไม่ก้าวหน้าไปตามที่ควร โดยเฉพาะลักษณะของพระพุทธรูปที่นิยมสร้างกันในยุคนี้ก็คือ พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช นิยมสร้างทั้งพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่และทรงเครื่องน้อย ส่วนมากเป็นพระพุทธรูปปางประธานอภัย ทรงเครื่องกะทริยมีทั้งมงกุฎ สัวาลและอาภรณ์อื่น ๆ ทับลงไปบนจีวร ตัวอย่างพระพุทธรูปทรงเครื่องในยุคนี้ ปัจจุบันส่วนใหญ่เก็บรักษาไว้ให้ชมที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

1.3 จิตรกรรม

จิตรกรรม หมายถึง การเขียนภาพพระบารมี สำหรับจิตรกรรมของไทยเรามาแต่โบราณนั้น นิยมเขียนไว้ตาม ผนัง โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ และในผนัง窟หาของสุโขทัย ซึ่งเรียกกันว่า "จิตรกรรมฝาผนัง" นอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมที่เขียนลงในสมุดไทย เช่น สมุดภาพไตรภูมิ สลักเป็นลายเส้นบนหินหรือเขียนลงบนผ้า

ลักษณะของจิตรกรรมไทย

1. เป็นภาพแบบอุดมคติ คือ เป็นภาพที่ไม่เหมือนจริงหรือไม่เหมือนธรรมชาติ แต่ได้ดัดแปลงธรรมชาติตามจินตนาการของผู้เขียนภาพ

2. เป็นภาพที่แสดงรายละเอียดมาก เช่น รายละเอียดของลวดลาย
เครื่องประดับ เสื้อผ้า และประสาธราชวัง

3. เป็นภาพส่องมิติ คือ ระบายสีแบน ๆ แล้วตัดเส้น ไม่มีแรเงา
ไม่มีระยะใกล้ไกล มองดูเท่ากันไปหมดเหมือนมองจากที่สูง

4. เป็นภาพที่ยึดศูนย์สนใจ เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงส่วนสัดคือเขียน
จุดเด่นของภาพเด่นหรือใหญ่ โดยไม่สัมพันธ์กับส่วนประกอบอื่น เช่น ภาพคนไม่ได้ส่วน
กับบ้าน หรือประสาธเป็นคน

5. เป็นภาพที่แสดงอารมณ์ด้วยเส้นขอบ คือ หน้าตาของภาพคนจะ
เป็นแบบเดียวกัน แต่แสดงอารมณ์ด้วยท่าทาง เหมือนการแสดงละครนั่นเอง

ความมุ่งหมายในการเขียนจิตรกรรมฝาผนังของไทย

1. เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูศาสนา วรรณคดีและเสริมพระบารมีของ
พระมหากษัตริย์

2. เพื่อประดับตกแต่งความสวยงามของอาคาร เช่น โบสถ์ วิหาร
เจดีย์

3. เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความคิด ฝีมือ และอารมณ์ขันของ
ศิลปิน

ประโยชน์ของจิตรกรรมฝาผนังของไทย

1. ทำให้ทราบถึงตำนาน ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยใน
สมัยโบราณ และใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์

2. ทำให้ผู้ชม เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

3. ทำให้ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ นิยาย นิทานสมัย
โบราณ

ภาพจิตรกรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอันส่วนใหญ่ เป็นภาพจิตรกรรม
ในสมัยอยุธยา ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปินอินเดีย จีน และได้รับอิทธิพลสืบเนื่องมาจาก

ศิลปะสมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี และสุโขทัย ภาพบุคคลลัทธิชาติต่าง ๆ จิตรกรก็พยายามวาดภาพบุคคลตามลักษณะเฉพาะในเชื้อชาติของตนเหล่านั้นเอง ส่วนภาพสัตว์นั้นจิตรกรก็ได้เขียนตามรูปร่างจริงของสัตว์นั้น ๆ สำหรับวรรณะของสีที่เขียนภาพจิตรกรรมสมัยนี้ใช้สีดำ และสีขาว หรือสีขาว ดำ เหลือง และสีแดง หลังจากนั้นปรากฏว่าช่างเขียนได้นำสีน้ำสีมาใช้หลายสีขึ้น ภาพจิตรกรรมไทยเป็นภาพวาด 2 มิติ คือ มีความกว้าง ความยาว 2 ประการเท่านั้น ไม่วาดให้เห็นความหนาหรือความลึกของรูป ภาพทั้งหมดจึงเป็นภาพแบนแต่ประสานเข้ากันได้ดี โดยใช้สีเป็นเครื่องเสริมความงาม ซึ่งจัดระบายด้วยความประณีต ดังตัวอย่างภาพจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนสีภายในผนังกรุพระปรางค์องค์ใหญ่ในวัดราชบูรณะ ภาพเขียนสีภายในซุ้มปรางค์วัดมหาธาตุ

1.4 ประณีตศิลป์

ประณีตศิลป์ หมายถึง ศิลปประเภทเครื่องประดับตกแต่ง ตลอดจนบรรดาของใช้ที่มีมือประณีตวิจิตรบรรจง เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องเพชรพลอยอันเป็นอาภรณ์ประดับกาย เครื่องไม้จำหลัก เครื่องนุก เครื่องถ้วยชาม การทำลายรดน้ำ และศิลปตกแต่งอื่น ๆ จะขอกล่าวถึงประณีตศิลป์บางประเภทดังนี้

เครื่องไม้จำหลัก

เครื่องไม้จำหลักฝีมือช่างสมัยอยุธยาคงเหลือให้เห็นไม่มากนัก แต่กล้านเป็นฝีมือที่สวยงามอย่างยิ่ง เป็นที่น่าเสียดายที่ศิลปนี้สร้างด้วยไม้ส่วนใหญ่ผุร่อนหักพังไปตามกาลเวลา และส่วนใหญ่ถูกไฟไหม้ไปเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาถูกทำลาย ถึงกระนั้นส่วนที่หลงเหลืออยู่ก็พอเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า บานประตู หน้าต่าง โปสัณห์วิหาร และส่วนตกแต่งของอาคารตลอดจนเครื่องเรือนของใช้ เช่น เสาเตียง ตู้พระธรรม คงจะมีงานจำหลักไม้ ปิดทองล่องชาดอยู่มากมาย ดังที่กรมศิลปากรได้เก็บและรักษางานไม้จำหลักบางส่วนไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา เช่น บานประตู รูปเทวดา จากวัดพระศรีสรรเพชญ์ หน้าบันพระอุโบสถวัดนางปลื้ม บานประตูซึ่งแม้ว่าจะอยู่ในสภาพผุพังมาก แต่ก็ยังเห็นการจำหลักไม้ฝีมือประณีตซับซ้อนมาก

ลายรดน้ำ

ศิลปการทำลายรดน้ำนี้เป็นของไทยประดิษฐ์คิดค้นขึ้น และได้แพร่หลายไปในประเทศอื่น เช่น พม่า พม่าได้แบบอย่างงานช่างรักและลายรดน้ำไปจากไทยภายหลัง พ.ศ. 2112 ซึ่งเป็นคราวที่พม่าได้กวาดต้อนช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ ไปประเทศพม่าแต่กระนั้นศิลปของไทยก็แตกต่างจากประเทศอื่น ลายรดน้ำเป็นงานประณีตศิลป์ ใช้ตกแต่งอาคารและสิ่งของเครื่องใช้ เป็นงานฝีมือซึ่งเกี่ยวข้องกับงานเขียนลวดลายไทย และความงามของลายรดน้ำนั้นจะขึ้นอยู่กับแบบลวดลายที่ช่างเขียนประดิษฐ์ขึ้นประการหนึ่ง และฝีมือช่างรักที่ทำงานด้วยความประณีตประกอบกัน ลายรดน้ำที่ใช้ในการตกแต่งบานประตู บานหน้าต่าง และผนัง โบสถ์วิหาร หอไตร ตู้พระธรรม ดังตัวอย่างลายรดน้ำ ได้แก่ ลายรดน้ำในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์และถ้วยเขียนสี

เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์ เป็นเครื่องถ้วยชามที่มีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์เป็นของไทยเฉพาะแบบ รูปร่าง และลวดลายเท่านั้น แต่เป็นของที่ทำในประเทศจีน เบญจรงค์มี 5 สี ได้แก่ แดง เหลือง เขียว (น้ำเงิน) ดำ และขาว ไทยสั่งทำตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 5 จึงน้อยลง ชามเบญจรงค์ในสมัยอยุธยามักจะมีพื้นเป็นสีเขียว มีลายเทพนมรสิงห์ เทพนมยักษ์ และลายหน้าสิงห์ และอีกพวกหนึ่งชามพื้นขาว ลายเทพนมจีนเป็นที่เรียกกันว่า ลายเทพนมพญพหลุยบ้าง ตัวอย่างของเครื่องถ้วยชามเบญจรงค์และถ้วยเขียนสี จะชมได้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

2. สาขามนุษยศาสตร์ ศึกษา

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัด

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ระหว่างเส้นละติจูด 14°, 21°, 52" ลองติจูด 101°, 34°, 38" มีเนื้อที่ประมาณ 2,480,163 ตารางกิโลเมตร สูงกว่าน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 3.50 เมตร มีอาณาเขตติดต่อจังหวัด

ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ อาณาจักรติดต่อกับ จังหวัดลพบุรี สระบุรี อ่างทอง

ทิศใต้ อาณาจักรติดต่อกับ จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี

ทิศตะวันออก อาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก อาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำลำคลองมากมาย มีพลเมือง

ทั้งสิ้น ๖20,216 คน เป็นชาย 303,653 คน 316,563 คน (บัญชีแสดงจำนวน

ราษฎรและจำนวนบ้าน 2522) พลเมืองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แบ่งการ

ปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 206 ตำบล 1,453 หมู่บ้าน เทศบาลเมือง 2 แห่ง

เทศบาลตำบล 1 แห่ง สุขาภิบาล 19 แห่ง

2.2 ประวัติศาสตร์

ตำนานเมือง

เมื่อประมาณ 2000 ปี เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ยังเป็นทะเลอยู่ ต่อมาน้ำได้ท่วมและพาเอาดินโคลน ทรายมาทับถมเช่นนี้ทุกปี พื้นแผ่นดินจึงงอกออกและสูงขึ้น ทำให้เกิดมีทรัพยากร พืชพันธุ์ธัญญาหาร กุ้ง ปลา อุดมสมบูรณ์ ผู้คนก็อพยพมาตั้งบ้านเรือนเพื่อทำมาหากินมากขึ้น จนเกิดเป็นอาณาจักรทวารวดี เมื่อราว พ.ศ. 1100 อันเป็นถิ่นฐานของชนชาติละว้า อยุธยาเป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรนี้ ราว พ.ศ. 1325 - 1400 ขอมได้มาเป็นใหญ่ และตั้งเมืองอโยธยาเป็นเมืองด่าน มีเมืองละโว้ (ลพบุรี) เป็นราชธานี เมืองอโยธยานั้นตั้งอยู่ทางปากตะวันออกของทางรถไฟ ตรงบริเวณวัดสมณโกฐาราม วัดกุฎีดาว และวัดอโยธยาในปัจจุบันนี้ ต่อมาใน พ.ศ. 1800 เมื่อสุโขทัยเป็นราชธานี อโยธยาและละโว้เป็นเขตของเมืองอู่ทอง (สุพรรณบุรี) พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงรวมเมืองอู่ทองไว้เป็นเมืองชั้นต่อมาเมืองอโยธยาค่อย ๆ ค่อยขึ้นทุกปี ราษฎรอพยพมาจับจองที่ดินทำเรือกสวนไร่นา และจับสัตว์น้ำมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมีแม่น้ำ 4 สายไหลมาบรรจบ เช่น แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำคลองบ้านกระมัง มีเรือค้าขายผ่านไปมา จากเมืองเหนือ

และเมืองชายทะเลเข้ามา อโยธยาจึงกลายเป็นเมืองใหญ่ ความสำคัญของเมืองอโยธยา จะเห็นได้จากวัดต่าง ๆ ที่บริเวณนั้นและองค์พระพุทธรูปที่วัดพนัญเชิง ซึ่งเรียกว่า พระพุทธไตรรัตนนายก (หลวงพ่อโต) ซึ่งหนังสือพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐกล่าวไว้ว่า สร้าง เมื่อ พ.ศ. 1867 ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา 26 ปี พระเศียรพระพุทธรูปวัด ธรรมนิกราย ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานเจ้าสามพระยา เป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยา ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยาเหมือนกัน แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของอโยธยาในสมัยนั้น ต่อมากรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง มีเจ้านายไทยองค์หนึ่ง ปราบกษัตริย์นามว่า "พระเจ้า อุทอง" สามารถตั้งตนเป็นใหญ่ในบริเวณภาคกลางแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และลำคลองบ้านกระมัง โดยตั้งราชธานีขึ้นที่กรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอุทอง ได้ตั้งพระนครใหม่ขึ้นที่หนองโสนหรือบึงชีชัน เพราะเป็นสถานที่มีทำเลเหมาะสมในการ จะตั้งราชธานี ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ และการเมือง เป็นที่รวมของลำน้ำ 4 สาย พระองค์ใช้เวลาในการสร้างพระนครนานถึง 3 ปี ในระยะแรกนั้นพระองค์ ตั้งพระตำหนักอยู่ที่ตำบลเวียงเหล็ก หรือเวียงเล็ก ฟากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งใต้ของเกาะ เมือง เมื่อสร้างพระนครใหม่ทรงขนานนามว่า "กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหาสิริภค ภูมิพรรัตนราชธานีบุรีรมย์" กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 รวมเป็นเวลา 417 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมา 33 พระองค์ มีพระราชวงศ์ผลิตได้ด้วยกันรวม 5 ราชวงศ์

2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอยู่เป็นอันมาก เนื่องจากว่าพระนครศรีอยุธยาเคยเป็นราชธานีมาเป็นระยะเวลาจนถึง 417 ปี แม้ ปัจจุบันขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจจะถูกละเลย หรือเสื่อมลงไม่ได้รับความ นิยมดังแต่ก่อนแล้วก็ตาม แต่ถ้าได้มีการฟื้นฟูและได้ชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญอาจจะ ทำให้อนบธรรมเนียมประเพณีนี้ได้รับความนิยมขึ้นมาอีกก็เป็นได้ ขอกล่าวถึงขนบ ธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้ คือ

งานไหว้พระปิดทอง เป็นประเพณีทางศาสนาซึ่งพระนครหรืออยุธยา นั้นจะพบว่าในอดีตศาสนาพุทธรุ่งเรืองมาก จากหลักฐานการสร้างวัด โบสถ์ อาราม และพระพุทธรูปต่าง ๆ เมื่อสมัยอยุธยายังเป็นราชธานีมีประเพณีที่ชาวบ้านเรียกว่า "ไหว้วัด" หรือ "ไหว้พระ" จัดให้กำหนดแน่นอนเป็นวัด ๆ ไป เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นเวลาที่เหมาะสมเพราะเป็นช่วงว่างงานของชาวบ้าน วัดที่จัดให้มีการไหว้พระนี้ได้แก่ วัดที่มีพระพุทธรูปใหญ่และมีปูชนียสถาน เช่น พระเจดีย์และพระปรางค์ ซึ่งเป็นที่นับถือของประชาชน ตามวัดใหญ่ ๆ จะมีวันเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนแล้ว เช่น แรม 4 ค่ำ เดือน 11 ไหว้วัดใหญ่เชิง เป็นต้น ประเพณีไหว้พระปิดทองนี้นับว่าเป็นประเพณีที่ดีเนื่องจากชาวพุทธได้แสดงออกถึงความเลื่อมใสในศาสนา และประกอบกับใช้เวลาว่างจากงานให้เป็นประโยชน์ ได้แสดงความสามารถศิลปะสร้างสรรค์ระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกัน และได้รับความสนุกสนานด้วย โดยร่วมเล่นการละเล่นพื้นเมือง เช่น การเล่นเพลงเรือ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา

ประเพณีการลงแขกทำนา นับว่าเป็นประเพณีอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวพระนครหรืออยุธยาพยายามรักษาเอาไว้ คือเมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าว ชาวนาก็จะช่วยกันเกี่ยวเกี่ยวร้องรำทำเพลงกันไปบ้าง ได้ทั้งงานได้ทั้งความเบิกบานสำราญใจ โมตริจิตมิตรภาพ ทุกวันนี้ก็ยังปฏิบัติกันอยู่ ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง ความรักพวกพ้องของชาวพระนครหรืออยุธยา เป็นการปฏิบัติเข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า "โบราณว่าถ้าเหลือกำลังลาภให้ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม" เท่ากับเป็นเรื่องยืนยันถึงลักษณะนิสัยใจคอของคนไทยในสมัยก่อนอีกกรณีหนึ่ง

การทำบุญลาน หลังจากปลูกข้าว เมื่อข้าวออกรวงได้ที่เหมาะสำหรับจะเกี่ยวเกี่ยวได้แล้ว ชาวนาก็จะเกี่ยวเกี่ยวชาวนามารวม ๆ กันไว้ตามบริเวณลานข้าวของตน เมื่อเกี่ยวเกี่ยวหมดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะจัดพิธีทำบุญขึ้น เพื่อต้อนรับขวัญข้าวหรือขวัญแม่พระโพธิ์พ หลังจากนั้นก็จะมีพิธีทำบุญเลี้ยงพระเลี้ยงเพื่อนบ้าน แล้วก็จัดให้มีการละเล่นประกอบ เช่น เพลงเกี่ยวข้าว

ประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

การทำบุญตักบาตร ประชาชนที่นับถือพุทธศาสนานิยมตักบาตรตอนเช้า และทำบุญในวันพระ รวมทั้งวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันสารท และวันตรุษสงกรานต์ เป็นต้น

การฟังเทศน์ เมื่อชาวพุทธได้ทำบุญใส่บาตรในวันธรรมสวนะและวันสำคัญทางศาสนาแล้ว นิยมฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจากพระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และกล่อมเกล่าจิตใจให้เป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ

การทำบุญทอดกฐิน ผ้าป่า เป็นประเพณีของชาวพุทธที่มีจิตศรัทธา เลื่อมใสในพุทธศาสนา นำผ้าพระกฐินและเครื่องอัฐบริขารไปทอดที่วัดที่ตนได้จองไว้ก่อนในวันออกพรรษาแล้วจึงเชื่อกันว่าจะได้รับผลบุญในการทำบุญครั้งนี้ ส่วนการทอดผ้าป่านั้น เชื่อว่า เป็นการทำบุญอุทิศกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ประเพณีลอยกระทง

ในเพ็ญเดือน 11 และเพ็ญเดือน 12 เป็นช่วงราวปลายเดือนตุลาคม และปลายเดือนพฤศจิกายน ะยะนี้จะมีน้ำไหลหลากมาจากทางเหนือ ทำให้เกิดแม่น้ำ ลำคลองมีน้ำเจิ่งจล้นฝั่ง ชาวบ้านจะจัดทำกระทงด้วยใบตองกล้วย หรือกระตาสี หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ตกแต่งให้สวยงาม แล้วนำไปลอยที่แม่น้ำในเวลาค่ำคืน ตามโบราณกล่าวว่า การลอยกระทงทำเพื่อขอขมาลาโทษแม่คงคา เพราะได้อาศัยน้ำกิน น้ำใช้ ยิ่งกว่านั้นยังถ้ายสิ่งปฏิกูลลงไปแม่น้ำอีกด้วย เมื่อขอขมาลาโทษแล้วก็ขอพรแม่คงคาด้วยเพื่อความ สุขความเจริญ อีกทั้งช่วงระยะเวลานี้เป็นเวลาวางงานทำนา ฝนฟ้าตามปกติก็มีแล้ว อากาศก็ปรอดปรุ่งแจ่มใส สมควรจะหาการละเล่นเพื่อให้เพลิดเพลินได้บ้างในเวลา ค่ำคืน เพราะฉะนั้น เรื่องลอยกระทงจึงเกี่ยวกับการรื่นเริงหย่อนใจในเทศกาลฤดูน้ำด้วย ส่วนหนึ่ง

ประเพณีสงกรานต์

วันสงกรานต์ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ วันสงกรานต์

ตามปกติมี 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 - 14 - 15 เมษายน วันที่ 13 เป็นวันต้น
 คือวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 คือวันกลางเป็นวันเนา และวันที่ 15 คือวันสุดท้ายเรียก
 ว่าวันเถลิงศก จะมีประเพณีที่กระทำในวันสงกรานต์คือการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า
 เพื่อขอขมาพรจากพระ พังเทศน์ และเป็นการสังสรรค์ระหว่างเพื่อนบ้านหลังฤดูว่างงาน
 ได้อีกด้วย สาย ๆ ก็มีการเล่นสาดน้ำซึ่งเหมาะกับสภาพอากาศในเดือนเมษายนของไทย
 ที่มีอากาศร้อนระอุ จะมีการปล่อยนกปล่อยปลา ก่อพระเจดีย์ทราย มีการบั้งสุกของ
 บรรพบุรุษ รวมทั้งการสรงน้ำพระ และรดน้ำญาติผู้ใหญ่ หรือผู้อาวุโสที่เคารพนับถือเพื่อ
 เป็นการแสดงความเคารพ และขอพรให้สุขใจในเทศกาลขึ้นปีใหม่นี้ ในวันสงกรานต์
 มีการละเล่นประกอบความสนุกสนานด้วย โดยมักเล่นที่ลานวัดหรือเล่นที่ลานหมู่บ้าน เพื่อ
 เป็นการให้หนุ่มสาวได้รู้จักกัน ได้พบปะสังสรรค์กัน อาจมีการเกี้ยวพาราสีด้วยซึ่งก็อยู่ใน
 สายตาของผู้ใหญ่ มีการละเล่นพื้นเมืองด้วย เช่น ช้างชั้ย ชักเย่อ มอญซ่อนผ้า เป็นต้น

2.4 โบราณสถานโบราณวัตถุ

พระราชวังโบราณ

"พระราชวังโบราณ" เป็นนามที่เรียกกันในปัจจุบัน ซึ่งก็คือ
 "พระราชวังหลวง" นั่นเอง พระราชวังหลวงนี้พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างพร้อมกับกรุง
 ศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 1893 และกษัตริย์ในรัชกาลต่อ ๆ มาก็ได้สร้างขึ้นใหม่ หรือ
 ทำบูรณะซ่อมแซมเรื่อยมา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าพระราชวังโบราณเหล่านี้ถูก
 เผาทำลายทำลายไปเสียเกือบหมดสิ้น เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งสุดท้าย
 ประกอบกับสถานที่ต่าง ๆ เลื่อนสลายผุพังลง ในปัจจุบันยังคงเหลือฐานของพระราชวัง
 บางส่วนไว้ ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ คือ

พระราชวังสุริยาสโนมรินทร์ เป็นประสาทร่มช้อยด้วยทิวาแลงสลั
 อัญ พระที่นั่งองค์นี้อยู่ริมกำแพงด้านริมแม่น้ำ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้สร้าง
 พระที่นั่งองค์นี้บนรากฐานเดิมของพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาทของสมเด็จพระบรม
 ไตรโลกนาถ ไซ้ เป็นที่รับรองแขกเมืองในสมัยพระนารายณ์มหาราช เมื่อสมเด็จพระ

พระนารายณ์มหาราชสวรรคตที่พระราชวังลพบุรี สมเด็จพระเพทราชา จึงโปรดให้เชิญพระศพมาตั้งประดิษฐานที่พระที่นั่งองค์นี้ แต่เดิมเรียกว่า "พระที่นั่งสุริยามรินทร์" มาเปลี่ยนเป็นพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

พระที่นั่งวิหารสมเด็จ เป็นปราสาทมุขหน้ายาว มุขหลังยาว และมุขข้างสั้น มีมุขหน้าที่มุขเด็จตั้งพระที่นั่งบุษบกมาลามีกำแพงแก้วล้อมรอบ 3 ด้าน เป็นปราสาททองค้ำฟ้า มีง่ามเป็นที่ทำพระราชพิธี เช่น พิธีราชาภิเษก เป็นต้น พระที่นั่งองค์นี้ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2186 พระที่นั่งวิหารสมเด็จนี้กรุงศรีอยุธยาเรียกกันเป็นสามัญว่า "ปราสาททอง" เพราะเป็นปราสาทปิดทององค์แรกที่สร้างขึ้นในกรุงศรีอยุธยา

พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท เป็นปราสาททองคำกลางเป็นที่สำหรับเสด็จออกแขกเมือง มีโรงช้างเผือกอยู่สองข้างพระที่นั่ง พระที่นั่งองค์นี้สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงสร้างขึ้นคู่กับพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาท เมื่อ พ.ศ. 1991

พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ เป็นปราสาทตรีมุขอยู่ทางด้านตะวันออกหน้าพระราชวัง เป็นพระที่นั่งสำหรับเสด็จประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่และการฝึกซ้อมทหาร พระที่นั่งองค์นี้สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงสร้างใน พ.ศ. 2175 และพระองค์ได้เสด็จออกรับแขกเมืองที่มุขพระที่นั่งองค์นี้

พระที่นั่งตรีมุข อยู่ข้างหลังพระที่นั่งสรรเพชญปราสาท จะสร้างแต่ครั้งใดไม่ปรากฏ พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ชุคพบรากฐานเมื่อครั้งรัชกาลที่ 5 พระองค์จึงโปรดให้สร้างเป็นพลับพลาตรีมุขขึ้น เพื่อใช้เป็นที่ประทับคราวเสด็จประพาส เมื่อ พ.ศ. 2451 และใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีบวงสรวงอดีตมหาราชตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

พระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า "พระที่นั่งท้ายสระ" ตั้งอยู่ในพระราชวังด้านหลังทางทิศตะวันตก เป็นปราสาทจตุรมุขอยู่บนเกาะ มีสระน้ำล้อมรอบ สมเด็จพระเพทราชาทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2231 สำหรับเป็นที่ประทับสำราญพระราชหฤทัย

พระที่นั่งทรงปืน เป็นพระที่นั่งรูปยาวรี อยู่ริมขอบสระด้านตะวันตก
เดิมเห็นจะเป็นที่สำหรับฝึกหัดเพลงอาวุธ ต่อมาในแผ่นดินพระเพทราชาทำเป็นที่เสด็จ
ออกขุนนาง และเมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมโกศประชวรได้เสด็จไปประทับยังพระที่นั่งองค์นี้
วัดพระศรีสรรเพชญ์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรามาธิบดีที่ 1 สร้างพระราชมณเฑียรขึ้นเป็นที่
ประทับ ครั้นแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถ ทรงยกให้เป็นพุทธาวาสสำหรับประกอบพระราช
พิธีต่าง ๆ เลื่อนพระราชมณเฑียรไปสร้างขึ้นข้างเหนือริมแม่น้ำลพบุรี (คลองคูเมือง)
วัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นวัดใหญ่ที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ไม่มีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษา
มีสิ่งก่อสร้างมากมาย คือ

เจดีย์ใหญ่ 3 องค์ ตั้งอยู่ในระหว่างกลางวิหารหลวงกับมณฑปสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีที่ 2 โปรดให้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2035 สำหรับองค์ใหญ่ทางทิศตะวันออก
ติดกับมณฑปพระพุทธบาท มีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ภายใน กับเป็นที่บรรจุอัฐิสมเด็จพระ
พระบรมไตรโลกนาถ องค์กลางเป็นที่บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ 3
(พระเพ็ชรราชาธิราช) องค์สุดท้ายอยู่ทางทิศตะวันออก สมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ 4
โปรดให้สร้างขึ้น เป็นที่บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ 2

มณฑป หรือวิหารสี่หน้า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสร้างขึ้นเป็น
แบบที่สถาปนิกฝรั่งนำเข้ามา ช่องหน้าต่างก่อด้วยอิฐตะแคง เป็นรูปโค้ง สำหรับเป็นที่
ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่อิริยาบถ ตอนกลางมณฑปสร้างเป็นพระเจดีย์สำหรับบรรจุพระอัฐิ
ทิศเหนือประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลา ทิศใต้ประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืน ทิศ
ตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูปนั่ง ทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์

วิหารกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระศรีสรรเพชญ์ เป็นพระพุทธรูปหล่อใหญ่
ประทับยืนสูงตั้งแต่พระบาทถึงยอดรัศมี 8 วา พระพักตร์ยาว 4 ศอก กว้าง 3 ศอก
พระอุระกว้าง 11 ศอก ไซ้ทองหล่อหนักถึง 58 ชั่ง และหุ้มด้วยทองคำหนัก 286 ชั่ง
ไม่มีพระพุทธรูปยืนองค์ใดในโลกจะใหญ่โต สง่างามมีค่าเท่าเทียมได้ เมื่อคราวเสียกรุง
แก่พม่า วัดพระศรีสรรเพชญ์ถูกไฟไหม้ทั่วพระอารามพระศรีสรรเพชญ์ถูกลอกเอาทองคำ

ไปหมด ส่วนเจดีย์รายรอบในวัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นที่สำหรับบรรจุพระอัฐิของเจ้านาย
ในราชวงศ์

วิหาร 2 หลังอยู่ทางด้านซ้ายและขวาของวิหารหลวง ส่วนด้านซ้าย
อยู่ทางทิศเหนือเป็นที่ประดิษฐานพระโลกนาถ ส่วนองค์ขวาประดิษฐานพระปาล์โลยก
พระอุโบสถ อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพระวิหารหลวง และด้าน
หน้าของวิหารพระปาล์โลยก เป็นที่บำเพ็ญพระราชพิธีต่าง ๆ เช่นเดียวกับวัดพระศรี
รัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ในกรุงเทพมหานคร

วิหาร 3 หลัง แสด หรือพระที่นั่งจอมทอง

วิหารราย สร้างอยู่กับเจดีย์รายแต่ละองค์ สำหรับเป็นที่ทำบุญ
ทักษิณานุประทานอุทิศส่วนกุศลให้ดวงลับไปแล้ว

วัดมหาธาตุ

ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าเสาสุกรี นอกพระราชวังทางทิศตะวันออก วัดนี้มีมา
ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ซ่อมแซม
ครั้งหนึ่งแต่ยังไม่เสร็จเรียบร้อยดี ต่อมาถึงสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เมื่อ
พ.ศ. 1927 พระองค์เสด็จกลับการศึกสงครามที่เชียงใหม่ ออกทรงคิด ที่พระที่นั่ง
มิ่งกลาภิเชก เพลา 10 ห่ม "พระสารีริกธาตุเสด็จปาฏิหาริย์" สมเด็จพระรามาธิบดี
ทอดพระเนตรเห็น จึงเสด็จออกไปเอาไม้กรวยไว้ ณ ที่นั้นแล้วทรงสร้างพระอารามจน
สำเร็จ แล้วขนานนามว่า "วัดมหาธาตุ" เมื่อคราวเสียกรุงครั้งสุดท้าย ได้ถูกไฟไหม้
เสียหายมาก พระอุโบสถ พระวิหาร พระปราสาท และกุฏิสงฆ์ถูกไฟไหม้ยับเยิน คงเหลือ
แต่ปากฐานสิ่งสำคัญมี

1. ฐานพระมหาธาตุ หรือพระปราสาทอยู่กลางวัด ซึ่งบรรจุพระบรม
สารีริกธาตุอยู่กลาง มียอดนพปฎลห่มทองสูง 6 เมตร และมีปราสาททิศเป็นบริวารอีก
4 องค์ อยู่มุมละองค์อยู่บนฐานยกสูงขึ้นไปประมาณ 4 เมตร มีบันไดขึ้นไปถึงองค์
พระมหาธาตุทั้ง 4 ด้าน หลังพนักบันไดทั้งสองข้าง เป็นรูปนาคราชตัวโตเลื้อยลงมา

หัวแผ่พังพานมาอยู่เชิงบันไดตรงชั้นบัลลังก์สูง 4 มุม มีรูปปั้นต่าง ๆ เช่น รูปครุฑ
รอบ ๆ องค์พระปรมาภิไธยระเบียงกล่อมรอบ ภายในระเบียงกล่อมเป็นที่ตั้งพระพุทธรูปศิลา
เรียงรายเต็มไปหมด

2. พระอุโบสถ มีผนังทำเป็นช่องลูกกรงและมีลวดลายประดับ ตั้งอยู่
ทางด้านหลังพระปรมาภิไธย ทางทิศตะวันตก

3. วิหาร กว้าง ใหญ่ และยาวมาก ยาว 60 เมตร กว้าง 20 เมตร
และมีวิหารเล็กรายรอบอีกประมาณ 15 หลัง

4. พระปรมาภิไธยหรือพระเจดีย์ ขนาดใหญ่ ย่อม และเล็ก เรียงราย
กระจัดกระจายอยู่ทั่วบริเวณพุทธาวาสอีกไม่น้อยกว่า 30 องค์ มีกำแพงแก้วล้อมทั้ง
4 ด้าน

เมื่อ ปี พ.ศ. 2500 กรมศิลปากร ได้ขุดแต่งพระปรมาภิไธย ได้พบ
พระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ภายในเจดีย์ ปัจจุบันพระบรมสารีริกธาตุเก็บรักษาอยู่ที่
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

วัดราชบูรณะ

ตั้งอยู่ตำบลท่าวาสุกรี สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา)
ทรงสร้างตรงที่ถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าสุทนต์มหาราชนครศรีธรรมราช และ
เจ้ายี่พระยา จึงได้ขึ้นข้างกันที่เชิงสะพานด้าน และทิวทิศพร้อมกันทั้งสองพระองค์ เมื่อ
พ.ศ. 1967 เสร็จแล้วที่ตรงนั้น จึงได้สร้างพระศรีรัตนมหาธาตุ และพระวิหารขึ้น
ถวายเป็นพุทธาวาสขนานนามว่า "วัดราชบูรณะ" มีสิ่งสำคัญคือ

1. พระปรมาภิไธย ก่อด้วยศิลาแลงก้อนใหญ่ ๆ ฐานสี่เหลี่ยม กว้าง
ยาวด้านละ 48 เมตร มีบันไดขึ้นสู่ฐานปรมาภิไธยในทางด้านทิศตะวันออก นอกนั้นอุทิศ
มีพระพุทธรูปประทับยืน ปูนปั้นประดิษฐานช่องละองค์ ที่ยอดปรมาภิไธยกลาง ประดับด้วยรูปครุฑ
รูปยักษ์ปูนปั้น เหนือขึ้นไปสูง 4 ทิศ มีพระพุทธรูปประทับนั่งในเรือนแก้วเรียงรายด้วย
กลีบบนูน ทุกชั้นตลอดยอด ที่ฐานปรมาภิไธยมีเจดีย์ก่อด้วยอิฐรายรอบทั้ง 4 ทิศ ประมาณ
12 องค์

2. พระอุโบสถ อยู่ทางทิศตะวันตก ต่อจากกำแพงแก้วรอบปราสาท
ออกไป พระอุโบสถก่ออิฐถือปูน กว้าง 17.50 เมตร ยาว 47.50 เมตร มีฐานพระ
ประธานก่ออิฐถือปูนหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก

3. พระวิหาร ก่ออิฐถือปูน กว้าง 20 เมตร ยาว 63 เมตร มีมุข
ด้านหน้าและด้านหลัง มีกำแพงแก้วรอบพระปราสาท ยาวด้านละ 82 เมตร

เมื่อคราวเสียกรุง วัดนี้และวัดมหาธาตุไค้ถูกไฟไหม้เสียหายมาก
และเมื่อเดือนกันยายน 2500 พระปรารักษ์องค์ใหญ่ของวัดราชบูรณะ ซึ่งสร้างมาประมาณ
554 ปีมาแล้ว ทางราชการได้เปิดกรุออกปรากฏว่า ภายในกรุนั้นมีสิ่งของมีค่าอันประมาณ
มิได้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นทองคำล้วน ๆ มากมาย รวมทั้งพระพุทธรูปสมัยโบราณบรรจุไว้เป็น
จำนวนมาก สิ่งของเหล่านี้ได้นำไปเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
นอกจากนี้ภายในพระปรารักษ์ของวัดราชบูรณะมี "ภาพจิตรกรรม" เป็นภาพเขียนสี ระบาย
ด้วยสีแดงและปิดทอง บางภาพเขียนไว้ที่ผนังกรุ มีรูปเหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวด้านละ
1.40 เมตร สูง 2.75 เมตร เพดานเป็นหินหน้ากระดาน 3 แผ่น เขียนภาพดาวบน
เพดาน ปัจจุบันกรมศิลปากรได้จัดสร้างบันไดลงไปที่อยู่เบื้องล่างไปสู่ภาพเขียน เพื่อเปิด
ให้ประชาชน นักศึกษาเข้าชมศึกษาหาความรู้ เสียค่าชมคนละ 2 บาท

วัดใหญ่ชัยมงคล

ตั้งอยู่ที่ตำบลสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา ตำนานกล่าวว่า
"เมื่อจุลศักราช 719 ปีระกา พ.ศ. 1900 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง)
ทรงพระราชอุทิศถวายแด่พระสงฆ์ซึ่งไปบวชมาแต่สำนักสมเด็จพระวันรัตมหาเถระใน
ถึงกาฬวิป เรียกว่า "คณะป่าแก้ว" คณะสงฆ์คณะนี้ได้ปฏิบัติทางวิปัสณาธุระ ถือบำเพ็ญ
ภาวนา เป็นสำคัญ ต่อมาคนทั้งหลายพากันเลื่อมใสบวชเรียนในสำนักพระสงฆ์ป่าแก้วมากขึ้น
จนถึงเรียกวัดนี้ว่า "วัดป่าแก้ว" พระสงฆ์ในภายนี้เจริญแพร่หลาย สมเด็จพระรามาธิบดี
ที่ 1 จึงทรงตั้ง อธิบดีสงฆ์ในภายเป็นสมเด็จพระวันรัตน์ มีตำแหน่งเป็นสมเด็จพระสังฆราช
ฝ่ายขาว คู่กับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็นอธิบดีสงฆ์ฝ่ายคันธุระ ถือการเล่าเรียน
พระไตรปิฎกเป็นสมเด็จพระสังฆราชฝ่ายขาว และได้นามว่า "วัดเจ้าพระยาไทย"

ในปี พ.ศ. 2091 พระเพ็ชรราชา บุนนาคเรนทรเทพกับคณะก่อนที่
จะจับขุนนางฝ่ายราช และท้าวศรีสุทนต์ไปประหารนั้น ได้เข้าไปเสี่ยงทายที่
พระอุโบสถวัดนี้

พ.ศ. 2135 พระนเรศวรมหาราชได้ทำศึกชนะพระมหาอุปราชา
แห่งเมืองหงสาวดีแล้ว สมเด็จพระสังฆราชวัดป่าแก้ว ได้ทูลขอภัยโทษแก่เหล่าทหารหาญ
ที่ตามเสด็จพระองค์ไปในสมรภูมิสนามรบที่ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดสุพรรณบุรี และ
ทรงทำให้พระองค์ทรงสร้างเจดีย์เป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติยศที่มีชัยชนะครั้งนั้น เจดีย์
ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสร้างขึ้น ชื่อนานานว่า "เจดีย์ชัยมงคล" ครั้นนานมาจึง
เรียกวัดนี้อีกอย่างหนึ่งว่า "วัดใหญ่ชัยมงคล" มาจนทุกวันนี้

วัดพนัญเชิงวรวิหาร

พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเมืองเสนาราชนคร ซึ่งตั้งอยู่ที่ปากน้ำ
แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นปฐมกษัตริย์เมืองสุพรรณบุรี เป็นผู้สร้างวัดและพระพุทธรูปใหญ่ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระมหากษัตริย์
ของพระองค์ที่ทรงกตเมื่อ พ.ศ. 1867 เป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบอู่ทองสร้างก่อนกรุง
ศรีอยุธยาเป็นราชธานี 26 ปี เป็นพระพุทธรูปใหญ่ หน้าตักกว้าง 14 เมตร สูง 19 เมตร
10 นิ้ว ปางสมาธิ พระพุทธรูปองค์นี้ชาวจีนนับถือมาก เรียกว่า "เจ้าพ่อกง" คนไทยทั่วไป
เรียกว่า "หลวงพ่โต" ได้รับการบูรณะซ่อมแซมหลายครั้ง โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้บูรณะใหม่ทั้งองค์ แล้วพระราชทานนามว่า "พระพุทธ
ไตรรัตนนายก"

วัดกุฎีเขาทอง

อยู่ในทุ่งฝั่งตะวันตก ในตำบลกุฎีเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ห่างจากเกาะเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร จากพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา
(อ้างจาก เทพ สุจริตนี้ 2511 : 121) กล่าวว่า สมเด็จพระรามาธิบดีซึ่งเป็น
ราชโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ปฐมกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา เป็นผู้สถาปนา
วัดนี้ขึ้น ซึ่งมีความตามพงศาวดารว่า "ศักราช 748 เภาะ นพศพ (พ.ศ. 1930)

สถาปนาวัดกุเขาทอง" สำหรับองค์พระเจดีย์ประธานของวัดนั้น ตามหนังสือคำให้การ
ของชาวกรุงเก่าว่า (อ้างจาก เทพ สุขรัตน์ 2511 : 121) "ในเวลาเมื่อ
พระเจ้าหงสาวดียังประทับอยู่พระนครศรีอยุธยา นั้น ได้โปรดให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่
องค์หนึ่ง ที่ตำบลกุเขาทอง ขนานนามพระเจดีย์นั้นว่า เจดีย์กุเขาทอง ยังปรากฏอยู่
จนทุกวันนี้" ซึ่งแต่เดิมพระเจดีย์ก็มีลักษณะของมอญ ต่อมาพระเจดีย์กุเขาทองนี้หักพังลง
มากครั้งหนึ่ง ก่อนแผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ ครั้นถึงแผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ เมื่อ
พ.ศ. 2287 จึงโปรดให้ปฏิสังขรณ์องค์พระเจดีย์ใหม่ เปลี่ยนรูปพระเจดีย์แบบมอญเป็น
รูปพระเจดีย์ไทย เพราะฉะนั้นในปัจจุบันจึงปรากฏว่ามีมือของมอญที่สร้างไว้แต่เดิม
ยังคงเหลืออยู่ แต่เพียงฐานทักษิณเท่านั้น ส่วนบนขึ้นไปเป็นพระเจดีย์แบบไทย ทำเป็น
รูปย่อเหลี่ยมไม้สิบสอง ต่อมาถึง พ.ศ. 2500 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีบัญชา
ให้จัดการบูรณะซ่อมแซมพระเจดีย์กุเขาทองอีกครั้งหนึ่ง และทำลูกแก้วด้วยทองคำ
หนัก 2,500 กรัม ประดับไว้บนยอดพระเจดีย์ อันหมายความว่า ได้รับการบูรณะเมื่อ
พ.ศ. 2500 หรือ 25 พุทธศตวรรษ และหลังจากนั้นมาประมาณ 5 ปีเศษ คือ พ.ศ.
2505 ได้มีคนร้ายลักลูกแก้วทองคำบนยอดพระเจดีย์ดังกล่าวไป

วัดสุวรรณคาราราม

เป็นอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลหอรบตันไชย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา เดิมชื่อ "วัดทอง" เป็นวัดโบราณ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก
แห่งราชวงศ์จักรี ทรงสร้างกรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราชทรงราชย์แล้ว โปรดให้ปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งอาราม โปรดให้ช่างเขียนภาพเทพชุมนุมไว้
ที่ผนังพระอุโบสถตอนบน ส่วนตอนล่างเขียนเรื่องพระเวสสันดรชาดก เตมิชาดก และ
สุวรรณสามชาดก ไว้รอบพระอุโบสถ ทางผนังประตูด้านหน้าเขียนเป็นภาพพระพุทธรูป
ปางมารวิชัย ต่อมาในรัชกาลที่ 2 โปรดให้สร้างศาลาการเปรียญเพิ่มเติมขึ้นอีกหลังหนึ่ง
แต่ยังไม่สำเร็จ รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างต่อ ในรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ได้ทรงสร้าง
พระเจดีย์และพระวิหารเพิ่มเติมแต่ไม่สำเร็จ รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างต่อจนสำเร็จบริบูรณ์

ในรัชกาลนี้ ได้ทรงปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิสงฆ์ด้วย รัชกาล
ที่ 6 โปรดให้เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาพระอุโบสถและพระวิหารเสียใหม่เป็นกระเบื้อง
เคลือบ รัชกาลที่ 7 โปรดให้พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) เขียนภาพ
พระราชพงศาวดารตอนสำคัญ ๆ ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ที่ผนังพระวิหาร
สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2474 เช่น ภาพสงครามยุทธหัตถี เป็นต้น รัชกาลที่ 8 และ
รัชกาลปัจจุบันได้ทรงมาปฏิสังขรณ์วัดนี้ทุกองค์ นับว่าวัดสุวรณคารารามเป็นวัดของ
ราชวงศ์จักรีตลอดมา

หลวงพอมงคลบิดร

หลวงพอมงคลบิดร เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ลงรักปิด
ทอง ก่ออิฐเป็นแกน หน้าตักกว้าง 4 วาเศษ เป็นพระพุทธรูปหล่อองค์เดียวในประเทศไทย
ประดิษฐานอยู่ ณ วิหารหลวง ในบริเวณพระราชวังโบราณด้านทิศตะวันตก สันนิษฐานว่า
สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ราวแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เดิมประดิษฐาน
อยู่ทางทิศตะวันออกของพระราชวังหลวง สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมโปรดให้ซ่อมมาไว้
ทางด้านทิศตะวันตก ให้สร้างมณฑปขึ้นครอบไว้ ใน พ.ศ. 2146 ต่อมา พ.ศ. 2246
ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเสือ ยอดมณฑปต้องอสุญชาติ ไฟไหม้เครื่องบนมณฑปหักพังลงมา
ต้องพระเศียรหัก สมเด็จพระเจ้าเสือโปรดให้แปลงมณฑปเป็นวิหาร แล้วซ่อมพระเศียร
พระพุทธรูปใหม่ ในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงบูรณะปฏิสังขรณ์อีก เมื่อเสียกรุง
ศรีอยุธยาครั้งสุดท้าย วิหารและพระพุทธรูปถูกไฟไหม้ เครื่องบนวิหารหักพังลงมาต้อง
พระเมาฬีและพระกรข้างขวาหัก สมัยพระยาโบราณราชธานินทร์ สมุหเทศาภิบาลมณฑล
อยุธยา ได้จัดการซ่อมแซม ต่อมาในปี พ.ศ. 2499 ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหารและองค์
พระพุทธรูปเสียใหม่ ได้สำเร็จเรียบร้อยดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อ ปี พ.ศ. 2518
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระเจ้าลูกยาเธอ
ทั้ง 2 พระองค์ ได้เสด็จมาขอมอฟ้าพระวิหาร

กุ่มขุนแผน

เป็นรูปเรือนไทยทรงโบราณมีอยู่ 5 หลัง อยู่กลางสระทางทิศใต้ของ
พระวิหารพระมงคลบพิตร หันหน้าสู่ถนนศรีสรรเพชญ์ และถนนป่าตองในตำบลประตูชัย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา โดยมีจำนวนเรือนแต่ละหลังดังนี้

เรือนหลังใหญ่ด้านทิศตะวันตก	เรียก หอใหญ่
เรือนหลังใต้	เรียก หอขวา
เรือนหลังเหนือ	เรียก หอซ้าย
เรือนโถงหลังกลางสามเรือน	เรียก หอกลาง
เรือนเล็กหลังหน้า	เรียก หอน้ำหรือหอนั่ง

มีบันไดขึ้นลงด้านหน้า 2 บันได เรือนไทยหลังนี้เดิมเป็นบ้านพัก
ข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งปลูกอยู่ที่ตำบลนักสะพานเกลือ เกาะลอย ตำบลหัวรอ เมื่อ พ.ศ.
2483 ทางราชการได้ย้ายมาปลูกใหม่ ณ ที่ดังกล่าว และให้ชื่อว่า "กุ่มขุนแผน" แต่
มิได้มุ่งหมายสร้างให้เป็นอนุสรณ์แก่ขุนแผนในวรรณคดีแต่อย่างใด ความประสงค์ที่แท้จริง
สร้างไว้เพื่อคนรุ่นหลังได้เห็นและได้ศึกษารูปแบบไทยในชนบทสมัยโบราณ ว่ามีรูปทรง
เป็นอย่างไร จะเห็นว่าสมัยก่อนนิยมจัดบ้านอย่างไร เช่น เรือนเอก เรือนโท
หอพระ หอนั่ง กรั้วไฟ และรูปบ้านไทยโบราณแบบนี้ในวันแต่จะหมดไป ต่อไปอาจหา
ดูได้จาก

พระที่นั่งเพ็ญด

พระที่นั่งเพ็ญด หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า "เพ็ญดคล้องช้าง"
ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ริมแม่น้ำลพบุรี ในตำบลสวนพริก
อำเภอพระนครศรีอยุธยา คำว่า "เพ็ญด" แปลว่า "คล้องสำหรับจับช้าง" ลักษณะของ
เพ็ญดเป็นคอกล้อมด้วยซุงทั้งต้น มีปีกกาเป็นรั้วแยกออกไปทั้งสองข้าง ๆ ละหลายเส้น
ทางด้านทิศตะวันออก และตะวันตกของเพ็ญดมีประตูปิดเปิดได้ ทำด้วยซุงต้นใหญ่ เรียก
ว่า ประตูโถงเตง เป็นที่สำหรับคล้องช้างเข้าเพ็ญด และตอนช้างออกจากเพ็ญด

รอบดอกเพนียดก่อเป็นกำแพงดินประกอบอิฐสูงเสมอยอดเสาเพนียด กว้างประมาณ 8 ฟุต สำหรับคนขึ้นไปดูเวลามีการคล้องช้าง ตรงกึ่งกลางเพนียดมีหอสูง เรียกว่า หอพระพิมพ์เนศวร ทางด้านตะวันตกของเพนียดยกพื้นสูงขึ้นใช้เป็นที่ตั้งพระที่นั่งเพนียด ซึ่งเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ เวลาเสด็จมาทรงจับช้างที่เพนียดนี้ เพนียดใช้เป็น สถานที่สำหรับจับช้างหรือคล้องช้าง ซึ่งการจับช้างหรือคล้องนี้มีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ จะจับช้างไว้ใช้ราชการ เช่น เป็นช้างศึก ช้างทรงและช้างใช้การอื่น ๆ อีก เพราะ ในสมัยก่อนช้างเป็นกำลังสำคัญในสงคราม อีกทั้งพระเจ้าอยู่หัวยังใช้ช้างเป็นราชพาหนะ ในการทรงออกศึกษา และทรงในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น เสด็จพระนคร เป็นต้น การจับช้างนั้นนอกจากจะได้ประโยชน์ในการจับช้างไว้ใช้แล้ว ยังเป็นกีฬาที่น่าดูอย่าง หวาดเสียวตื่นเต้นมาก เพราะจะได้เห็นการต่อสู้กันระหว่างช้างต่อกับช้างเถื่อน ที่จะต้องสู้กันไม่ให้เจ้าพนักงานทำอะไรได้สะดวกตามความประสงค์ การจับช้างเพนียดจะ เลิกเสียเมื่อปลายรัชกาลที่ 5 นี้เอง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

ตั้งอยู่ริมถนนขุนเมืองใจ ตำบลประตูไชย ใกล้ศาลากลางจังหวัด พระนครหรืออยุธยาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 400 เมตร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2502 โดยใช้เงินซึ่งได้จากประชาชนบริจาคโดยขอรับพระพิมพ์ซึ่งค้นพบในกรุ พระปรมาภิไธยพระบรมมหาราชวังเป็นของสมนาคุณ เป็นจำนวนเงินทั้งหมด 3,461,938 บาท 22 สตางค์ กรมศิลปากรจึงได้นำเงินจำนวนนี้มาดำเนินการก่อสร้าง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ พร้อมด้วยขานพักเจ้าหน้าที่และสถานที่ดำรงภูมิจำปูลาน กับบริเวณขึ้นสำเร็จเรียบร้อย เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2513 และเพื่ออุทิศถวาย ถวาย เป็นอนุสรณ์แด่พระบรมราชาธิราชที่ 2 เจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสาม พระยา เป็นสถานที่เก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสมบัติโบราณล้ำค่า ดังเช่น ชิ้นส่วนของตึกสามพระยา เป็นที่ตั้งแสดงพระเศียรพระพุทธรูปสำริดขนาดใหญ่ ที่ได้อามาจากวัดธรรมนิกราช พร้อมด้วยพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ อีกหลายองค์ เครื่องไม

จำหลักลายทรงกรงศรีอยุธยา มีทั้งประตู โปสถ์และหน้าบันซึ่งเป็นงานฝีมือที่มีค่ามาก ในตู้กระจกแสดงพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ที่ขุดพบ ในกรุวัดมหาธาตุ เช่น สมัยอู่ทอง สุโขทัย เป็นต้น มีห้องแสดงพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดพบ ณ กรุวัดมหาธาตุ เครื่องทอง ราชูปโภค อันขุดพบจากกรุวัดราชบูรณะ และยังมีการแสดงเครื่องถ้วยเบญจรงค์และ ถ้วยเขียนสีในสมัยกรุงศรีอยุธยาลักษณะต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา เปิดให้ประชาชนเข้าชมในวันพุธ พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ (เว้นวันจันทร์ อังคาร กับวันหยุดตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี) ตั้งแต่ 9.00 น. ถึง 16.00 น. เฉพาะ วันเสาร์ อาทิตย์ ต้องเสียค่าธรรมเนียมการเข้าชมคนละ 2 บาท

3. สาขากีฬาและนันทนาการ ศึกษา

3.1 การละเล่นพื้นเมือง ได้แก่

เพลงเรือ

เป็นการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสุพรรณบุรี ซึ่งการเล่นเพลงเรือนี้มีประวัติว่านิยมเล่นมาแต่โบราณกาล ตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี ดังมีหลักฐานปรากฏว่ามีการเล่นเพลงเรือในเพลงยาว สมัยกรุงศรีอยุธยา (อ้างอิงจาก ประเทือง กล้ายสุบรรณ 2522 : 65) ตอนหนึ่งว่า

พวกผู้ชายกรุ่มกริมยิ้มย่อง	หมตองสองไหลเข้าไหลหลัง
หัดดอกไม้กรายกริดคี่นี้คัง	บ้างก็ตั้งทวนกร้องเพลงเรือ

การเล่นเพลงเรือเป็นการเล่นที่ให้ความรื่นเริงเบิกบานของชาวบ้าน หลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานตามฤดูกาล ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นการแสดงปฏิภาณในศิลปะทางวรรณคดี อีกทั้งยังเป็นโอกาสพบปะกันระหว่างหนุ่มสาว เนื่องจากในสมัยก่อนหนุ่มสาวจะพบปะพูดคุยกันได้นั้นมีโอกาสน้อย เมื่อมีโอกาสดูพบกันหนุ่ม ๆ จึงถือโอกาสเกี้ยวพาราสี และสาว ๆ ก็จะกล่าวตอบโต้กันอย่างสนุกสนาน

การเล่นเพลงเรื่อนั้นเนื่องจากต้องอาศัยเรือและน้ำ เป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นจึงนิยมเล่นกันในฤดูกาลน้ำหลาก โดยเฉพาะเดือน 11 ถึงเดือน 12 ซึ่งเป็นฤดูกาลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ถอยกระทง งานนมัสการพระตามวัดสำคัญต่าง ๆ ประจำปี สันนิษฐานว่า (อ้างจาก สุพรรณ พุทธะวัน 2520 : 93) การเล่นเพลงเรือกจะสืบเนื่องมาจากการเล่นสักวา แต่การเล่นสักวานั้นคงจะไม่ค่อยสนุก ครึกครื้นและทันอกทันใจผู้ฟัง การเล่นจึงเปลี่ยนแปลงมาเป็นเพลงเรื่อซึ่งมีความสนุก ครึกครื้นดีกว่า การเล่นเพลงเรื่อนี้จะเล่นในเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ได้ เรือที่ใช้เล่นเรือเพลงใช้เรือมาด กราบหนึ่งนั่งได้ประมาณ 10 คน ในแต่ละลำจะต้องมีพ่อเพลง แม่เพลงอยู่ด้วย ลักษณะบทกลอนที่ร้องนิยมใช้กลอนหัวเดียว (กลอนที่มีลักษณะสัมผัสของ ท้ายวรรคลงเสียงเดียวกันตลอดทั้งเพลง) จะร้องว่าไปสักก็กลอนก็ได้ไม่บังคับ เครื่องดนตรีที่ใช้ให้จังหวะก็ได้แก่ ฉิ่งและกรับ ทำนองเพลงเรื่อจะร้องว่า "เอ้อ เออ เอ้อ เออ" และเมื่อร้องจบแล้วลูกคู่จะรับว่า "ฮ่าฮั เอ๊ยบ ๆ นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย ฮ่าฮั เอ๊ยบ ๆ" จำนวนลูกคู่มีอย่างน้อย 4 - 5 คน ถ้ายิ่งมากยิ่งครึกครื้นมาก วิธีร้องรับของลูกคู่จะไม่มีการตบมือ ลักษณะบทร้องจะประกอบ ด้วยบทปลอบ หรือเกริ่น บทประ บทผูกรัก บทลู่ขอ บทลักพาพานี้ บทชิงสุ บทตีหมาคว่ำ และบทจาก

ตัวอย่างเพลงเรื่อ

(บทผูกรัก) ฮ. พืมไซ้ นายพราน ที่จะมาพานให้หญิงชั้ว รักกับพี่แล้วแม่อย่ากลัว...
ขวัญใจพี่อยู่คนเดียว แสนจะเปลี่ยนเวิก ก็ครองพี่ก็ไม่มี... เสียเมื่อไร
อยุธยา, พาวี, บ้านหมี่, หนองโดน พี่เที่ยวหาเสียจนทุกถิ่น...ที่ไป
เมืองสิงห์เมืองสั่น เมืองสุพรรณบุรี อ่างทองลาดพลี...พี่ก็ไป จะหา
เมียงามมาเดินตามกัน หาเมียก็สักคน...ก็ไม่ได้
วันนี้เป็นบุญ ผลคุณแต่ก่อนมาเจอ น้องที่สวนอัมพร...ตื่นใจ พอเห็น
ภาพใจพี่ับเขียวนะหล่อน หงวนตา กันจน เพร็ดพราย โอ้แม่หวานสนิท

แม่สำเนียงเสนาะ วันนี้จำเพราะเป็นบุญ... เสียนี้กระไร
 แม่จามขนง จามเนตร แม่จามเกศ จามกร แม่จามแ่งจามงอน...
 แม่จามไค แม่จามจิว จามข้าง จามตาง จามปาก แม่พิศดูหน้าผาก
 เห็นแล้วพี่เสียใจ ถ้าได้ออย่างนี้สักคน ถึงจะจนก็ช่าง พี่จะพาแม่
 สอวต ไปให้ไกล แม่อย่าทุกข์ไปเลย แม่คอยเถยต้นตำ พี่ไม่พาให้
 ระกำ... ข้าใจ พี่จะเอาไหมเล่า น้องจะเอาไหมเล่าหนอ
 พี่จะไคไปสู่อ... เอาไหม จะเอาแต่แม่ ไปสู่อ ให้ถึงแม่ถึงพ่อ...
 ไม้เป็นไร จะเรียกเอาเงินสักกึ่งกอง จะเรียกเอาทอง... สักสอง
 กระบาย

(ลง)

พอไหนด... ตัดสิน... อย่าให้พี่สิ้นหัวใจ... ถ้าไคน้องเป็นเมีย...
 จะตลอดเกลียอยู่ไกล... ถึงจะตายบนตัก พี่จะไม่ผลักให้ใคร จริง ๆ
 นะแม่นายเพลงเอ๋ย...

เพลง เกี้ยวข้าว

เพลง เกี้ยวข้าว เป็นเพลงที่สำหรับร้องกันในขณะลงแขก เกี้ยวข้าว
 เนื่องจากการทำนาเป็นอาชีพหลักของไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว เพลงเกี้ยวข้าวจึง
 เกิดมีมานานแล้วเช่นกัน โดยปกติชาวนาจะเริ่มลงมือทำการไถหว่านปักดำข้าวในราว
 เดือนพฤษภาคม และมีฤดูฝนจึงเป็นฤดูฝน และจะเริ่มเก็บเกี่ยวประมาณเดือนมกราคม
 และกุมภาพันธ์ การเก็บเกี่ยวถ้าไม่รีบทำย่อมจะเกิดความเสียหายได้ จึงต้องเรียกคน
 มาช่วยกัน ซึ่งเรียกว่า "ลงแขก" เมื่อมีคนมาช่วยงานมากในขณะทำงานหรือขณะ
 หยุตพักผ่อน จึงเกิดการเล่านเพลงเกี้ยวข้าวขึ้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน กับความ
 เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เพลงเกี้ยวข้าวนี้นิยมเล่นเฉพาะในฤดูเกี้ยวข้าวเท่านั้น และมัก
 เล่นกันในขณะกำลังเกี้ยวข้าว คำร้องมักจะมีใจความไต่ถามถึงการทำนาและเกี้ยวพาราสี
 กัน ดังนั้นสิ่งที่ได้รับนอกเหนือจากความสนุกสนานแล้ว ยังเกิดประโยชน์ในการปลูกฝัง
 ความสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้านในอาชีพเดียวกัน การสมาคมระหว่างชายหญิงตลอดจน

ทำให้เกิดนิสัยรักในทางภาพย์ กลอน ฝึกให้เป็นคนเฉลียวฉลาดและมีไหวพริบ

สถานที่เล่นเพลงเกี้ยวข้าวก็อยู่ในท้องนา หรือลานหน้าโรงนา การ
แต่งกแต่งแบบพื้นเมือง วิธีเล่นก็แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ฝ่ายละ
ก็เล่นก็ได้ไม่จำกัด แต่โดยปกติจะเป็นฝ่ายละ 5 - 6 คน แต่ละฝ่ายมีหัวหน้าหนึ่งคน
เรียกว่า "พ่อเพลง" กับ "แม่เพลง" ผู้เล่นทุกคนถือเกี้ยวมือหนึ่ง กำคันข้าวมือหนึ่ง
ก่อนจะเล่นพ่อเพลงและแม่เพลงจะต้องวาทไหวทรวงก่อน โดยพ่อเพลงจะเป็นผู้เริ่มแล้ว
ตามด้วยแม่เพลงร้องไหวทรวงบาง

ตัวอย่างเพลงเกี้ยวข้าว

ชะเอ็ง เริง เริง ชะเอ็ง เริง เริง	เอาเฮ เอาเฮ เอาเฮ ๆ
แซกกาสาที่มากสาย	หงว้างควายพะรุงพะรัง
ชี้อื่อเพื่อออกหนา	ไอสรอยระยาตามมาข้างหลัง (ซ้ำ)
พี่ชี้อื่อทุยลุยยัง	ไปกระตังนาเออ เอ็ง เอย นาเออ - (ซ้ำย้อนตน)

ชะเอ็ง เริง เริง ชะเอ็ง เริง เริง	เอาเฮ เอาเฮ เอาเฮ
เกี้ยวข้าวอยู่ข้างทาง	เห็นสายระยางเป็นเชือกชัก
พี่ขอถามน้องสาว	ว่าทำข้าวเบาหรือว่าทำข้าวหนัก (ซ้ำ)
ขวยยิ้มเกี้ยวเกี้ยวสักพัก	แม่คนที่รักกันเออ เอ็ง เอย กันเออ (ซ้ำย้อนตน)

ชะเอ็ง เริง เริง ชะเอ็ง เริง เริง	เอาเฮ เอาเฮ เอาเฮ ๆ
มาเกิดหนาแม่มา	แม่คุณจะข้าวอยู่สามเปลี่ยา (ซ้ำ)
แม่มาผสมคมเกี้ยว	กันสักกะเกี้ยวเกิดเออ เอ็ง เริง เกิดเออ (ซ้ำย้อนตน)

ชะเอ็ง เริง เริง ชะเอ็ง เริง เริง	เอาเฮ เอาเฮ เอาเฮ ๆ
มาเกิดหนาแม่มา	แม่คุณจะข้าวอยู่เห็นคหยัง (ซ้ำ)
มาว่าวมาวอยกับข้อยบาง	แม่สาวกำลังชมเออ เอ็ง เริง ชมเออ (ซ้ำย้อนตน)

เพลงฉ่อย

เพลงฉ่อยเป็นการเล่นพื้นเมืองที่ดัดแปลงขึ้นภายหลัง มนตรี ตราโมท (มนตรี ตราโมท 2497 : 61) กล่าวว่า "เมื่อนักเพลงเห็นว่าเพลงปรบไค้ และ เพลงโคราชไม่ค่อยทันอกทันใจ หรือว่ากันไค้ความมากอย่างเพลงเรือ จึงดัดแปลงเกิด เป็นเพลงฉ่อยขึ้น โดยใช้กลอนอย่าง เพลงโคราช เป็นบทไหว้ครู และเกริ่นก่อนว่าแก้กัน ใช้กลอนหัวเดียวอย่าง กลอนเพลงเรือ ใช้ตบมือประกอบจังหวะอย่าง เพลงปรบไค้ วิธี เล่นบางครั้งยืนล้อมวงเล่น มีพ่อเพลงกับแม่เพลงอยู่หัวแถว ลูกคู่ยืนถัดมา เรียกว่า คอสอง กอสามความลำดัย ขณะที่ร้องจะขยับเท้าเดินช้า ๆ หมุนเป็นวงไปรอบ ๆ และ จากลักษณะการเล่นเช่นนี้เอง บางครั้งจึงมีผู้เรียกเพลงฉ่อยว่า "เพลงวง"

เพลงฉ่อยเป็นเพลงร้องเกี่ยวกับพาราสิโตตอบกันระหว่างหนุ่มสาว นิยมเล่นกันในงานเทศกาล หรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ การเล่นจะร้องโต้ตอบกันด้วย ดารมคมคาย มีการใช้ถ้อยคำมีความหมายสองแง่สองง่ามอย่างมีอารมณ์ขัน นอกจาก ร้องโต้ตอบเกี่ยวกับพาราสิแล้ว ยังมีการผูกเป็นเรื่องสมมติเล่น เกี่ยวกับ กู๋ซ้อ ลักหาพานี่ ช่มป่า ชิงคู่ เป็นต้น

การร้องจะขึ้นต้นด้วยเสียงเอื้อนว่า "โอ้ง... โง้ง... โงย... ละโอ้ง... โง้ง... โงย" แล้วพ่อเพลงหรือแม่เพลงจะร้องทีละสองวรรค จบแล้ว ลูกคู่จะร้องต่อโดยนำความวรรคสุดท้ายตรงหนึ่ง ลูกคู่มีหน้าที่คอยปรบมือเป็นจังหวะ และ คอยช่วยเหลือรับช่วยสอดเพลงให้พ่อเพลงแม่เพลง เวลาสอดเขาจะสอดตรงวรรคหลัง ว่า "หนอยแม่ หรือชาฉ่าชา" อะไรก็ตามที่จะเป็นเสียงกระตุ่งให้ลูกคู่กริกรีน ไม่ปล่อยให้ เพลงเงียบเชียบ เมื่อพ่อเพลงหรือแม่เพลงร้องจบก็จะคอยรับว่า "เอชา... ชา... ฉ่าชา หนอยแม่... และถ้าพ่อเพลง หรือแม่เพลงต้องการจะเปลี่ยนเรื่องหรือบทลูกคู่ก็จะรับด้วย "ส่วยเฮย ช่างน่ารักจริง"

ตัวอย่างเพลงฉ่อย

เพลงขมลก

ธรรมเนียมเข้าป่า กตองขมลก ถ้าแมนเข้ารกขมิ้น ผมจะเป็นคนชี้ให้พวก
ท่านกอยฉม ไปตามแนวพนมพนาลัย (ลง)

ไปตามแนวพนมพนาลัย โนนกเหือกชะง่อน มันแยกหงอนชะงอก ชูหัวชก ก
โนนเห็นไหม โนนกกระเด็น เต็นท์อยู่ต่อมะตูม หัวโตเป็นตุ่มเท่าลูกใต้ โนนก
กาเหว่า มันบินพา มาเจอต้นหว้า เมื่อตะวันบ่ายวายเสียไฉน เสียตายลูกหว้า เมื่อ
กาเหว่าไม่มาหว้าก็ไม่วาย เพิ่งจะวายไปเสียเมื่อวาน หว้ากำลังจะหวานก็มาวาย
วายเสียไฉน เสียตายลูกเขน กาเหว่าเลยไม่ได้เล่นกะเขาสักใบ (ลง)

ลิเก

ในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ 5 ชาวมลายูได้นำการละเล่นชนิดหนึ่งเข้ามา
แสดงในกรุงเทพ การแสดงมีคนที่กลองรำมะนาหลายคน พร้อมด้วยเครื่องประกอบจังหวะ
หนึ่งลุ่มกันเป็นวง ปากเครื่องเพลงเป็นภาษามลายู คำว่าลิเกน่าจะมาจากคำในภาษามลายู
คือคำว่า ดิเกร ซึ่งแปลว่าขับร้อง แต่เดิมเป็นการสวดบูชาพระในทางศาสนาของพวก
แขกอิสลาม ภายหลังเพี้ยนเสียงไปเป็นลิเก หรือเยเก การเล่นสวดและตีรำมะนานั้น
ต่อมาได้มีผู้คิดดัดแปลงไปเป็นทำนองอย่างละคอน แต่เพื่อให้คนชอบดูมากจึงมักเล่น
ไปทางข้างตลกคะนองให้ขบขัน และให้เร้าหัวใจคนดู กับแต่งตัวให้สวยงามตาคนและ
ขับเลกน้อย เล่นเจรจา ตลกคะนองเป็นพื้น การเล่นลิเกแบ่งเป็น

1. ลิเกบันตน
2. ลิเกลูกบท
3. ลิเกทรงเครื่อง

การแสดงมีดังนี้

1. วิธีแสดง ก่อนดำเนินเรื่องจะมีการบรรเลงเพลง โหมโรง ซึ่ง
เรียกว่า โหมโรง 3 ลา แล้วมีการไหว้ครู เสร็จแล้วจะมีการออกแขก เมื่อจบก็แสดง

ตามเรื่องทันที ในปัจจุบันได้มีการลดการรำลง จนบางครั้งแทบจะไม่มีการรำเลย เมื่อ
ปีทศวรรษเพลงเพลงเชิดก็เดินเข้ามาไปเลย ๆ มีน้อยขณะที่ยังยึดถือศิลปะการรำอยู่

2. ผู้แสดง เดิมใช้ชายล้วน ต่อมาเริ่มให้ผู้หญิงแสดงในสมัยนาย
ดอกกิน เลือ่งง่า และการแสดงที่ใช้ชายจริงหญิงแท้ตามท้องเรื่องจะเริ่มโดยคณะหอมหวล
นาถศิริ เป็นคณะแรก ผู้แสดงก็จะต้องมีปฏิภาณกว้างขวางมาก เพราะการร้องเพลง
หรือการร้องดำเนินเรื่องไม่มีการบอกบทเลย ก่อนแสดงหัวหน้าคณะจะเล่าเรื่องให้ฟัง
ก่อน ผู้แสดงจะต้องคิดหาทางบทหรือและบทเจรจาด้วยตนเองทั้งสิ้น เพราะไม่มีบท
เขียนไว้ ผู้แสดงก็จะต้องเป็นผู้สามารถในการถนัดกลอนสวดได้เก่ง และต้องรำเก่ง
อีกด้วย

3. เพลงและดนตรี เพลงสำหรับดำเนินเรื่องใช้เพลงหงส์ทองชั้น
เดียว ต่อมา ดอกกิน เลือ่งง่า นักแสดงก็เคยมีชื่อเสียงได้ดัดแปลงเพลงมอญครวญของ
ลิเกบันตนที่ใช้กับบทโศก มาเป็นเพลงแสดงความรักด้วย เรียกว่าเพลง "รานีเกลิง"
ดังเช่นแมกลิเก้ร้อง "รานีเกลิง" เป็นพื้น ๆ เสมอ ดนตรีประกอบการแสดงใช้
ปี่พาทย์ จะเป็นขนาดใดขึ้นอยู่กับฐานะของงานนั้น มีทั้งเครื่องห้า เครื่องคู่หรือเครื่องใหญ่
แต่ต้องมีเครื่องหนึ่งประเภทต่าง ๆ สำหรับใช้ "ออกภาษา"

4. เรื่องที่แสดง เดิมนิยมใช้เรื่องจากละครหรือละครใน หรือ
เรื่องพงศาวดารชาติต่าง ๆ เช่น สามก๊ก ในระยะต่อมาเจ้าของคณะลิเกมักแต่งเรื่อง
ขึ้นเอง ให้พิสดารออกไป ปัจจุบันได้มีการนำเรื่องจากนวนิยายมาแสดงลิเก

5. การแต่งกาย เดิมผู้แสดงมักแต่งตัวประดับเครื่องทรงต่าง ๆ
เลียนแบบกะทรี ซึ่งเรียกว่าลิเกทรงเครื่อง ในปัจจุบันคำครองชีพสูงขึ้น จึงตัดและ
ดัดแปลงให้ง่ายและสะดวกกว่าเดิม เช่น ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอขวางมาลัย
เป็นต้น เครื่องแต่งกายที่นับว่าแปลกกว่าการแสดงอื่น ๆ และนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของ
ลิเกคือการสวมถุงเท้ายาวสีขาวแทนการปิดน่องอย่างละคร แต่ไม่สวมรองเท้า ส่วนตัวโง่
ก็สวมถุงเท้าสีดำ แต่ไม่สวมรองเท้า

6. สถานที่แสดง แสดงได้ทุกที่มีบริเวณกว้างขวางพอ เช่น บริเวณ
วัด สนามกว้าง ๆ ตลาด โดยการปลูกเป็นเพิงสูงระดับสายตา มีขนาดใหญ่พอที่จะบรรจุ
คณะลิเกได้พอ คานหน้าใช้ เป็นเวทีสำหรับแสดง คานหลังใช้เป็นที่พักผู้แสดง

ตัวอย่างบทรองลิเก

(รานีเกลิง)	เมื่อยามอรุณรุ่งตรู	ดูเหว่าภูษันเกื้อ
	ไถ่แก้วขันชานระเมอ	อาทิตยเฝอยส่องหลา
	น้ำค้างพรหมลมพัด	เมื่อธรรมชาติดิยามเช้า
	หมตราตรีประดับดาว	หมตรอนหนาว แลหนาว
	โฉมแม่หญิง เทพี	เมื่อแต่งอินทรีย์เสร็จสับ
	ชมวคมายสวดยระยับ	เตรียมประทับรับท่า
	ปางสนมใหญ่เนอย	เขาก้อยเขาเฝ้า
	สุดดีจอมท้าว	ประสาขาวท้าวหลา
	ดั่งสถิตทรงกลด	บนราชรถเวช้ายันต์
	นางงามเหมือนดวงจันทร์	ที่เฝ้าขยันส่องหลา
	(แปลงรัศมีโชติช่วง	ท่ามกลางดวงคารา)

ลำตัด

ลำตัด เป็นการละเล่นที่สืบเนื่องมาจากลิเก หรือดิเกร์ ของมลายูสาขา
หนึ่ง ที่เรียกว่า "ละกูเยา" วิธีแสดงละกูเยานี้ แรกเริ่มทีเดียวเริ่มด้วยผู้ที่รำมะนา
หลาย ๆ คน ซึ่งเป็นนักร้องด้วย ออกมาต้วง ร่วมเป็นวงเดียวกัน ดิรำมะนาโหมโรง
ด้วยเพลงรำมะนาล้วน ๆ ก่อน ต่อจากนั้นผู้เป็นต้นบทจะนำร้องของตนเพลงใด เพลงหนึ่ง
ซึ่งเป็นภาษาแขกอันเป็นบทรองสร้อยสำหรับลูกคู่รับขึ้นก่อน แล้วบรรดาผู้ที่รำมะนาใน
วงนั้นร้องตามอีก 2 เที่ยว ต้นบทจึงแยกออกร้องเป็นใจความสั้น ๆ และลูกคู่ก็ร้องรับยืนอยู่
ในทำนองเดิมนี้ตลอดไปนานพอสมควร แล้วต้นบทก็เปลี่ยนแปลงต่อไปตามลำดับ ผู้ร้อง

คียบทนนจะมีก็คนและผลัดเปลี่ยนกันอย่างไรก็ได้ บางทีผลัดกันร้องเป็นต้นบทเรียงลำตัด
ไปท่วงก็มี ถ้อยคำร้องนั้นภายหลังแทรกคำไทยเข้าไปมาก เหลือภาษาแขกไว้แต่คำที่
ถูกกรูรับ จนกระทั่งต่อมาร้องเป็นคำไทยทั้งหมด แยกออกได้เป็น 2 ชนิด ชนิดหนึ่งว่ากล่าว
กันให้เสียหาย เพื่อให้อีกฝ่ายกล่าวแก้ อีกชนิดหนึ่งเป็นการสอบถามความรู้กัน เดิมเรียกลิเก
ลำตัด ต่อมาภายหลังเรียกสั้นเข้าเหลือลำตัด แรก ๆ ที่มีลำตัดเกิดขึ้น ใช้ผู้ชายแสดง
ล้วน ๆ ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นไปมีทั้งหญิงและชาย การเล่นลำตัดนั้นผู้ที่จะเป็นต้นบทต้อง
มีฝีปากคม ปฏิภาณไวและโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีการประชันกันระหว่างวง เพื่อเอาแพ้
เอาชนะกัน แต่คำร้องที่ใช้ในการเล่นลำตัดมักจะค่อนข้างตลกและหยาบโลนสักหน่อย
ในกรณีที่เป็นการแสดงทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าเป็นงานที่ระลึกในวันสำคัญต่าง ๆ หรืองาน
อวยพร ก็อาจจะเป็นไปโดยสุภาพ อย่างไรก็ตามการเล่นพื้นเมืองประเภทนี้ยังเป็นที่
นิยมกันอยู่มาก

ตัวอย่างบทร้องลำตัด

สร้อย สาลิกา โผมาทางไหนแน่ ชายตาคอยแล แล ๆ เฝ้าแต่แลทุกคน

กร ประนมกมล กลาชาพเจ้าจะสนอง

ทุกสร้อยรอยกร องตามท่อนอง นุสนธ์

อย่าก่อนเถาะเยาะฉิ่นเธอทุกทวนจันทรี

ใช่เชียวชาญศาลคดีเชิงว่าที่นิพนธ์

จะฟังคำสัมผัสยัง เขินขัดคำขาน

อักษรจะไม่ฉานไม่เชียวชาญเหตุผล

ถกถร่อนแสงหรือจะแข่งระวีวรรณ

รที่มีลีลสรไม่เทียมทันพระสุริยน

เหมือนข้าเจ้าเบาสติเฟื่องเริ่มรนาฏศาสตร์

ไม่งามเรียบเนียนขาดยังเรียรดกหลั่น

เฟื่องจะผ่านการศึกษา เออ...เออ...สติปัญญายัง ใจเขลา

ยังไม่รู้หนักเบาเหมือนหนึ่งเหล่าขุน

สวัสดิ์มีแก้ท่านใดโปรดปรานชื่อ
 ถาขาดคบภพรองอาจช่วยประคองไว้สักหน
 ตัวข้าเล่าก็เพื่อนเหมือนคนเดือนขึ้นกรุง
 ไฉนเสียงปิ่นยืนสูงไปทั่วทุ่งน่าน
 ไม่นอยไคพบอบรมสมาคมชั้นสูง
 เดินไปไหนต้องให้เขาสูงยังหลงฝูงต้นถนน
 โปรดเมตตาอย่าพลักช่วยเป็นนัตุเทพ
 ขอพึ่งบุญอุ้นเกษพวงพระเดชพอรอดตน
 ผมเป็นคนชนบทรูปร่างส่วกาย
 แดกเปรี้ยว ๆ เทียงสาย ลำบากกายขัดสน
 จานเอนดูสุข.....เออเออ.....จะไม่ลืมบุญพการี
 ทุกทิวาราตรีขอสวัสดิ์ทุก ๆ คน

3.2 เพลงกล่อมเด็ก

เป็นวรรณคดีประเภทมุขปาฐะ ซึ่งน่าจะมีวิวัฒนาการมาจากการเล่านิทาน
 หรือนิยายให้เด็กฟังในเวลาอนอนนั่นเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน
 นอนหลับง่าย และอบอุ่นใจว่าขณะที่ตนนอนอยู่นั้นไม่ได้มีคนเฝ้าหวาดมีคนอื่นอยู่เป็นเพื่อน ทะนุ
 ถนอมอยู่อย่าง ๆ ด้วย เด็กจะหลับอย่างไม่ว่าเหวหรือวิตกกังวลสิ่งใดเลย แต่การกระทำ
 ดังกล่าวย่อมเป็นภาระที่จะต้องหาเรื่องมาเล่าสลับเปลี่ยนกันหลายเรื่องกว่าเด็กจะหลับ
 จึงมีผู้คิดนำเอาทำนองเพลงที่มีลีลาซ้ำ ๆ แทรกเข้าไปด้วย เพื่อความไพเราะและสร้าง
 บรรยากาศให้เกิดความสงบวังเวงชวนนอน ช่วยให้เกิดหลับง่ายขึ้น

เพลงกล่อมเด็กนั้นมักเกิดจากบุคคลที่เป็นชาวบ้านธรรมดาสามัญ มักเป็น
 ผู้มีการศึกษาน้อย เนื้อหาในการร้องนั้นบางครั้งก็อะไรก็ได้ร้องขึ้นมา ไม่เป็นเรื่องเป็น
 ราวอะไร บางครั้งก็มีสาระเป็นเรื่องราวแล้วก็จำกันต่อ ๆ มา เนื้อหาส่วนที่คล้าย ๆ
 กันก็คือ การรำพึงรำพันความรู้สึกของแม่ที่มีต่อลูก ลีลาของกลอนในการขับกล่อมมีสัมผัสกัน
 ในการขับร้อง แต่ไม่ถือเคร่งครัดเป็นแบบแผนนัก เป็นแบบกลอนชาวบ้านสัมผัสส่าย ๆ

เช่นนี้เหมือนกันทุกชาติทุกภาษา และเคยกล่อมกันมาอย่างไรก็กล่อมกันอย่างนั้นต่อไปเรื่อย ๆ จนบางเพลงร้องกันนานนับร้อย ๆ ปี รู้อยู่เรื่องในคำกล่อมนั้นบางไม่รู้อย่าง ก็จำมาขับร้องเป็นมรดกตกทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เพลง กล่อมเด็กในประเทศไทย มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไปตามภูมิประเทศ เช่น ภาคเหนือเรียกว่า "เพลงอือลูก" และมักมีคำนำหน้าเพลงว่าอือจายอือเสมอ ภาคใต้เรียกว่า "เพลงร้องเรือ" หรือ "เพลงซ่านอง" ที่เรียกว่าร้องเรือก็เพราะว่า เพลงที่ใช้ต่างแปลให้เด็กนอนนั้นมีรูปรางคล้ายเรือ ส่วนที่เรียกว่าซ่านองนั้นเพราะ "ซา" หรือ "ซ่า" แปลว่ากล่อมขวัญหรือสวด

คุณค่าของเพลงกล่อมเด็กนั้น พิจารณาได้ 2 ประการ (ประทีป คลายสุบรรณ 2514 : 4) คือ

1. ประโยชน์จากการนำไปใช้การได้โดยตรง คือให้เด็กเกิดความรู้สึกเพลิน ไม่อ่อนโยเยและหลับง่าย นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยหน่ายของผู้เลี้ยงดู เพราะผู้เลี้ยงดูได้เพลิดเพลินกับเสียงของตัวเอง หากผู้กล่อมมีความเข้าใจที่จะพูดออกมาอย่างนุ่มนวล เรื่องนั้นมาถูกขึ้นเป็นเพลง กล่อมเป็นการระบายความอัดอั้นตันใจของตนเองด้วย เหตุนี้เอง เนื้อร้องเพลงกล่อมเด็กจึงมีเนื้อหาหลายแนว เช่น ล้อเลียน เสียดสีสังคม อบรมสั่งสอน แสดงความรักใคร่ผูกพันระหว่างแม่กับลูก

2. เพลงกล่อมเด็กจัดว่าเป็นวรรณกรรมส่วนหนึ่ง คือสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม ความเชื่อถือ ค่านิยม และความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของคนโบราณอย่างเด่นชัด และส่วนใหญ่เป็นการแสดงให้เห็นออกมาอย่างตรง ๆ มิได้แฝงอยู่ให้ต้องการตีความแต่อย่างใด

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็ก

วัดโบสถ์

วัดเอษรัดโบสถ์

เจ้าขุนทองไปปลาน

มีต้นโตนดเจ็ดต้น

ปานฉะนี้ไม่เห็นมา

คดข้าวออกใส่ห่อ
เขากี่รำถามา
พี่เจ้ายังทิ้งไว้
เหลือแต่กระดูกแก้ว
ขุนศรีจะถือฉัตร
จะถือห้ายเรือหงส์

จะถือเรือออกไปหา
ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
ไม่มีใครจะไว้แหว
เมื่อยรักจะไปปลง
ยกกระบัตร์จะถือธง
ไปปลงศพของ โอแม่นา

(ประเทือง กล้ายสุบรรณ 2517 : 40)

เจ้าเนื้อละเอียด

เจ้าเนื้อละเอียดเอ๋ย
แม่มิให้เจ้าไปดู
มันกลิ้งเป็นบ้ายู
บุญชูเจ้าคนเคียวเอ๋ย

ช่างเข้าในเพนียด
ช่างพลายตกลำมัน
แม่ห้ามไว้มิให้ดู

(กุหลาบ มลลิกะมาส 2516 : 7)

เนื้ออ่อน

เนื้ออ่อนเอ๋ย
อาบนํ้าปอนขาว
สงวนนักจกเกยมือ
เนื้อเจ้าจะหมองศรี

แม่จะให้เจ้านอนเช้า
คืนแต่เช้าแม่กุดสุดที่รักเอ๋ย
แม่มิให้ใครตอง
ทองดีแม่มีคนเดียวเอ๋ย

(สังวาลย์ ศาลยาชีวิต (อ้างจาก ฆะอบ

โปษะภฤณะ และคณะ 2520 : 93)

3.3 นิทานชาวบ้าน

นิทานชาวบ้านเป็นเรื่องเล่าต่อ ๆ สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นทำนอง
มุขปาฐะ (เล่าด้วยปาก) มักเป็นเรื่องเหตุการณ์เดียวและเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียม-
ประเพณี ไซคลาง หรือคตินิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นพื้นบ้านของคนในท้องถิ่นนั้น

แม้ว่าจะเป็นเรื่องแปลกพิสดาร หรือพบวิสัยความเป็นจริงไปบ้างก็ตาม ก็ยังเชื่อมั่นว่า
เรื่องเล่านี้เกิดจริง เป็นจริง หรือมีเค้าความจริง มีตัวบุคคลจริง มีสถานที่จริงที่กำหนด
แน่นอน

ลักษณะของนิทานชาวนาน (กุหลาบ มลลิกะมาส 2516 : 99 - 100)

1. เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้ว ไม่ใช่
ร้อยกรอง

2. เล่ากันด้วยปากสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน แต่ต่อมาในระยะหลัง
เมื่อมีการเขียนเจริญขึ้น ก็อาจเขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เคยเล่าด้วยปากเปล่า

3. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมนั้นเป็นใคร อาจแต่ว่าเป็นของเก่า
สั่งมาจากผู้เล่าจึงเป็นบุคคลสำคัญในอดีตอีกคนหนึ่ง

จากนิทานชาวนานนั้นนอกจากจะได้ความเพลิดเพลินและสนุกสนานแล้ว
นิทานชาวนานบางเรื่องยังได้สอดแทรกความรู้ต่าง ๆ เช่น คำนานประวัติศาสตร์ โบราณคดี
เป็นต้น อีกทั้งยังให้ผู้อ่านคติสอนใจ สอนบางอย่างและอบรมด้านจริยธรรม

ตัวอย่างนิทานชาวนาน

ขุนแผนปราบกระต๊อง

ครั้งหนึ่งในสมัยอยุธยา มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อขุนแผน เป็นผู้กล้าหาญ ร่างกาย
บึกบึนแข็งแรงและสง่างาม วันหนึ่งเขานึกอยากจะไต่หลักศิมาทำดาบคู่มือสักเล่มหนึ่ง
เพราะขณะนั้นเขาเป็นทหาร ขุนแผนจึงออกเดินทางค้นหาหลักศิมา จนเขามาถึงตำบล
บ้านคำ อำเภอม่วงสามสิบจันทกาญจนบุรี ที่บ้านคำขุนแผนได้อาศัยอยู่กับท่านหมื่นหาญ
ท่านหมื่นหาญนั้นแต่เดิมชื่อนายเดช กระต๊องคำ เป็นหัวไม่อยู่ในตำบลนี้ ใคร ๆ ก็กลัว
เกรง รูปร่างแก่ใหญ่โต ตาแดง หนวดโง้ง หนอยึกเป็นลอน ที่หน้าอกมีขนขึ้นรุงรัง
ฉรรยาแกชื่อสีจันทร์ แกมีลูกสาวชื่อบัวคลี แกมีลูกน้องที่มีสมัครพรรคพวกที่เป็นลูกน้องแก
มาก หมื่นหาญรักขุนแผนมาก บัวคลีลูกสาวหมื่นหาญก็เรียกขุนแผนว่าพี่ ครั้งหนึ่งหมื่นหาญ
คิดจะไปล่าสัตว์ จึงชวนขุนแผนไปด้วย ทั้งสองคนเดินกันไปในป่าได้ ขณะนั้นหมื่นหาญ

เหลือบไปเห็นวักกระหิงค์ตัวหนึ่ง กำลังจะเล็มหญ้ากินอยู่ แกจึงแอบคันไม้ และยิงวักกระหิงค์
ควายนั่น แต่บังเอิญยิงผิดไป วักกระหิงค์จึงจะขวิดหมื่นหาญให้ตายเพราะมันโกรธว่ายังมีมัน
แต่หันใจนั้นขุนแผนก็กระโดดเข้าช่วย ขุนแผนโดดเข้าจับคางและง้างเอาไว้ และต่อสู้กัน
อยู่พักหนึ่งอย่างน่ากลัวและตื่นเต้นมาก บางครั้งก็หลุ่ตมือ กระหิงค์ขวิดขุนแผนแต่ไม่ถูก
เพราะขุนแผนหลบทัน พอว่าแขนคอขึ้นขุนแผนก็กลับเข้ากอดคอไว้แน่น ท่านหมื่นหาญ
ลุกขึ้นไต่กำแพง กระหิงค์ด้วยหางเข้ตรงคอ เลือ่กทะลักออกมาล้มตายอยู่ตรงนั้นเอง เป็น
อันว่าทั้งสองคนรอดตาย ท่านหมื่นหาญรอดตายเพราะมีขุนแผนช่วยเหลือไว้ แกจึงนึกถึง
บุญคุณของขุนแผนมาก ไม่รู้ว่าจะตอบแทนบุญคุณอะไรจึงจะคุ้มค่า แกจึงยกบัลลังก์ครุสาว
ให้ เป็นเมียขุนแผน

(จัด ฤทธิ์ไธสง และคณะ 2503 : 13)

วัดพนัญเชิง

วัดพนัญเชิงเดิมมีชื่อว่าวัดนางเชิง ได้มีเรื่องเล่ากันต่อ ๆ มาว่า ได้มี
กษัตริย์ไทยองค์หนึ่ง ชื่อพระเจ้าสุยน้ำผึ้ง พระองค์ทรงเสด็จประพาสประเทศจีน
พระเจ้าสุยน้ำผึ้งเสด็จไปเยี่ยมพระเจ้ากรุงจีนในพระมหาราชวัง ขณะที่พระองค์เสด็จไป
ตามทางนั้น พระเจ้าสุยน้ำผึ้งทรงพบเข้ากับเจ้าหญิงจีนองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นธิดาพระเจ้า
กรุงจีน เจ้าหญิงองค์นี้ชื่อว่า นางสร้อยดอกหมาก พระเจ้าสุยน้ำผึ้งทรงพอพระทัยใน
ความงามของเจ้าหญิงองค์นี้ จึงได้แต่งทูตเพื่อนำสำนัไปทูลขอต่อพระเจ้ากรุงจีน พระเจ้า
กรุงจีนมิได้ทรงขัดข้องแต่ประการใด ทรงมีถวามยินดีประทานพระธิดาให้เป็นสนมพระเจ้า
สุยน้ำผึ้ง เพื่อความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมืองไทยกับเมืองจีน พระเจ้าสุยน้ำผึ้ง
เสด็จกลับจากเมืองจีนแล้ว และทรงรับปากกับพระนางสร้อยดอกหมากว่า เมื่อพระนาง
เสด็จมาถึงเมืองไทยจะนำราชรถมารับให้สมเกียรติ ทางพระเจ้ากรุงจีนรับจัดแจงแต่ง
เรือสำเภาให้นางสร้อยดอกหมากเสด็จสู่เมืองไทย เมื่อนางสร้อยดอกหมากเสด็จมาถึง
อยุธยาแล้ว ไม่เห็นพระเจ้าสุยน้ำผึ้งจัดราชรถมารับพระนาง พระนางสร้อยดอกหมาก
ก็นกน้อยใจที่พระเจ้าสุยน้ำผึ้งผิดสัญญาที่ได้ให้ไว้ พระนางสร้อยดอกหมากเข้าใจว่า

พระเจ้าสายน้ำผึ้งทรงลืมนางเสียแล้ว จึงตัดสินใจกระโดดน้ำตายที่ตำบลสำเภาล้อม
(ที่วัดพนัญเชิงปัจจุบันนี้ และมีศาลเจ้าอาเหนียอยู่ใกล้วัดพนัญเชิง)

ความเรื่องนี้ทราบไปถึงพระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระองค์ทรงเสียพระทัยที่จัด
ราชรถมารับพระนางเข้าไป พระองค์ทรงรักและอาลัยนางสร้อยดอกหมากเป็นอย่างยิ่ง
ถึงกับโปรดให้สร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นที่ระลึกแก่นางสร้อยดอกหมาก ไว้ที่ตำบลสำเภาล้อม
คือปรากฏอยู่ในทุกวันนี้

(จัด ฤทธิ์ไธสง และคณะ 2503 : 150 - 153)

4. สาขาช่างฝีมือ ศึกษา

4.1 การทำมีตอร์ญ์ญิก

มีตอร์ญ์ญิก หมายความว่าตลอดถึงสิ่งอื่นที่ไม่ใช่มีดด้วย เช่น ขวาน พลั่ว
จอบ แหล่งที่ผลิตมีตอร์ญ์ญิก คือที่บ้านต้นโพธิ์ และไผ่หนอง หมู่ที่ 6 - 7 ตำบลท่าช้าง
อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติของการทำมีตอร์ญ์ญิกขึ้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น ได้เล่าสืบ
ต่อกันมาว่า บรรพบุรุษของคนที่ทำมีตอร์ญ์ญิก เป็นชาวเวียงจันทน์ ได้อพยพมาตั้งแค่มัย
เจ้าอนุ เนื่องจากว่าในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้กวาดต้อนครัวเรือนชาวเวียงจันทน์
ต้อนไว้ในรัชกาลที่ 1 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเจ้าอนุให้เป็นเจ้าเมืองเวียงจันทน์
เพราะได้ช่วยราชการสงครามอย่างเข้มแข็ง และรัชกาลที่ 2 ก็ทรงโปรดปรานมาก
ในรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุคิดกบฏและถูกปราบปรามจึงได้มีการกวาดครัวเรือนชาวเวียงจันทน์
อีกครั้งหนึ่ง พวกครัวเรือนชาวเวียงจันทน์ได้มาอยู่ที่ "บ้านสวนมะม่วง" ต่อมาเรียกกัน
ว่า "บ้านกะตึกกู" ต่อมาพวกอพยพเหล่านี้ได้ย้ายมาอยู่ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้กับต้นโพธิ์
อยู่ริมแม่น้ำพวกหนึ่ง จึงต่อมาบริเวณนี้เรียกกันว่า "บ้านต้นโพธิ์" แต่ต้นโพธิ์นี้ถูกน้ำเซาะ
พังไปนานแล้ว ในสมัยก่อนเรียกบริเวณบ้านต้นโพธิ์ว่า "นอกเวียง" และบ้านไผ่หนอง
เรียกว่า "ในเวียง" ชาวเวียงจันทน์ทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีฝีมือในการทำมีตอร์ญ์ญิกมาแต่สมัย

อยู่ที่บ้านเวียงจันทร์ เมื่ออพยพมาอยู่ในบริเวณที่ 2 แห่งนี้ ก็ได้ยึดการทำมิดเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัว และได้นำไปจำหน่ายที่หน้าโรงบ่อนอร์ญุก เมื่อมีผู้เอาไปใช้แล้วมีคุณภาพดี ชื่อมิดอร์ญุกจึงติดปากทุกคน ชาวบ้านตันโพธิ์ - ฝั่หนอง จึงใช้ชื่อ "อร์ญุก" เรื่อย ๆ มา มิดอร์ญุกถือเป็นงานช่างฝีมือที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเพณีหนึ่ง เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพ และอาชีพทำมิดไว้จึงได้มีการรวบรวมผู้มีอาชีพทำมิดเหล่านี้ จัดตั้งเป็นสหกรณ์มิดอร์ญุกจำกัดขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้มีอาชีพทำมิดเป็นอาชีพหลัก และถือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน แต่ละครอบครัวจะมีความเชี่ยวชาญ เป็นพิเศษในการทำมิดแต่ละชนิด กล่าวคือบางครอบครัวชำนาญมิดขนาดใหญ่ ใช้งานเกษตร เช่น มิดโต มิดถางหญ้า บางครอบครัวถนัดทำมิดขนาดเล็ก เช่น มิดบาง

กรรมวิธีในการผลิต

นำเหล็กมาฉัดเป็นท่อน ๆ ตามความยาวขนาดต่าง ๆ ตามต้องการ นำเข้าเผาในเตาไฟให้เหล็กแดง แล้วนำเอาออกมาตี โดยใช้พะเนินตีเป็นท่อนมิด ทำอย่างนี้เรียกว่า "ทำหุ่น" หรือ "หลาบลูก" แล้วนำเข้าเผาอีกรอบให้สีนิ่มกระเทาะออก แล้วนำไปตีด้วยฆอนเหล็ก เพื่อให้เนื้อเรียบ เรียกว่า "ร่ำเรียบ" หรือ "ให้" แล้วใช้ตะไบบดทั้งให้เข้ารูปทรง จากนั้นก็ใช้เหล็กชุดครึ่งเค็มให้สวยงาม ต่อไปใช้ตะไบตกแต่งให้เข้ารูป แล้วจึงนำมิดไปตากแดดลมสัปดาห์ นำไปเผาไฟชุบให้แข็งแรง ในการชุบนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะมิดจะมีคุณภาพดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิคในการชุบนี้ เพราะถ้าแข็งไปก็บิ่นง่าย ถ้าอ่อนไปก็ยุบ เมื่อชุบแล้วจึงขัดและฝนให้ขาวคมดีขึ้น แล้วนำไปลับหินละเอียด ไหลลงคม นำไปเขาคามส่วนมากก็ตามไม้ไผ่ เพราะหาได้ง่ายและรวดเร็วแรงให้เข้ากับตัวมิดด้วยตะไบบุง แล้วนำมาทาน้ำมันเก็บไว้จำหน่ายต่อไป

4.2 การสานปลาตะเพียน

การสานปลาตะเพียนเป็นงานช่างฝีมือที่ทำกันอย่าง เป็นล่ำ เป็นสัน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่น่ายกย่องอย่างหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่เดิมการสาน

ปลาตะเพียนมีแรงผลักดัน (นิพนธ์ ทวีภาณุจน์ 2522 : 39) อยู่ 4 ประการ คือ

1. เป็นของเด็กเล่นยามว่าง สมัยก่อนผู้ใหญ่นิยมใช้เวลาว่างในการทำของเด็กเล่นสำหรับลูกหลานของตน ซึ่งมักจะเป็นของที่เลียนแบบคน สัตว์ หรือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และคุ้นเคยกับชีวิตประจำวัน เช่น การสานปลาตะเพียน การปั้นตุ๊กตาชาววัง

2. มีความงามและความง่าย เนื่องจากโครงสร้างของปลาตะเพียนนี้หาง่ายและมันยังมีลักษณะเด่นอยู่ที่เกล็ด กรีบ และหางอันสวยงาม จาก 2 สิ่งนี้จึงทำให้คนคิดสร้างปลาชนิดนี้ขึ้น

3. แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในครัวเรือน คนโบราณนิยมมีลูกมาก เพราะถือว่าเป็นการจำจุนครอบครัวและวงศ์ตระกูล การมีลูกมาก ๆ จะช่วยพ่อแม่ทำงานเมื่อแก่ชรา ดังนั้นการสานปลาตะเพียนจึงนิยมทำเป็นพวงที่มีแม่ปลาและลูกปลาคู่เล็ก ๆ อยู่ด้วย

4. เป็นเครื่องกล่อมเด็ก ในสมัยก่อนการเลี้ยงเด็กนิยมให้นอนในเปล แล้วกล่อมไกวให้เด็กหลับ นอกจากเสียงร้องเพลงกล่อมเด็กแล้ว คนไทยยังนิยมแขวนสิ่งของต่าง ๆ ไว้เหนือเปลให้เด็กดู เพื่อความเพลิดเพลิน แล้วหลับไป

ในปัจจุบันการสานปลาตะเพียนได้กลายไปเป็นสินค้าออกชนิดหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และประเทศไทยด้วยซึ่งทำรายได้ดีมาก เนื่องจากชาวต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา ให้ความสนใจและสั่งทำเป็นพิเศษมากขึ้น และงานนี้ยังเป็นส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีงานทำแทนการอยู่ว่างเมื่อหมดหน้าทำนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ

ในการประดิษฐ์ปลาตะเพียนนั้น วัสดุที่ใช้คือ ไบลาน สีต่าง ๆ และบรอนซ์เงินหรือบรอนซ์ทอง ยังมีกรรมวิธีในการผลิตดังนี้

1. เตรียมวัสดุที่จะทำ มีไบลาน มีด กรรไกร ลวดสีต่าง ๆ และอุปกรณ์การเขียน

2. ักัดไบลานขนาดใหญ่นำมาแผ่นปลา ขนาดเล็กทำลูกปลา แล้วเลื่อยเอาแกนออกให้หมด แยกแกนไว้สำหรับสานตัวปลา

3. ส่วน กระโจอม คือส่วนบนของการร้อยปลาซึ่งเป็นพวง ติดอยู่กับ
ขอแขวนปลา มีลักษณะคล้ายรูปกางเขนมี 8 - 12 แฉก แล้วสานกระหง คือรูปดาวมี
6 แฉก คล้ายกระโจอม ซึ่งเป็นที่แขวนพวงปลา ตลอดจนเม็ดปักเป้า และใบโพธิ์ห้อย
เตรียมไว้ให้พร้อม

4. สานลูกปลาก่อนแล้วจึงสานแม่ปลา

5. นำไปตากแดดด้วยสีน้ำมัน ลวดลายที่ตกแต่งมีอยู่หลายลวดลาย
บางกรัง แต่งลายกลายของจริงหรือเป็นลายไทย ลายดอกไม้ ความหนาของละเอียดอยู่ที่
ฝีมือของแต่ละคน เมื่อแต่งลวดลายทุกส่วนแล้ว ทิ้งไว้ให้แห้ง

6. นำส่วนต่าง ๆ มาประกอบกัน จากกระโจอมมีสายที่ร้อยด้วยเม็ด
ปักเป้า ต่อลงไปที่กระหง จากนั้นก็ถึงแม่ปลาตัวใหญ่ จากแม่ปลาตัวใหญ่ร้อยด้วยเม็ด
ปักเป้า ต่อลงไปที่กระหงอีก แล้วจึงมีลูกปลาทัวเล็ก ๆ ซึ่งมีชื่อเรียกอีกว่า "ปลาอุกเกา"
"ปลาอุกสิบสอง" "ปลาอุกสิบห้า" ซึ่งหมายถึง ปลาตะเพียนส่วนพวงหนึ่งอาจมีลูกปลา
เกาตัว สิบสองตัว หรือสิบห้าตัวแล้วแต่ขนาดของแม่ปลา สำหรับใบโพธิ์จะห้อยประดับ
อยู่เกือบทั้งพวง สีของพวงปลาจะมีอยู่หลายสี ที่นิยมกันคือ สีดำ สีชมพู เขียว สีเหลือง
น้ำเงิน และแดง ราชละอองคบนหัวปลา และส่วนประกอบต่าง ๆ มักจะเน้นด้วยบรอนซ์
เงิน และสีบรอนซ์ทอง เพื่อให้ดูงามยิ่งขึ้น

4.3 การสานงอบ

งอบ เป็นชื่อเครื่องสวมศีรษะ สำหรับกันแดดกันฝน สานด้วยตอกเป็น
โครงไม้ไผ่ กรอด้วยใบลาน รูปร่างคล้ายกระจาดคว่ำมีรังสำหรับสวมศีรษะใช้เช่นเดียวกับ
หมวก งอบมีใช้กันมากในชนบทภาคกลางในหมู่ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน และสามัญชน
ทั่วไป งอบมีประโยชน์ในทางใช้สอยเช่นเดียวกับหมวก แต่งอบมีลักษณะและคุณสมบัติ
ที่พิเศษกว่าหมวกคือ งอบมีขนาดใหญ่กว่า กันแดดกันฝนได้ดีกว่า มีน้ำหนักเบา รังงอบ
สานด้วยไม้ไผ่สำหรับสวมศีรษะ โปร่งสามารถระบายอากาศได้ดี เหมาะสมสำหรับใช้สวม
ทำงานกลางแจ้ง

ประวัติ การนำงอบเข้ามาใช้ในประเทไทยนั้น จะเข้ามาในสมัยใด ไม่ปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัด แต่การผลิตงอบที่มีสืบต่อกันมา เป็นเวลาอันช้านานได้ ทำขึ้นที่ "บ้านโพธิ์" อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเอง แม้กระทั่งนี้ งอบบ้านโพธิ์ก็ยังมียี่ห้อว่า "งอบที่ดีต้อง เป็นงอบบ้านโพธิ์" และงอบบ้านโพธิ์นี้ชาวบ้านจะ เรียกว่า "งอบทรงมอญ" ซึ่งแสดงว่างอบบ้านโพธิ์ได้เลียนแบบมาจากมอญนั่นเอง งอบ ทรงมอญหรืองอบบ้านโพธิ์นี้ว่าเป็นงอบที่มีลักษณะพิเศษ ทรงสวย จึงมีคณนิยมทั่วไป ในสมัยก่อนที่มีการเล่นเพลงเรือ งอบทรงมอญได้รับเลือกให้เป็นงอบที่ใช้ในการแต่งกาย ในการ เล่นเพลงเรือ ในปัจจุบันการผลิตงอบนั้นจะมีการทำกันอย่าง เป็นล่ำ เป็นสันแต่ เฉพาะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้น ในระยะหลังนี้การผลิตงอบที่บ้านโพธิ์ได้ลด ปริมาณลง แต่กลับมามีมากในเขตท้องที่อำเภอบางปะหัน จนตราบนทุกวันนี้ งอบ บางปะหันจึง กลับมีชื่อและ เป็นสินค้าออกที่สำคัญของอำเภอนี้อย่างออกหนาออกตา ถึงแม้ ว่ารูปทรงของงอบจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างเล็กน้อย แต่ก็ยังอยู่ในความนิยมของ ตลาด การผลิตงอบในอำเภอบางปะหัน ปัจจุบันกระทำ เป็นอาชีพรองจากอาชีพทำนา ลักษณะการทำก็ เป็นแบบอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ทำกันทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน เกาะเล้ง นกกระจอก บางหว้า และบ้านบางปะหัน การทำก็แยกย้ายกันทำเป็นขั้น ๆ กล่าวคือ หมู่บ้านหนึ่งอาจทำเฉพาะการสานโครงงอบ อีกหมู่บ้านหนึ่งผลิตเฉพาะรังงอบ และอีกหมู่บ้านหนึ่งมีหน้าที่เย็บงอบอย่างนี้เป็นต้น เมื่อหมู่บ้านใดผลิตได้สิ่งใดก็ส่งไปขาย กันเป็นทอด ๆ แต่ที่รวมก็คือตลาดใหญ่ซึ่งทำหน้าที่เป็นเอเยนต์ เพื่อจัดส่งจำหน่ายให้แก่ ลูกค้าในท้องที่ต่าง ๆ

ชนิดของงอบ โดยแบ่งออกตามลักษณะการทำและการใช้ได้ดังนี้ คือ

ก. งอบธรรมดาหรืองอบนาง เป็นงอบที่เห็นโดยทั่วไปที่ใช้ในงาน ทำไร่ ทำนา การผลิตค่อนข้างประณีตปานกลาง การดูงอบเพื่อแยกประเภทของงอบนั้น จะใช้ดูที่โครงงอบว่าโครงงอบนั้นมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร มีความปราณีต เพียงใดโดยจะนับ "ตาโครงสานงอบ" เป็นเกณฑ์ งอบนางหรืองอบธรรมดามักจะมีการอบ ประมาณ 14 ตาถึง 16 ตา

ข. จอบหยาบ เป็นจอบที่ค่อนข้างมีราคาต่ำ การผลิตก็ไม่ปราณีต นับตั้งแต่การสานโครงจอบ การกรุใบลาน แต่ก็มีผู้นิยมใช้ในงานชั่วคราว บางแห่งก็นำไปใช้อย่างอื่น เช่น ไซบั้ง แดง ให้แก่พืชผักที่ปลูกใหม่ เป็นต้น

ค. จอบพิเศษ ส่วนใหญ่จะเป็นจอบ "ทรงมอญ" คือมีรูปทรงสูงกว่า จอบธรรมดา การทำก็ปราณีตนับตั้งแต่การสานโครง การกรุใบลาน การเย็บ นอกจากนี้ยังตกแต่งให้สวยงามอีกด้วย จอบพิเศษนี้จะใช้ในเทศกาลหรืองานประเพณีต่าง ๆ เช่น หนุ่มสาวจะใส่ประกอบการเล่นการแต่งกายในการเล่นเพลงเรือ เป็นต้น ในปัจจุบันจอบพิเศษนี้ทำเป็นของที่ระลึก ของชำร่วยในงานต่าง ๆ ได้อีกด้วย จะมีขนาดตั้งแต่เล็กจิ๋วไปจนถึงขนาดใหญ่ที่ใช้ได้จริง การผลิตจอบพิเศษจะทำต่อเมื่อมีผู้สั่งซื้อเป็นพิเศษเท่านั้น

กรรมวิธีในการผลิต

1. การทำโครงจอบ การทำโครงจอบหรือการสานโครงจอบนั้น นับเป็นงานเริ่มแรกที่จะสานโครงจอบขึ้นมาเป็นรูปทรง การสานโครงจอบจะใช้ไม้ไผ่สีสุกเพียงชนิดเดียวเท่านั้น เพราะว่าไม้ไผ่สีสุกจะมีคุณสมบัติเหนียว เส้นเนื้อไม้จะจักสานและเหลาง่าย การผลิตโครงจอบจะมีส่วนสัมพันธ์ไปถึงการผลิตจอบชนิดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น โครงจอบที่สานได้รูปทรงดี ละเอียด ดอกที่สานเหลาได้ขนาดกลมกลืนดี การเย็บปราณีตก็จะได้ออบที่ดี การผลิตโครงจอบจะมีส่วนประกอบสำคัญ ๆ สองประการ คือ

ก. การจักดอก ดอกที่ใช้ทำจอบจะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ดอกยืนหรือดอกตั้ง และดอกสาน ดอกทั้งสองชนิดนี้ทำจากไม้ไผ่สีสุกเช่นเดียวกัน ดอกตั้งหรือดอกยืนจะมีลักษณะขนาดยาวประมาณเส้นละ 60 - 75 ซม. หรือเท่ากับความยาวของไม้ไผ่สองปล้องติดต่อกัน การจักดอกยืนนี้จะใช้ไม้ขนาดดังกล่าวแล้วไปไสให้ตรงกลางเส้นดอก จักดอกให้มีความกว้างประมาณ 1 หนว หรืออาจเล็กกว่าแล้วแต่ว่าจะทำจอบชนิดใด ดอกแต่ละเส้นจะผ่าซีกปลายทั้งสองข้าง เข้ามารรจบกันตรงกลาง หรือตรงข้อไม้ไผ่พอดี นั่นคือดอก 1 เส้น จะมีปลายสองข้างฉีกออกจากกันกลายเป็นสี่เส้น

แต่ไม่แยกออกจากกัน ส่วนตอนสานนั้นจะใช้ตอกสองชนิดคือ ตอกกลม กับตอกแบน
ตอกสานจะมีความยาวเท่าใดไม่จำกัด แล้วแต่จะหาไม้ตอกสานแบนจะใช้ในการสาน
โครง โดยรอบให้เป็นรูปโครงงอบ ส่วนตอกสานชนิดกลมจะใช้สานขอบริมเพื่อให้แข็งแรง

การสานงอบใบหนึ่งจะใช้ตอกยืนหรือตอกตั้งจำนวน 36 เส้น ส่วน
ตอกสานนั้นแล้วแต่จะหาตอกสานได้ยาวเท่าใด ส่วนใหญ่จะใช้ประมาณ 5 - 6 เส้นเท่านั้น
การสานโครงงอบนั้นจะต้องฝึกหัดสาน เพราะมีหลายลักษณะพิเศษไม่เหมือนการสาน
อย่างอื่น ๆ ผู้ที่มีความสามารถในการสานที่ทำได้โดยทั่วไปจะสานได้วันหนึ่งอย่างมาก
15 ใบ

ข. การทำพิมพ์ การสานโครงงอบมีไม้สานโดยใช้มือเปล่า ๆ
แล้วออกมาเป็นรูปร่างของงอบ แต่จะต้องใช้แบบพิมพ์ซึ่งทำด้วยไม้เนื้อแข็งทำเป็นรูปงอบ
อาจเรียกพิมพ์นี้ว่า "รอง" งอบจะเป็นรูปทรงใดจะขึ้นอยู่กับพิมพ์ที่ทำไว้ พิมพ์หรือรองนี้
จะมีผู้ออกขายอีกต่างหาก หรืออาจสั่งทำได้ ไม้ที่ใช้ทำพิมพ์หรือรองส่วนใหญ่จะใช้ไม้
ก้ามปู ไซขวานตากเป็นรูปโครง แล้วใช้กบไล่ให้เรียบ รองหรือพิมพ์จะนำไปติดกับแท่น
เพื่อสะดวกในการใช้ ซึ่งเรียกว่า "ธรณี" ซึ่งหมายถึงที่วางพิมพ์นั่นเอง พิมพ์จะสามารถ
หมุนไถรอบ ๆ ตัวเพื่อนำไปติดกับธรณี เวลาสานโครงงอบก็จะสานบนพิมพ์นั่นเอง

2. การกรุงอบ หมายถึงการนำเอาโครงงอบไปกรุงหุ้มด้วยใบลาน
โดยใช้การเย็บด้วยมือ การกรุงอบเป็นงานละเอียดอีกขั้นหนึ่ง โครงงอบจากแหล่งพิมพ์
จะถูกส่งไปยังแหล่งกรุงอบในที่ต่าง ๆ ผู้ที่กรุงอบก็จะทำหน้าที่กรุงอบแต่เพียงอย่างเดียว
การกรุงอบที่อำเภอบางปะหันนี้จะทำกันในหลายหมู่บ้าน เช่น บางหว้า บางปะหัน บ้านค่าย
ซึ่งทำกันเป็นงานอดิเรกทุกหลังคาเรือน อุปกรณ์ที่สำคัญในการกรุงอบมีดังนี้คือ

ก. ใบลาน ใบลานเป็นวัสดุที่สำคัญในการกรุงอบ ใบลานที่อำเภอ
บางปะหันนี้ จะต้องไปซื้อมาจากต่างจังหวัด คือจากจังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์ เป็นต้น
ใบลานจะส่งขายเป็นมัด ชาวบ้านจะเย็บงอบจะต้องไปซื้อใบลานจากร้านค้าทั่วไป ใบลาน
ที่ได้จะมีลักษณะยังสด ต้องนำไปตากให้พองหมาด แล้วใช้เตารีดรีดให้เรียบ นอกจากนั้น
จึงนำไปเจียนเอาก้านออก แล้วตัดให้โดยขนาด ใบลาน 1 ใบ จะเจียนออกเป็นเส้นได้

ประมาณ 4 - 5 เส้น แล้วแต่ขนาดที่จะใช้เย็บขอบ ขอบธรรมดาจะใช้ใบลานชนิดธรรมดาไม่ต้องฟอกขาว แต่ขอบชนิดพิเศษจะต้องฟอกใบลานให้ขาว ทั้งมีกรรมวิธีง่าย ๆ คือ นำไปแช่ในน้ำขาวหรือสารส้มแล้วนำไปตากแห้งเท่านั้น เมื่อนำมารีดก็จะมีสีขาวและขึ้นเงามัน

ข. ค่ายเย็บและค่ายผูกขอบ ค่ายเย็บขอบส่วนใหญ่จะใช้ค่ายเย็บผาธรรมดา แต่เลือกชนิดค่อนข้างเหนียว ปัจจุบันนิยมใช้ค่ายเย็บสังเคราะห์ ส่วนค่ายผูกขอบนั้นใช้พลาสติกซึ่งในสมัยก่อนใช้คัลลา (พืชชนิดหนึ่งคล้ายต้นกก) เย็บขอบ

3. เส้นประกับขอบขอบ คือไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นกลมเล็ก ๆ ใช้ประกับทับใบลานรอบ ๆ ชายโครงขอบให้ติดกับโครง เส้นประกับขอบจะช่วยให้เส้นขอบรอบชายขอบแข็งแรง ช่วยให้ชายขอบทนไม่ขาด หรือชำรุดง่าย และช่วยเน้นให้ชายขอบดูกลมสวยงามยิ่งขึ้นด้วย

4. การทำดอกจันทน์ หรือจอม เมื่อเย็บขอบเสร็จแล้ว ตรงกลางกระหม่อมจะมีช่องโหว่เป็นรู จะต้องทำดอกจันทน์หรือจอมปิด ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น กระหม่อม จอม หรือดอกจันทน์ จอมเป็นแผ่นใบลานที่เย็บติดกันเป็นแผ่นกลม ๆ ตรงกลางบุนคล้ายฝ่ามือเล็ก ๆ

5. การทำรังขอบ รังขอบคือส่วนที่ใช้สวมศีรษะ มีลักษณะกลม ๆ คล้ายตะกร้อ รังขอบนี้จะสานเป็นโครงค่อนข้างห่าง เพื่อให้ขยายยืดตัวได้เล็กน้อยตามขนาดศีรษะ รังขอบสานด้วยไม้ไผ่ซึ่งจักตอกออกเป็นเส้นเล็ก ๆ เรียกสายที่ใช้สานรังขอบว่า "ลายขั้ว" รังขอบจะใช้ประกอบกับตัวขอบอีกต่างหาก

4.4 เครื่องปั้นดินเผา

เครื่องปั้นดินเผาตรงกับภาษาอังกฤษว่า Pottery หมายถึงภาชนะสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่งที่ทำมาจากดิน ดิน หินทราย แร่ธาตุต่าง ๆ ผสมกันนำมาปั้นและเผาให้คงรูปร่าง (เสาวภาคย์ ฤทธิพิสัย 2520 : 32)

เครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่จะกล่าวถึงนี้ หมายถึงการปั้น

หม้อ ดิน หรือหม้อดินเผา ซึ่งทำกันมากที่ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา
หม้อดินเผาเหล่านี้เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นที่ยินยอมของท้องถิ่น นับว่าเป็น
งานช่างฝีมือพื้นบ้านดั้งเดิมที่ได้กระทำสืบเนื่องกันต่อมา จนกลายเป็นมรดกตกทอดมา
จากปู่ย่าตายายที่ได้ปลูกฝังกันไว้ ทั้งนี้ได้สั่งสอนด้วยการฝึกหัดจากโรงเรียน ส่วนใหญ่
เคยทำกันมาในลักษณะถ่ายทอดจากกรรมวิธีการดั้งเดิม และรูปแบบเดิมที่ยังรักษา
เอกลักษณ์ในรูปแบบเก่า ๆ ไว้ ซึ่งเป็นรูปแบบง่าย ๆ ที่ปราศจากการพัฒนา หรือได้รับ
การออกแบบเพิ่มเติมให้เข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่หลั่งไหลเข้ามา ฉะนั้นรูปแบบของ
ช่างปั้นหม้อที่คลองสระบัวจึงยังคงแบบเฉพาะของท้องถิ่นตน ที่จะสะท้อนถึงชีวิตความเป็น
อยู่ของชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี

กรรมวิธีในการผลิต

การปั้นหม้อจะใช้เวลาใช้วิธีเดิม เพราะความเหมาะสมและชำนาญอยู่แล้ว ส่วนใหญ่การปั้นหม้อจะเป็นผู้หญิง ผู้ชายจะช่วยงานด้านอื่น ๆ เช่น การเตรียมดิน
การเผา การตาก หม้อดินให้แห้ง ฯลฯ

แหล่งที่มาของดิน จะได้อามาโดยการซื้อจากแถบกลางทุ่ง ซึ่งอยู่
ห่างจากหมู่บ้าน เช่น ทุ่งแถบเพนียด ทุ่งโพธิ์สามต้น การขุดตอขุดหน้าดินทิ้งไปเสีย
ก่อน แล้วค่อย ๆ ขุดให้ลึกจนถึงดินเหนียว ซึ่งเป็นดินที่ใช้ในการปั้น

การเตรียมดิน นำดินที่เตรียมไว้ก่อนรวมเป็นกองดิน ตามความต้องการ
การเสร็จแล้วเอาน้ำมารดดินจนทั่ว แล้วนำเอาไปตองแห้งมาคลุกดินไม่ให้ดินแห้ง หรือ
ใช้พลาสติกคลุมไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง หรือ 1 วัน จนเห็นว่าดินนั้นมีความชื้นพอควรแล้ว
นำมียาง ๆ มาขูดดินให้บางเป็นแผ่น ๆ ได้ตามความต้องการ แล้วนำดินส่วนที่มีตุ่มขึ้น
ไปบดให้บด (บ่อน้ำก้น) เอาทรายร่อนรองก้นใช้แทนวดดินด้วยการกลบดินจนทั่ว จน
เห็นว่าดินและทรายนั้นเข้ากันดีแล้ว นำผ้ามารดดินจนทั่ว เพื่อเตรียมที่จะขึ้นเป็นรูปหม้อ
ตามขั้นตอนต่อไป

การปั้น

นำดินที่เตรียมไว้วางลงบนแป้นหมุน เป็นแป้นไม้วงกลมแล้ววางบน

นอกจากการปั้นหม้อแล้ว ประเพณีอันหนึ่งที่ชาวบ้านลองสระบัวได้รักษาไว้นั้นคือ ประเพณีการไหว้ครูเตาในช่วงเดือนสงกรานต์ ทำเพื่อระลึกถึงบุญคุณของครูอาจารย์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัว จะจัดไหว้ในวันพฤหัสบดี เพราะถือเป็นวันครู และชาวบ้านจะหยุดงาน 1 วัน ถือว่าเป็นการทำบุญขวัญเตา

4.5 การทำพัฒนนก

การทำพัฒนนกเป็นงานช่างฝีมือซึ่งผลิตเป็นสินค้าในกรอบที่ขึ้นหน้าชั้นตาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งทำสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตาทวด จนเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่ปัจจุบันสินค้าประเภทนี้ซักจะเริ่มลดน้อยลงทุกที มูลเหตุเกิดจากการหาชนนกไดยาก ภายหลังจากได้มีกฎหมายควบคุมการยิงสัตว์แล้ว ก็ขาดชนนกอันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำพัฒนนกนี้ บางรายก็ถึงเลิกไปก็มี ปัจจุบันได้มีการพยายามนำชนปีกไก่และเป็ดลองทำดูบ้าง นอกจากจะสวยงามสู้ชนนกไม้ไผ่แล้วยังปรากฏว่าทำยากกว่าชนนก เพราะงานแข็งและเปราะทำให้ดัดเข้ารูปได้ยากอีกด้วย

ชนนกที่ใช้ในการทำพัฒนใช้ได้ทุกชนิด เป็นต้นว่า นกยูง นกกระสา นกกระยาง นกปากห่าง เป็นต้น สำหรับราคาของพัฒนนอกจากคิดตามขนาดของพัฒแล้ว สิ่งสำคัญต้องขึ้นอยู่กับชนนกที่หามาได้ หากเป็นชนนกที่หายากราคาก็ย่อมสูง เช่น นกยูง เป็นต้น พัฒน์ที่ผลิตขายทั่วไปมีรูปแบบ 2 ชนิด คือ พัฒน์ยอด และพัฒน์หางปลา

กรรมวิธีในการผลิต

นำชนนกมาซักด้วยสบู่น้ำร้อน เพราะสบู่นกนี้มีความเหนียว จะช่วยให้ชนนกเรียบ อย่าใช้สบู่ประเภทมีกรดมากเพราะอาจจะกัดให้ชนนกเปื่อยยุ่ยได้ ซักแล้วนำมาผึ่งแดดให้แห้ง แล้วจัดเรียงซ้อนกันตมเส้นไปจนถึงยาว พัฒน์ 1 เล่ม ก็เรียงซ้อนกัน 2 ช่วง ถือหางซ้ายและขวา ถ้าเป็นพัฒน์ยอดใช้้อย่างมากช่วงละ 27 กาน อยางน้อยช่วงละ 25 กาน พัฒน์หางปลาใช้้อย่างมากช่วงละ 12 กาน และอยางน้อยช่วงละ 11 กาน นกบางชนิดขนสวยตามธรรมชาติอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องมาย้อมอีก แต่บางชนิดปีกอาจจะ

เคื่อยไม้แกนเป็นแกนกลาง การขึ้นรูปนี้จะต้องช่วยกันถึงสองคน คนแรกจะใช้มือหมุน
แป้นหมุนให้เร็วพอสมควร ส่วนข้างป็นจะใช้มือทั้งสองรีดดินให้ขึ้นเป็นรูปทรงตามต้องการ
การขึ้นรูปครั้งแรกจะขึ้นเป็นรูปหม้อปากกว้าง อุปกรณ์สำหรับการปั้นนี้มี ผาชุบน้ำคอย
ลูปดินแดงให้เรียบให้เป็นไปตามความต้องการ เมื่อขึ้นเป็นรูปหม้อปากกว้างแล้วใช้เส้น
คายตัดกัน นำไปวางลงบนแผ่นไม้ นำไปเก็บซึ่งทำไว้เฉพาะ โดยไม่ให้ถูกแดด พอเห็น
ว่าดินนั้นแห้งหมาด ๆ กันน้ำออกมาดี ซึ่งเรียกว่า "หุ่น" ข้างป็นหม้อจะตีให้ผิวของหม้อบาง
และใช้เครื่องมือตกแต่ง คือ

1. ก่อนขึ้นกลมขารมน เอาไวชางในหุ่นเวลาใช้ไม้ตีหม้อ

2. ไม้ตีที่ใช้ในการขึ้นรูปหม้อ มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น

ลายผลัด คือ การตีให้ผิวหม้อเกลี้ยง

ลายแบน คือ การตีให้ผิวหม้อให้แบน

เมื่อข้างป็นหม้อตีได้รูปตามความต้องการแล้ว นำหม้อมาผึ่งให้แห้ง แล้ว
ทาดยดินสีเหลืองปล่อยให้หม้อแห้งสนิท แล้วนำหินหนาเกลี้ยงมาขัดผิวหม้อให้มันทุกใบ
เพื่อรอการเผาต่อไป

การเผาหม้อ นำหม้อที่ผึ่งแห้งสนิทดีแล้วมาตากแดดให้ร้อนก่อน เรียกว่า
เป็นการอุ่นหม้อ การตากแดดนี้จะตากหม้อทุกใบ แล้วจึงนำไปเรียงในเตาเผา ซึ่ง
เรียกว่าเตาผิง ลักษณะเตาส่วนใหญ่ก่อด้วยอิฐ ด้วยการใช้เกลบกกับดินย่ำให้เข้ากัน
แล้วใช้อิฐเรียง โดยการใช้ดินที่ผสมแล้วมาภายนอกของเตา ในการเผาหม้อดินนั้น
การเผาครั้งแรกจะใช้ฟืนเล็ก ๆ เป็นเชื้อไฟก่อน ด้วยการใช้จุกไฟเป็นเชื้อไปในตัว และ
ใช้ฟืนสะแกแห้ง ๆ เรียงแต่ละชั้นสลับกันใส่ในประกอบเตา (หมายถึงช่องใส่ฟืน)
พอไฟติดดีแล้วสังเกตว่ามีถ่านมาก กันน้ำถ่านใส่เข้าไปประกอบเตาอีก 3 - 4 ครั้ง
ด้วยการใช้ไฟอ่อน ๆ โลมให้ไฟลุกสม่ำเสมอแรงขึ้นเห็นฟืนในคิ ด จึงไหมไฟใหญ่สักพัก
ระยะหนึ่ง จะเห็นไฟขึ้นเสร็จแล้วมองท้องเตาไฟจะฉ่ำจนทั่ว การเผานี้ก็เสร็จสิ้น การ
เผาส่วนมากจะเผาเวลา 5 โมงเช้าจนถึง 3 โมงเย็น ปล่อยเตาให้เย็นแล้วก็สามารถ
เก็บหม้อดินเผาออกมาได้

สกรปไปบ้างหรือมีรอยเลือดเปื้อน ชักไม่ออก หรือผู้ซื้อต้องการทัศนคติที่สวยงามกว่าสีธรรมชาติ ผู้ผลิตก็จะนำมาย้อมสีในน้ำอุ่นเสียก่อน การย้อมสีใช้สีประเภทย้อมผ้าแพร และขอสำคัญต้องมีคุณภาพดี เพื่อความคงทนของสีให้สวยสดอยู่เสมอ การตากหลังจากย้อมสีแล้ว นำไปตากในที่ร่ม เพื่อกันแดดเลียสี แล้วจึงนำมาเรียงป้อนกันดังกล่าวนำมาแขวนต่อไป เหล่านี้สำหรับโรงผลิตโดยใช้ไม้ไฟ ต่อไปใช้เหล็กหมาด เจาะก้านขนนกให้เป็นรูสำหรับนำไม้ไฟที่เหลาไว้แล้วร้อยตามรู แล้วเรียงขนหงายขาวให้ลดหลั่นโค้ง เป็นรูปพัด สำหรับพัดยอจะใช้ลวดร้อยไม่ได้ เพราะพัดจะไม่เคลื่อนที่และลื่นหลุด นำไปเย็บด้วยด้าย 2 ชั้น การเย็บต้องเย็บพร้อมกันทั้งชายและขวา เพื่อให้พัดเรียงเป็นรูปสวยงาม แล้วจึงใส่ตามทำด้วยไม้โมก ไม้ชนิดนี้มีคุณสมบัติเบามาก นำมาเหลาด้วยมือให้เรียงเป็นค้ำพัด ใช้กระดาษทรายขัดให้เรียบ นำไปใส่เป็นค้ำพัด หลังใส่ขนนำร่อน ลวกตรงโคนก้าน แล้วเอาป่านมัดโคนให้แน่นอีกที การที่นำมาลวกด้วยน้ำร้อนก็เพื่อให้ نرمเสียก่อน จะช่วยให้รัดง่ายเข้า และเมื่อลวกแล้วก้านจะพองและหลังจากแห้งแล้วจะรัดตัว คือรัดป่านสำหรับพัดยอ และลวกสำหรับพัดหางปลา ให้แน่นขึ้น เพื่อความสวยงามขึ้นอีกก็ใช้ขนปุยติดตรงกลางรอบแผ่นก้ามเหยี่ยว ขนสุดท้ายนำมาปิดหน้าด้วยก้ามเหยี่ยวหรือสักหลาด ซึ่งเรียกว่าหน้าพัด เพื่อปกปิดความไม่เรียบร้อยของเงื่อนปมในการเข้าพัด หน้าพัดมักปักดินเป็นตัวหนังสือด้วยถ้อยคำต่าง ๆ เช่น อยู่ยงหาที่ระลึก เป็นต้น พัดขนนกอันหนึ่งจะใช้เวลาทำประมาณ 1 วัน เป็นที่น่าสังเกตว่า การประดิษฐ์พัดขนนกแบบนี้ปัจจุบันมีเพียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งเดียว เท่านั้นที่ทำออกจำหน่ายเป็นสินค้าแต่เหลือผู้ผลิตเพียง 2 - 3 รายเท่านั้น แต่ละคนจะได้รับการถ่ายทอดวิชามาจากบรรพบุรุษของตนมานับหลายสิบปี จึงเป็นที่น่าสนใจว่างานช่างฝีมือประเภทนี้นับวันจะสูญไปเพราะขาดวัตถุดิบ และช่างผู้ชำนาญจึงมีเหลือน้อยเต็มที

4.6 การทำหัว โขน

การทำหัว โขนในปัจจุบัน เป็นวิชาชีพ เป็นมรดกตกทอดกันมาแต่ปู่ย่าตายาย อีกทั้งยังเป็นงานศิลปะที่ต้องใช้ฝีมือในการทำจากการรวมศิลปะหลายแขนงเข้าด้วยกัน

ประกอบกับการตั้งใจจริงในการทำ และต้องศึกษาหาประสบการณ์จากด้านต่าง ๆ อันจะเป็นส่วนประกอบในการสร้างผลงานให้โดดเด่นและแบบแผนที่ถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งจะได้อผลงานที่ปราณีตและเป็นเครื่องยืนยันในความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปะของชาติไทยได้ โครงสร้างในการทำหัว ไขน แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาลวดลายไทย สี และลักษณะของหน้า ไขนชนิดต่าง ๆ

ลักษณะการเขียนลวดลายไทยซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดใน การทำหัว ไขนให้ออกมาในรูปของความประณีตละเอียดอ่อนได้ ผู้ทำจะต้องศึกษาลวดลายไทยแล้วฝึกฝนให้ชำนาญ การศึกษาสีและลักษณะของหน้า ไขนนั้นศึกษาจากพงศร้ามเกียรติ เพื่อความแตกต่างระหว่างหัวแต่ละหัว และหน้าตาของหัวด้วย เพื่อการผสมสีให้ถูกต้อง ส่วนและใช้สีถูกต้องตามพงศของหัว ไขนนั้น ถ้าผู้ทำใช้สีผิดอาจจะทำให้หัว ไขนที่ได้ออกมาผิดตามพงศไปได้ กล่าวได้ว่า สี ลักษณะหัว ไขนและยอดของหัว ไขนมีส่วนสัมพันธ์ สอดคล้องเป็นประการเดียวกัน ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดผิดพลาดก็จะเปลี่ยนไปทันที

2. การปั้นหุ่นแบบต่าง ๆ

หุ่นในที่นี้หมายถึงรูปแบบของหัว ไขน การจะสร้างหัว ไขนใดนั้น ต้องปั้นหุ่นกายดินเหนียว เช่น หุ่นพระ-นาง หุ่นยักษ์ โล้น หุ่นลิง โล้น หุ่นพิเศษ เป็นต้น

การแบ่งหุ่นตามประเภทเพื่อสะดวกในการปั้น เพราะแต่ละแบบ มีความแตกต่างกันออกไป ตามสภาพของหน้า ไขนชนิดนั้น ๆ

เริ่มแรกของการปั้นหุ่นหน้า ไขน คือการนวดดินเหนียวให้ได้ที่แล้ว นำมาวางบนแป้นคือ กระดานแล้วปั้นเป็นรูปหุ่นแบบต่าง ๆ ตามต้องการ การปั้นหุ่น จำเป็นต้องเข้าใจลวดลายและลักษณะหน้าตาของหน้า ไขนที่ทำด้วยว่ามีลักษณะเช่นใด เพื่อสร้างหุ่นให้ได้แบบเป็นกลาง และสามารถนำไปประยุกต์เป็นแบบต่าง ๆ ได้ในโอกาสต่อไป

3. การปิดกระดาษ และการผ่าหุ่น

เมื่อปั้นหุ่นให้เรียบร้อยตามต้องการแล้ว เมื่อต้องการจะทำหัว ไขนชนิดใด ผู้ทำจึงนำกระดาษมาปิดทับลงบนหุ่น กระดาษที่ใช้คือ

กระดาษสาหรือกระดาษข่อย ก่อนปิดกระดาษต้องหาดินสอพองลงบนหุ่นเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้สะดวกในการผ่านซึ่งจะลอกออกได้ง่าย การปิดกระดาษต้องใช้กระดาษนำมา แบ่งเป็นสี่ส่วนเพื่อปิดตามรูปของหุ่น และใช้แปรงเปียกทาปิดหุ่นประมาณ 5 - 6 ชั้น การปิดกระดาษในส่วนนี้สำคัญมาก ผู้ทำจะต้องทำด้วยความชำนาญ และมีเทคนิคในการ ผืนกว่าควรให้ส่วนใดหนา ส่วนใดบาง เพราะมีฉะนั้นการถอดหุ่นจะสะดวกไม่ลำบาก และลดสายที่จะนำมาตกแต่งภายหลังไม่ขัดและสวยงามเท่าที่ควรจะเป็น ปิดกระดาษ เรียบรอยแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง เมื่อแห้งดีแล้วใช้ไม้ขลุ่ยหรือไม้ไผ่ หรืออาจใช้ หรือเขาสัตว์ที่ทำเป็นชิ้นขนาดมีดบาง ปลายแหลมมน ๆ ชักถูให้เรียบ หลังจากนั้นใช้ มีดฝาดด้านหลังของหุ่น โดยฝาดตั้งแต่กลางศีรษะลงไปท้ายทอย ค่อย ๆ แกะกระดาษ ออกจากหุ่น เพื่อให้หุ่นออกมาในรูปที่เรียบรอย ต่อมาเย็บส่วนที่ฝาดด้วยลวด ใช้กระดาษ ตาแปง เปียกปิดรอยเย็บให้เรียบรอย

4. การตกแต่งหุ่นและการติดลวดลาย หุ่นที่แกะออกมาแล้วจำเป็นต้องตกแต่งให้สัดส่วนต่าง ๆ บนใบหน้าหุ่นเด่นขึ้น กรรมวิธีนี้คือการนำสีรักปนตามรูปหน้า ผิว ริมฝีปาก ตลอดจนส่วนอื่น ๆ ที่ต้องการให้เห็นหุ่น เรียกว่ากระแทะหน้าให้มีความ ลวดลายขึ้นมา หรือเห็นปลายกนกโผล่ออกมามาก ๆ แล้วปิดกระดาษทับ ส่วนใดไม่ เรียบใช้มีดตกแต่งให้เรียบ ต่อจากนั้นก็ถึงขั้นตอนตกแต่ง สิ่งตกแต่งต่าง ๆ บนหัว ไชนก็ ก็นำเป็นต้องมีแบบ ซึ่งแกะเป็นรูปต่าง ๆ ไว้บนแผ่นหินอ่อน เป็นลวดลายต่าง ๆ ที่ต้อง ใช้ เรียกว่าแผ่นหินอ่อนว่า แบบพิมพ์ เมื่อจะกดแบบก็เอาพิมพ์ชุบน้ำจนโชกแล้วจึงใช้ รักนำขึ้นกดลง ต้องใช้รักนำขึ้นเพราะเมื่อเวลาแกะจะได้ไม่อ่อนตัว เมื่อได้รักจาก แบบพิมพ์แล้วนำไปติดกับหัว ไชน

5. การปิดทองและติดพลอยหรือกระจกสี เมื่อติดลวดลายลงบน หน้าไชนเรียบรอยแล้วจึงลงรักนำเกลี้ยง ปิดทองค่าเปลว 100% เพื่อให้สีทองติดทน ไม่ลอกง่าย ๆ แล้วนำไปประดับเพชร หรือติดพลอย หรือกระจกสีตามส่วนที่ต้องการเพื่อ ให้เกิดประกายงดงาม

6. การลงสีและการเขียนลวดลายลงบนหัว โขน การลงสีหน้าโขน จะต้องศึกษาลักษณะและสีหน้าโขนแต่ละหน้าให้ละเอียดถี่ถ้วน การลงสีจะต้องถูกต้องไม่ ผิดเพี้ยน หลังจากลงสีคือการเขียนลวดลาย แต่ละหน้าตกแต่งอย่างละเอียดตามลักษณะ ของหน้าโขนชนิดนั้น ๆ ความประณีตของลวดลายมีความสำคัญยิ่ง เพราะส่วนนี้เองจะทำให้ ผู้ดูเกิดความรู้อย่างประณีตงดงามเพียงใด

เนื่องจากการทำหัว โขนเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดประณีต จึงเป็น งานยากในปัจจุบันจึงหาผู้ที่ฝีมือและผู้ใส่ใจศึกษาอันจะดำรง ศิลปะด้านนี้ไว้ได้น้อยราย ดังนั้นจึงควรได้มีการเผยแพร่ให้รู้ถึงความสำคัญอันจะเป็นแนวทางให้ช่วยกันดำรงรักษา อาชีพนี้ไว้สืบต่อไป สำหรับการทำหัว โขนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผู้ทำเพียงแหล่ง เดียวคือ บ้านของ ม.ร.ว.จรรยาวัศวี สุขสวัสดิ์

การทดลอง การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

ของ

จุไร รังสิกรรพม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2524

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุมที่มีต่อความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ทำให้ความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมมีความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มสอนในห้องเรียนมีความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่ากลุ่มสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE EXPERIMENTS IN CULTURAL HERITAGE PROGRAMS
FOR THAI ADOLESCENTS IN AYUTTHAYA PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

CHURAI RANGSIGUNPOOM

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

February 1981

The objective of this study was to compare the effects of the transferred local cultural heritage to the adolescents in Ayutthaya Province in the aspects of knowledge, and attitude towards the local cultural heritage among three groups: The camping group, the classroom group and the control group.

The total subjects in this study were 60 M.S.3 students from the government school in Ayutthaya in 1980. The devices for collected data were the local cultural heritage achievement test, the local cultural heritage attitude questionnaires.

The result of this study shows that three cultural heritage programs -- the camping group, the classroom group and the control group -- have significantly greater knowledge in and better attitude towards local culture at the .05 level. The group undergoing camping group has significantly greater knowledge in and better attitude toward local culture than the classroom group and the control group at the .05 level. The group undergoing classroom instruction has significantly greater knowledge in and better attitude toward local culture than the control group at the .05 level.